

दशसूतनिपातेन कृत्वैकाशीति(सं)कं पदम् ।

तन्मध्यकोष्ठे(दावस्थ्यकृत्वा)मध्यस्थे दावे नामास्य वीथिषु ॥५५॥
 लिखेद्वार्गचतुर्थं तत् (एकंतु) शृणु भद्रे ! यथाविधि ।
 ज्याधरास्वैर्मायया हृततोऽस्मु म्पर्शगा इला ॥५६॥
 ततः श्रियो लिखेद्विद्यां शिवरक्षोदिगादिकाम् ।
 प्राग्वत्तूर्णामृताण्णैर्लेवैष्टयेद्वृद्धियोजितैः ॥५७॥
 ततोऽस्मु स्वयुतं तेन मा(ला)याकलितरूपिणा ।
 हृतद्वयेन निष्पाद्य कुम्भं पद्माधरोत्तरम् ॥५८॥
 कृत्वा स्वर्णादिसूत्रेषु सम्पृच्याभ्यर्थं तत् पुनः ।
 स्यापयेज्जपसंसिङ्गं तेषु पूर्वीदितेषु वै ॥५९॥

अधस्थपड़्क्रिषु चतस्रषु मर्वीधस्तात् प्रथमपादो यथा भवति तथा तदृत् प्रतिलोमे-
 न समालिख्य पश्येहाह्यपड़्क्रिषु चतस्रषु प्रतिलोमानुलोमतः प्रथमपादो दृश्यते ।
 सर्वेव द्वितीयपञ्चक्रिषु चतस्रषु तथाविधो द्वितीयपादश्य दृश्यते । तथा हृतीयासु
 चतस्रषु पठ्क्रिषु हृतीयपादश्य दृश्यते । तदृच्चतुर्थेषु पठ्क्रिषु चतुर्थपादश्य दृश्यत
 इति । अमौ श्रोविद्येतिशेषः ॥५४॥

दशत्यादिभिः सम्पदेत्यन्ते: सप्तमिः श्वोकैरेकाणिः तिपदोपेतामृतकुम्भाह्यवं
 यन्त्रं तद्विनियोगं तत्फलानि चोपदिशति । तत्र दावः—ठकारः ॥५५॥
 तत्—शृणिवत्यन्वयः । ज्याधरास्वैः जृं इति । मायया हृत—विसर्जयेयेन सहितः
 सकारः स इति । अस्मु—वकारः । स्वर्णगा इला—पलट) इति । एतानि
 चत्वार्यक्षराणि सर्वमध्यस्थकोष्ठपार्श्वस्थचतु:पञ्चक्रिस्थकोष्ठचतुष्टयेष्वभ्यन्तरात् निर्ग-
 मनगत्या क्रमेण विलिखेदिति सम्प्रादायार्थः । अत्र केवलमन्त्रदायिनश्चतस्रषु
 पठ्क्रिषु चत्वार्यक्षराणि पठ्क्रिक्रमेण एकैकमक्षरं चतुषु चतुषु विलिखेदिति
 कथयन्ति । तत्राभिमतमस्मदाराध्यपादानाम् ॥५६॥ तूर्णामृताणेः—तूर्णामृताक्षरैः
 तूर्णामृताक्षराणि नाम फट्वियुक्तानि वषट्युक्तानि त्वरिताविद्याक्षराणि ॥५७॥
 अस्मु स्वयुतं—वं इति । तेन—केवलं वं इत्यक्षरेण । मालाकलितरूपिणा—
 अन्योन्यानुषक्तिवितविग्रहे रामार्जुन इति शेषः । पद्माधरोत्तर—
 अधरोत्तरतः ऊर्ध्वधोमुखाभ्यां पद्माभ्यासुपेतं कुम्भमित्यर्थः ॥५८॥ सम्पन्न—

तत्र लक्ष्मीरतिस्फीता नौरोगास्त्रं प्रजासत्था ।
 गजास्त्रा पशवस्त्रन्ये प्राणिनः सुखिनोऽनिश्चम् ॥६०॥
 भूतप्रेतपिशाचादि पौड़ासु विभृयादिदम् ।
 अलक्ष्मीशान्तये वश्यसिद्धये सर्वसम्पदे ॥६१॥
 निग्रहं शृणु देवेश ! शब्दो यस्य शक्तिः ।
 स्वल्पेनैव तु कालेन भवन्त्येव परासवः ॥६२॥
 प्राग्वदेकाशीतिपदं कृत्वा तन्मध्यकोष्ठके ।
 दाहगर्भं नाम कृत्वा तथा दिग्वीयिषु क्रमात् ॥६३॥

देवतामितिशेषः । अभार्य—यन्नमितिशेषः । पूर्वोदितिषु—एकादशराश्यु-
 दयकालेषु तत्तद्राशिश्यानेषु चेतिशेषः ॥५८॥ एतदुक्तं भवति—प्राक्प्रत्यक्त-
 दक्षिणोदक्तं समान्तरालमास्कालिनैदर्शभिः सूत्रैरकाशीतिपदानि
 विधाय तत्र सर्वमध्यकोष्ठे उपरि विन्दुयुक्ताठकारीदरे नामालिख्य तत्-
 कोष्ठपार्श्वस्पदङ्गिषु चतस्रषु क्रमेणाग्रादिप्रादक्षिण्येन जूँ इत्यक्षरं सः इत्यक्षरं
 वकारं पृथ् इति चतुर्पुँ कोष्ठे षु च अभ्यन्तरान्विर्गमनगत्या विलिख्य तत ईशादिकं
 निर्कर्त्यादिकं च प्रागुक्तां श्रीविद्यानुष्टुभं मध्यवीयिचतुष्टयव(र्ग)र्जमालिख्य सर्वबाह्ये
 अभितः ईशादीशान्तं तूर्णमृताच्चराणि चतुरावृत्या प्राग्वतस्मालिख्य सर्वमध्य-
 कोष्ठमध्यमवष्टम्य चतुर्ष्कोणस्थृतूर्णमृताच्चरमानेन भ्रमेण हृतं निष्पाद्य तद्वाह्ये १-
 (न)ङ्गुलमानेच तथाहृतं निष्पाद्य उपरितनभागे च अधोभागेच मध्यतस्तुरङ्गुला-
 म्भरालं हृतहयं मार्जयित्वा तदग्रचतुष्टयात् मनाग्वक्रं समान्तरालमुपरि चतुरङ्गुलं
 कुभ्रमुखाकारं यथा भवति तथा समुद्रमय्य तत्कुभ्रमुखे तिर्यक्(च) रेखाहयं प्रसार्य
 तत्कुभ्रवीथीमध्यं अन्योन्यस्तुष्टवकारमालया शृङ्गलारूपया अन्तमुख्या समाप्त्य
 सर्वत्रोपरि विन्दुं समालिख्य कुभ्राधस्तात् पश्यकर्णिकास्यं कुभ्रां यथा भवति तथा
 समालिख्य कुभ्रमुखे च अधोभुखमूर्छनालं च पद्मं समालिख्य प्रोक्तक्रमेण
 मनोवितेषु विनियोगात् प्रोक्तानि फलानि च स्युरिति ॥६०॥६१॥

निग्रहमित्यादिभिरसुरैरपौत्र्यन्तेरष्टादशभिः श्वोके: एकाशीतिपदोपेतैः निग्रह-
 यन्नं तत्र लेख्यानि कूटाच्चराणि सर्वतोभद्राकारा कालीविद्यां तथाविधं यममन्त्र

लिखेद्वीजचतुष्काल्पु वङ्गिमारुतविश्वहम् ।
 यैः सद्योवैरिणः स्वीयं विमुञ्चन्ति कलेवरम् ॥६४॥
 रसोदाहक्षमास्वयुतो ग्रासोदाहक्षमया स्वगः ।
 प्रभा दाहक्षमास्वयुत हंसोदाहादिसंयुतः ॥६६॥
 द्वृशरक्षोदिगारम्भात्पड् क्तिशोविलिखेत्ततः ।
 काल्या यमस्य क्रमतो विद्यांमन्त्रमसंक्रमम्(१) ॥६७॥
 सर्वतोभद्ररूपा तु काल्यनुष्टुभमीश्वरि ! ।
 शृणु वन्ध्यामि परतो यमानुष्टुभमीश्वरि ! ॥६८॥
 प्राणोमरुत्समोपेत इला वन्ध्या समन्विता ।
 नभो मरुद्युतं दाहश्वतुर्गां प्रतिलोमतः ॥६९॥
 प्रथमं चरणं तस्य द्वितोयं शून्यमेव च ।
 नभोभवा ग्रास एतत् प्रतिलोमात् द्वितीयकम् ॥७०॥
 द्वितीयमेकादशमं ततो गोवा चरान्विता ।
 रथस्तेषां विलोमं च द्वितीयं चरणं मनोः ॥७१॥

तत्फलं चोपदिशति । तत्र यस्य – नियहप्रयोगस्य ॥६२॥ दाहगर्भे – उपरि बिन्दु-युक्तरिफोदरे ॥६३॥ वङ्गिमारुतविश्वहं – वङ्गिमारुतविश्वहस्तं नामाक्षरतोऽनुभाव-तत्त्वं । यैः—कूटाक्षरैश्वतुर्भिः । कलेवरं—शरीरम् ॥६४॥ रसो दाहक्षमास्वयुतः भ्नूँ इति । ग्रासो दाहक्षमयास्वगः—च्छूँ इति । प्रभा दाहक्षमास्वयुता—व्लूँ इति । हंसोदाहादि-संयुतः—झूँ इति ॥६६॥६७॥६८॥ प्राणोमरुत्समोपेतः—का इति । इलावन्ध्या समन्विता लो इति । नभोमरुद्युतं—माइति । दाहः—रेफः । चतुर्गां प्रतिलोमतः—प्रथमं चरणस्यात् ॥६९॥ एतदुक्तं भवति—उक्तक्रमस्थितानां चतुर्गांमक्षराणां प्राग्वत् प्रतिलोमपठनात्कालीविद्यानुष्टुभः पादः स्थादिति । द्वितीय-अस्या विद्यायाः प्रथमपादस्य द्वितीयमक्षरं द्वितोयपादस्य प्रथममक्षरमित्यर्थः लो इति । शून्यं—नकारोद्वितीयमक्षरम् । नभोभवा—मो इति द्वितीयमक्षरम् । ग्रासः—

(१) विद्यामन्त्रं च सद्ममिति म०पु० पा० ।

चतुर्थं द्वादशं विंशं रयोबाल(१) विलोमकम् ।
 चतुर्थं चरणं प्रोक्तं विद्यैषा सर्वनाशिनी ॥७२॥
 व्यासं कालौ तृतीयं च मरुताम्बुसमन्वितम् ।
 नाद एषां विलोमं च प्रथमं चरणं यमे ॥७३॥
 एतद्वितीयतुर्यै च नभसा भूम्बु नादकम् ।
 एतेषां प्रतिलोमं च द्वितीयं चरणो मनाः ॥७४॥

कारः चतुर्थमन्त्ररम् । एतत्प्रातिलोम्याद्वितीयकम्—प्रोक्तक्रमस्थितानां चतुर्णामन्त्रराणां प्राग्वत्प्रातिलोम्यतोद्वितीयः पाद इत्यर्थः ॥७०॥ तृतीयं—प्रथमपादस्य तृतीयं माइत्यक्त्ररं तृतीयपादस्य प्रथमाक्त्ररं भवति । एकादशमं—अस्या अनुष्टुभः एकादशंमो इति द्वितीयमन्त्ररम् । गोवा चरान्विता—दे इति तृतीयमन्त्ररम् । रयः—तकारः चतुर्थमन्त्ररम् । एषां विलोमम्बु तृतीयं चरणं—प्रोक्तक्रमस्थितानां चतुर्णामन्त्रराणां प्रतिलोमपठनं तृतीयपाद इत्यर्थः । मनोः—विद्यायाः । मनु-रितिमन्त्रविद्ययोः माधारणः शब्दः ॥७१॥ चतुर्थं—अस्या विद्यायाः व इति चतुर्थमन्त्ररं चतुर्थपादस्य आद्यमन्त्ररं इत्यर्थः । द्वादशं—क्तारो द्वितीयम् । विंशतकारः तृतीयमन्त्ररम् । रयः—तकारः । *अबा अम्बुवास्त्रोत्तरं स्नातन्वग्रात् त्व इति चतुर्थमन्त्ररम् । विलोमकं—प्रोक्तक्रमस्थितानामेषां चतुर्णामन्त्रराणां विलोमपठनात् चतुर्थपादो भवतीत्यर्थः । एषा—एवं प्रोक्ता । सर्वनाशिनी प्रयोगादितिशेषः । एवमेषा प्राग्वत् सर्वतोभद्राकारा काल्यनुष्टुबुक्ता ॥७२॥

व्यासमित्यादिभिः शिवे इत्यन्तैश्चतुर्भिः श्लोकैः सर्वतोभद्राकारां यमानुष्टुभ-मुपदिशति । तत्र व्यासं—यकारः प्रथममन्त्ररम् । कालीतृतीयं—काल्यनुष्टुभस्तृतोय-मन्त्ररं मा इति अस्या द्वितीयमन्त्ररम् । मरुताम्बुसमन्वितं—वा इति तृतीय-मन्त्ररम् । नादः—ठकारः चतुर्थमन्त्रमित्यर्थः । एषां विलोमं—चतुर्णामन्त्रराणां प्राग्वद्विलोमपठनात् प्रथमः पादो भवति । यमे—यमयन्ते ॥७३॥ एतद्वितीयतुर्यै च—एतस्य—यममन्त्रस्य द्वितीयचतुर्थाक्त्रे द्वितीयपादस्य प्रथमद्वितीयाक्त्रे साट इति भवतः । नभसा भूः—सो इति तृतीयमन्त्ररम् । नादः ठकारश्चतुर्थमन्त्ररम् । एषां प्रतिलोमात् प्रोक्तक्रमस्थितानां चतुर्णामन्त्रराणां प्रतिलोमपठनात् प्राग्वत्

(१) वार्ता इति मू० प० पा० ।

* रयोऽखाल इति टौ० प० पा० । रयोऽखा रयः तकारः अहृः इति व० प० पा० ।

अम्बुयुक्तो मनु(१)शास्मिन्नेकादशकमेव च ।
 रसः क्षया वज्ञिदाहौ प्रतिलोमात् वृतीयकम् ॥७५॥
 नादो नादो दाहवज्ञीरयोर्वा तदनन्तरम् ।
 प्रतिलोमं तु तेषां स्याच्चतुर्थं चरणं शिवे ! ॥७६॥
 एवं मन्त्रद्वयं कोष्ठेष्वालिख्य वहिगच्छथो ।
 वेष्टयेद्वाप्तदाहाभ्यामुक्तक्रमसमन्वितम् ॥७७॥
 मर्कटीदग्निगलैरालिप्तं स्यापितैरकम् ।
 जप्तं विनिक्षिपेदक्षविवरे चत्वर्जय वा ॥७८॥
 वल्मीकि माटभवने शास्तुरायतन्त्रजय वा ।
 उमशाने प्रोक्तसमये प्रोक्तक्रमसमन्वितम् ॥७९॥
 यत देशादिगं यन्त्वं तवालच्छ्मीर्गदैः समम् ।
 मारीतु सुस्थिरा साध्या सर्वैः देवासुरैरपि ॥८०॥

हितोयः पादद्वयर्थः ॥७४॥ अम्बुयुक्तो मरुत्—वा इति तृतीयपादस्य प्रथममन्तरम् । अस्मिन्नेकादशं—अस्मिन्—यमयन्वे भोदत्येकादशमन्तरं वृतीयपादस्य हितीयमन्तरम् । रसः क्षयाभ्य इति तृतीयमन्तरम् । अग्निदाहौ-रि इति चतुर्थमन्तरं प्रतिलोमात् । एतदुक्तमध्यवति—प्रोक्तक्रमस्थितानामेषां चतुर्णां वर्णानां प्राग्वद्विलोमपठनात् तृतीयः पाद इति ॥७५॥ नादोनादः—टद्वयं चतुर्थपादस्य प्रथमहितीय-चरे गग इति भवतः । दाहवज्ञो—रो इति लृतीयमन्तरम् । योचत्वं (यो-वद्यात्व) इति चतुर्थमन्तरम् । प्रतिलोमं च तेषां—प्राग्वत् प्रोक्तक्रमस्थितानां चतुर्णामन्तराणां प्रतिलोमपठनाच्चतुर्थः पादः स्यादित्यर्थः ॥७६॥ व्याप्तदाहाभ्यां—यकाररंफाभ्याम् । उक्तक्रमसमन्वितम् अनुष्ठितान्तरालम् ॥७७॥ दण्डो—ब्रह्मदण्डो । गरलयोजना-प्रकारसुत्तरत खयमेव वच्यति । स्यापितैरकं—प्राग्वत् कृतप्राणप्रतिष्ठम् ॥७८॥७९॥ देशादिगमित्यवादिभव्यस्य ग्रामनगरखेटवर्षटादयो विषयः । मारो—जनपद-नाशकरो शक्तिः । नियहयन्वविरचनाक्रममु प्रदर्श्यते । यथा—प्राक् प्रत्यग्दक्षिणो-दग्धयैः समान्तरालैर्गम्भिः सूक्तैरेकार्गीतिपदानि निषाद्य तत्र सर्वमध्येकोष्ठे उपरि-

(१) महाबाख्यविति मू० पृ० ३० ।

प्राग्वच्च नवभिः सूक्तैरस्ताष्टकपदं शिर्व ! ।

कृत्वा तेष्वौशरक्तोदिगारम्भात्कालिकामनुम्(१) ॥८०॥

विलिख्य यममन्वेण प्रोक्तबौजहयेन च ।

वेष्टयित्वा बहिश्चक्रं स्थापयेत् तदधोमुखम् ॥८१॥

एतच्च पूर्वचक्रोक्तफलकृत् परमेष्वरि ! ।

अनुक्रेष्वपि नामानि योजर्यत्कोष्ठमध्यतः ॥८२॥

लवणोषणमेहाम् (२)शुद्धमानिसंयुत(३)म् ।

समशानाङ्गारनिम्बोत्यनिर्यासो विषमौरितम् ॥८३॥

विन्दुसहिते रेफोदरे नामालिख्य प्राग्वत् तत्पार्श्वपद्भित्रु चतुष्पु कोष्ठेषु
प्रागुक्तकमेण भूं क्रूं व्रूं हूं इत्यच्चरचतुष्टयं अभ्यन्तरान्विगमनगत्या अभितः
समालिख्य अभिचार्यः पुरुषस्तेतदस्तः काल्यनुष्टुभं बहिर्यममन्वं वनिता चेत्
अन्तर्यममन्वं बहिः कालीविद्याच्च समालिखेत् । निखने तु ईशादिकं निर्जत्या-
दिकं च कालीमन्वं अन्यदा तथा यममन्वं विलिख्य अन्यतरं बहिरोशादि-
निर्जत्यन्तं निर्जत्यादीशास्तं च निरन्तरं द्विरान्तिरथ्य तद्विस्त्रिरत्नरं विन्दुयुक्तं
पकारं रेफं च ईशादीशास्तं यथाक्रममन्वर्बहिर्विभागेन समालिख्य मनोषितेषु
विनियुज्ञात् । एतत् स्वोपक्ते च । स्त्री चेत् शासुरायतनाय एवाधस्तान् पुरुषयेत्
काल्याद्यायतनाय एवाधस्ताच्च खनेदिति ॥८४॥

प्राग्वत् इत्यादिभिः कोष्ठमध्यत इत्यन्तैस्तिभिः श्लोकैश्चतुष्पष्ठिकोष्ठेषुपेतनियह-
यन्वं तद्विनियोगफलादिवशेषज्ञोपदिशति । तत्र यममन्वेण विष्टनकथनं पुरुष-
नियहविषयः । एतेन स्त्रोनियहविषये अन्तर्यममन्वं भवति, बहिः कालीमन्व-
देष्टनं च बोद्धयमिति सम्प्रदायार्थः ॥८०॥ बीजहयेन—विन्दुसहितरेफयकाराभ्यां
पूर्ववदेष्टयेत् ॥८१॥ अनुक्रेष्वपौत्युक्तिः स्त्रोविषया । अत्र कालीयममन्वाभ्यां
प्रसिद्धममोघनियहमुक्त्वा तस्यापि प्रतिकारस्त्वरिताविद्यानुग्रहयन्वविधानेन
भवति । एतदर्थमेव मन्वाच्चराभ्यां नियहकथनम् । एन्द्रविरचनाक्रमो यथा-
प्राग्वच्चवभिः सूक्तैश्चतुष्पष्ठिकोष्ठानि कृत्वा तेषु ईशादिकं निर्जत्यादिकच्च
अभिचार्यः पुरुषस्तेदस्तः कालिकामन्वं बहिर्यममन्वं स्त्री चेदन्तर्यममन्वं बहिः
कालीविद्याच्च प्राग्वत् समालिख्य पूर्वीकाभ्यां विन्दुसहिताभ्यां यकाररेफाभ्यां

(१) कालिकामुखम् इति सू० प० या० ।

(२) हेमाच्च इति सौ० होमाच्च इति सू० प० या० ।

विद्याद्यवर्गं जठरे साध्यमालिख्य तद्विहः ।
 अष्टच्छेदेषु फट्वर्गमालिखेदष्टवर्गकम् ॥८॥
 कर्णिकास्थं ततोऽजं च वैष्टयेन्मायथा ततः ।
 विहः कुम्भं विद्याच्च प्रोक्ताच्चरविधानतः ॥९॥
 एवमन्यैश्च नवभिः विद्यावर्ग्यथाक्रमम् ।
 विद्याच्च यन्माणि दशानां च फलं शृणु । ॥१०॥
 सर्वगच्छां जयं वश्यं^(१) नरनारीनृपादिनाम् ।
 स्तम्भं लक्ष्मीयशोहेमवासांसि (च) समवाप्नुयात् ॥११॥

प्रागुक्तक्रमेण वेष्टयित्वा प्रोक्तक्रमेण प्रोक्तेषु स्थानेषु अधोसुखं स्थापयेत् । तेन
 पूर्वीक्तान्येव फलानि स्फुरिति ॥१२॥

लक्ष्मीत्यादिना श्वोकेन नियम्यम्बालेखनार्थं विषखरूपमुपदिशति । तत्र—
 जप्तयं-जपः । भेहाङ्गु-प्रस्तवः-अग्निः—चित्रकम् । अन्यदाराच्चमुखादवग्नत-
 व्यम् ॥१३॥

विद्येत्यादिना यन्माणीत्यन्तेन विपादाधिकं श्वोकहयेन मूलविद्याच्चरेषु
 दशभिर्दशभिः अच्चरैदशयन्मविधानमुपदिशति । तत्र प्रोक्ताच्चरविधानतः—
 पूर्वीक्तसविन्दुकश्चलारूपवकाराच्चरमालावेष्टनतः । एतदुकं भवति—अष्टदलं
 पश्चां विधाय तत्कर्णिकामध्ये विद्याप्रथमङ्गले खां तदुदरे विद्याद्यभूतं प्रणवं तच्चध्ये
 नाम चालिख्य शेषाखण्ठा मन्माच्चराणि हङ्गेष्वाहयश्चफट्कारविधुराणि क्रमेण
 अग्नादिप्रादक्षिणेनाष्टसु दलेषु समालिख्य तत्पश्च इतीयहङ्गे खया उक्तक्रमेणा-
 द्यविष्ट्य तद्विहः प्राग्वत् सविन्दुकश्चलिनतकाराच्चरमालोपेतं उपर्यधश्च पद्महयो
 पेतं कुरुम् कुर्यात् । एतत् प्रथमं यन्मम् । एवं अस्यैव यन्मस्य कर्णिकामध्ये
 हङ्गे खोदरे विद्याटौतीयाच्चराणि क्रमेण एकमेकं नामगम्भं तिन्यस्य तद(न)त्तरा
 दितत्पूर्वान्तं प्राग्वदेभिरक्षरैः दलस्यैः पूर्वीक्तेन सार्वं नव यन्माणि हङ्गे खा-
 मध्ये सनामकं फट्कारमालिख्य प्रणवविधुरेस्तृतोयादिभिः शेषाच्चरैः प्राग्वत्
 दलस्यैः दशमं च एवं दशयन्माणि कुर्यात् इति ॥१४॥१५॥

दशानामित्यादिना आप्नुयादित्यन्तेन पादादेन श्वोकेन दशानां यन्माणां
 क्रमेण असाधारणानि दशफलान्यपदिशति । तत्र अर्थः सुगमः ॥१६॥१७॥

(१) सर्वरक्षाभवेदित्वं इति सो० पु० पा० ।

* चष्टकार इति बं० पु० पा० ।

अनाहत्तान्यक्षराणि अनेष्वे कादशाथ तैः ।
 स्वरभिन्नैर्भवेत् ॥१॥ सङ्गा षट्मपत्वा शतं स्मृतम् ॥२॥
 तैर्यन्त्वकरणं तेषां फलानि च यथाक्रमम् ।
 शृणु वक्ष्यामि देवेश ! साधकाभौषसिङ्गये ॥३॥
 द्वृक्षयोर्मध्यं कृत्वा पद्मषोड़शपत्वकम् ।
 तन्मध्ये कर्णिकामध्ये शक्तिं साध्यसमन्विताम् ॥४॥०
 परेषु षोड़शार्णानि वेष्टयेत्तच्च मायया ।
 द्वृक्षयोरन्तरा ॥२॥ बाह्ये कुम्भं प्रोक्तं समालिखेत् ॥५॥
 एवमेकादशोक्त्रानि यन्नाणि प्रथितानि वै ।
 विनियोगानयैतेषां क्रमेण शृणु पार्वति ! ॥६॥
 प्रथमं हयरक्षाकृत् द्वितीयं गजरक्षकम् ।
 तृतीयं नृपरक्षायां चतुर्थं दण्डरक्षकम् ॥७॥
 पञ्चमं कुरुते राजवेश्मरक्षां तु सर्वतः ।

अनाहत्तानीत्यादिभि वै इत्यन्तेरध्यैर्थ्यतुभिः श्लोकैः स्वरविकृतमूलविद्या-
 चरैरेकादश्यन्नाख्युपदिशति । तत्र शक्तिं—हृलेखाम् ॥८॥१॥८॥०॥ परेषु—दले
 चित्तवर्थः । तत्—पद्मम् । मायया—हृलेखया । द्वृक्षयोरन्तरा—पद्मबाह्यद्वृक्ष-
 हयवौष्याम् । द्वृक्षयोरन्तरा मायया वेष्टयेदित्यन्ययः । बाह्य—सर्वबाह्ये । प्रोक्तं—
 प्राग्वत्सविन्दुकशृङ्खलितवकारमालामहितम् । एतदुक्तं भवति षोडशदलं पद्मं
 विधाय तत् बहिर्वृत्तहयं कृत्वा तद्विहिः प्राग्वत् सविन्दुकशृङ्खलितवकारमाला-
 महितमुपर्यधस्य पद्मदयोपेतकुम्भं च विधाय तत्पद्मकर्णिकामध्ये नामगर्भं हृले-
 खामालिख्य षोडशदलेषु विद्यायाः स्वरविकृतेषु षट्मपत्विकशतसङ्गेष्व्यक्षरेषु
 आदितः षोडशक्षराणि अग्रादिप्रादिज्ञिणेनालिख्य पद्मबाह्यद्वृक्षयोरन्तरा हृले-
 खया समविष्टयेत् । एतत् प्रथमं यन्नम् । एवमस्येव यन्नस्य षोडशदलेषु
 अन्यानि च षोडशक्षराणि समालिखेत् । एवं प्रोक्तेन सार्वभेदकादश्यन्नाणि
 भवन्नीति ॥८॥१॥

(१) स्वरभिन्नैर्यथा सद्गां स्वराष्ट्रमपतिष्ठाताम् इति सो पु० पा० ।

(२) रक्षराताम् इति सो पु० पा० ।

षष्ठं सचिवरक्षाकृत् सप्तमं पुररक्षकम् ॥६४॥
 अष्टमं गृहरक्षा स्थात् सर्वेषामपि सर्वदा ।
 फणिचोरयहादिभ्यो भयेभ्यः श्रवुतस्तथा ॥६५॥
 नवमं सर्वरोगार्त्तेः सर्वेषामपि सर्वदा ।
 उत्तारकं स्थादेवेश ! प्राक् प्रोक्तविधिना युतम् ॥६६॥
 दशमं भूर्जंगं कृत्वा प्राग्वत्सिक्योक्तलिङ्गकम्(१) ।
 स्थापयेच्छोत्तले तोये घटादौ सविधेऽथ तम् ॥६७॥
 पृजयेत्तानि च जपेत् स्पृशन् जीवकरण तम् ॥६८॥
 घोराभिचारकृत्यादिजातो दाहज्वरः क्षणात् ॥६९॥
 विमुच्य तं प्रयोक्तारं नाशयेत् तत्क्षणात् प्रिये ! ।
 एवमेतानि यन्त्राणि नामतः सर्वकार्यकृत् ॥६१॥
 सर्वसामपि नित्यानां प्रातरेव समृद्धये ।
 पूजादौ च बलिं दद्यात् षोडशार्णेन पर्वति ! ॥१००॥
 पाणिलक्ष्मयो व्याप्तिरिति सम्यक् समौरिता ॥
 अस्या निष्कालनात् चित्ते तत्त्वं स्वात्मसात् कृतम् ॥१०१॥

विनियागेत्यादिभिः कार्यकृदित्यन्तैरर्दायैः सप्तभिः श्वाकैस्तेषां यन्त्राणां विनियोगानुपदिश्ति । तत्र— दशहरक्षकं सेनारक्षकरमित्यर्थः ॥६२॥६३॥६४॥६५॥ प्राक्-प्रोक्तविधिना युतमिति—प्राणप्रतिष्ठाभिषिकोधारणमर्चनं चोच्यते ॥६६॥ दशमैकादशयोः प्रयोगस्य ममानत्वात् पृथक् नाभिहितः । सविधे—रोगार्तस्येतिशेषः । तं—घटम् ॥६७॥ तानि—लिखितान्यक्षराणि ॥६८॥ तं—रोगात्म । प्रयोक्तारं—अभिचारकृत्यादीनामितिशेषः । नामतः सर्वकार्यकृत्—एतानि सर्वाणि यन्त्राणि मध्ये नामान्तरविन्यासका श्लोत् सर्वकार्यकरणीत्यर्थः ॥

सर्वसामपि न्यादिना श्वर्कन सर्वसां नित्यानां प्रातः पूजासमारम्भे च क्लिविधानमन्वयमतिरिति । तत्र—सर्वसामितिशेषः । षोडशार्णेन—तृतीय-पटलावसानोत्तेन मन्त्रेणेतिशेषः ॥६९॥१००॥

(१) लिङ्गके इति सी० पु० पा० ।

इति श्रीषोड्गनित्यातन्त्रेषु श्रीकादिमते चतुर्दशं पटलम् ।

इति श्रीषोड्गनित्यातन्त्रे षु श्रीकादिमताख्यस्य तन्त्रस्य परिपूर्णस्य तन्त्रस्य प्रणच-

मारमिहराजप्रकाशभिधानेन श्रीसुभगानन्दनाथेन विरचितायां

मनोरमाख्यायां व्याख्यायां शिवदूतोनित्याविद्याविधान-

प्रकाशनपरं चतुर्दशपटलं परिपूर्णं

परामृष्टम् ॥ १२ ॥

यत्यसङ्क्षिप्ता—

षष्ठ्यदिंशतित्र्य यन्त्राणि व्याख्यात्रत्याः गतहयात् ।

सार्वपादा विंशतित्र्य पटलेऽस्मि चतुर्दशे ॥

अथ पञ्चदशपटलम् ।

अथ षोडशनित्यासु दशमी या समीरिता ।

विद्योक्ता कुलसुन्दर्यास्तस्याः पूजाविधिं शृणु ॥१॥

तद्वानमय तद्वासं तच्छत्रौस्तत्समर्चनम् ।

तत्साधनं तथा रूपभेदान् यागांश्च वाक्प्रदान् ॥२॥

लोहितां लोहिताकारशक्तिष्ठनष्टेविताम् ।

लोहितांशुकभूषास्तग्लेपनां षण्मुखाम्बुजाम् ॥३॥

प्रतिवक्त्रं चिनयनां तथा चारुस्त्रितान्विताम् ।

अनर्थरबधितमाणिक्यमुकुटोज्ज्वलाम् ॥४॥

ताटङ्गहारक्षेयूररसनानूपुरोज्ज्वलाम् ।

रक्तस्तवकसम्भद्रलसदक्षस्त्यलां शुभाम् ॥५॥

कारुण्यानन्दपरमामरुणाम्बुजविष्टराम् ।

भुजैर्द्वादशभिर्युक्तां सर्वेषां सर्ववाङ् मयौम् ॥६॥

प्रवालाक्षस्त्रजं पद्मं कुणिडकां रत्ननिर्मिताम् ।

वसुपूर्णे^(१) तत्त्वेषां^(२) लुङ्गीव्याख्यानमुद्दिकाम् ॥७॥

पञ्चदशपटलम् ।

पूर्वमिं चतुर्हशे पटले नवम्यास्त्वरितानित्याया विधानमुपदिश्यानमत्तरं दशम्याः
कुलसुन्दरीनित्याविद्याया विधानमुपदिश्यति । अथ षोडशेत्यादि विगाहत इत्य
न्तेन शोकशतरूपेण पञ्चदशेन पटलेन । तत्र अथ षोडशेत्यादि प्रदनित्यन्तेन
शोकहयेन पटलार्थानुहिंश्यति । तत्र उक्ता—हृतीयपटल इति शेषः । तद्वानं—
नित्यसपर्यार्थमिति शेषः । तत्साधनं—विद्यासाधनम् । तयोः—विद्यादेव-
तयोः ॥१॥२॥

लोहितामित्यादिभिरपेक्षया इत्यन्तर्नवभिः शोकैर्नित्यपूजाध्यानं काम्यध्यान-

(१) रबपूर्व इति मू० पु० या० ।

(२) सत्त्वग्याख्यान इति शो० पु० या० ।

दधानां दक्षिणै वर्मैः पुस्तकं चारुणोत्पलम् ।
 हैमौं च लेखनौं ग्रन्थमालां कम्बुवरं(१) भुजैः ॥८॥
 अभितः स्तूयमानां च देवगम्भर्वकिन्नरैः ।
 यच्चगच्छसदेवर्षिसिङ्गविद्याधरादिभिः ॥९॥
 ध्यात्वैवमर्घयेन्नित्यं वाग्लक्ष्मीकान्तिसिङ्गये ।
 सितां केवलवाक्सिङ्गै लक्ष्मै हेमप्रभामपि ॥१०॥
 (२)धूमाभां वैरिविद्विष्ट्यै सृतये नियहाय च ।
 नीलां च मूकीकरणे (तां)(३) स्मरेत्त(त)दपेक्षया ॥११॥
 त्रिभिस्तैरुदितैर्मूलवर्णैः कुर्यात् षडङ्गकम् ।
 आदिमध्यावसानेषु पूजाजपविधौ क्रमात् ॥१२॥
 प्रत्येकं तैस्त्रिभिर्बीजैर्दीर्घस्वरसमन्वितैः ।
 कुर्यात् कराङ्गवक्त्राणां न्यासं प्रोक्तं यथाविधि ॥१३॥

भेदांश्चोपदिशति । तत्र षण्मुखाम्बुजां—जर्घ प्राग्दक्षिण्योदक्पश्चिमापरत इत्यु-
 परिष्ठात् वक्त्रन्यासे स्वयमेव वक्ष्यति ॥३॥४॥५॥ सर्ववाङ्मयीम्—सर्ववेदभाषाशब्दम-
 यीम् ॥६॥ तत्त्वषकं—रत्नवषकम् । लुङ्गी—मातुलुङ्गी ॥७॥ दक्षिणैः भुजैरित्यन्वयः ।
 अरुणोत्पलं—रत्नकैरवम् । अत्र उभयपार्श्वयोरुर्ध्वाद्यायुधकल्पनम् ॥८॥९॥१०॥
 प्रति(वि)प्रहाय व्याध्यादिक्लेशाय । तत्तदपेक्षया—तत्ततप्रयोगानुगुणेन ॥१॥
 त्रिभिरित्यादिमिर्वर्णकैरित्यन्तैः पञ्चभिः श्लोकैः न्यासक्रममुपदिशति ।
 तत्र आदिमध्यावसानेषु जपपूजाविधौ जपस्य महस्तिसङ्गाया अर्हांश्चावसानम् ।
 तत्र न्यासं क्षत्वाऽन्यार्हांशं जपेत् । जपस्ये न्यासः । अस्याः कुलसुन्दर्या एव
 सपर्यामध्यमावाहनातपूर्वे जपमध्यन्यासकालवर्जं अन्ये न्यासकालाः सर्वसाधा-
 रणाः । क्रमात्—यथाक्रमम् ॥१२॥ दोर्घस्वरसमन्वितैः—प्रथमे कृटे दोर्घस्वरयोजनं
 नाम तस्य स्वराक्षरत्वात् आं ईं ऊँ औं अः इति केवलदोर्घस्वरषट्कोशारणम् ।
 एवं सर्वत्र स्वराक्षरेषु दोर्घस्वरयोजनम् । अन्ययोः प्राग्वत् । कराङ्गवक्त्राणां—करा-

(१) नवं भुजम् इति सो पु० पा० ।

(२) भूमाभां इति सो पु० पा० ।

(३) तामिति मू० नामि ।

जर्ह्म प्रागदक्षिणोदक्च(१)पश्चिमापरनामभिः ।
 शुचिनत्यन्तर(२)स्यैस्तदात्मसु यथाक्रमम् ॥१४॥
 आधारगम्भूहृत्खेतद्वितीयं लोचनवर्ये ।
 द्वितीयं श्रोत्रचिवुके चतुर्थं ब्राग्नातालुषु ॥१५॥
 पञ्चमं चांसनाभौषु ततः पाणिपदद्वये ।
 मूलमध्यायतोन्यस्येन्नवधा मूलवर्गकैः ॥१६॥

इयोः प्राग्वत् । वक्त्राणान्तु वक्त्यमाणप्रकारेण ॥१३॥ शुचिनत्यन्तरस्यैः—ऐं कारनमः शब्दमध्यगतैः । तैः—वक्त्रानामभिः । तदात्मसु—तत्तत्त्वात्मास्यानाकारेषु । पूर्वोक्तं तत्तत्पठङ्गबीजानां क्रमात् एकैकमिकंकन्तृते * ऐं ऊर्धवक्त्रायनमः इति ऊर्धवक्त्रे न्यसेत् । एवमितरेषु । पूर्वदक्षिणोन्तरपश्चिमापरवक्त्रेषु पञ्चसु तथा-विवंस्तत्त्वामन्त्रैरुद्दिष्टकमेण न्यसेदिति सम्प्रदायार्थः । पूजामसये चाव-हनानन्तरं देवतायास्तत्पठेषु प्रथमकूटात्मरषट्कं तत्तमन्त्रैः पूजयेत् । एतदुक्तं भवति—विद्यायाः कुलसुन्दर्यास्त्रोणि बोजान्येकैकमुक्तकमेण दीर्घस्वरषट्कयो-जनात् धोढाषोढा कृत्वा सम्भूय अष्टादशसङ्क्षरेषु प्रथमकूटात्मरषट्कोन(ग)-पूजाजपविधिस्तत्प्रारम्भे प्रोक्तकमेण कराङ्गवक्त्रूत्यन्यासं कुर्यात् । तमस्ये हितोयकूटात्मरषट्कोन(ग) प्रोक्तकमेण कराङ्गवक्त्रूत्यन्यासं कुर्यात् । अवसाने द्वितीयकूटात्मरषट्कोनप्रोक्तकमात्यन्तस्वयं कुर्यादिति ॥१४॥

आधारेत्यादिना श्लोकेन मूलविद्याक्षरैस्त्रिभिर्नवावरणां न्यामकममुपदिशति । तत्र एकं—एकवारमितिशेषः । एवं हितोयमित्यादीन्यपि वारवाचोनि ॥१५॥ पाणिपादद्वये—पादद्वये पादद्वयेच एवं चतुष्टयेपि । एकैकस्मिन्मूलमध्यायेषु त्रिषु स्थानेषु घटवारं सप्तमं वारमष्टवारं नवमवारं च एवं पूर्वोक्तैः सह नवधा न्यसेदि-त्वर्यः । एतदुक्तं भवति—अत आधारादिषु नवसु त्रिकोणाकारेषु त्रिकेषु उद्दिष्टकमेण तत्तत्स्थानेषु त्रिभिर्विद्याक्षरैनववारं न्यामं कुर्यादिति । पूजाजपविधा-नारभमध्यावसानेषु व्यापकान्तमेवतान् प्रोक्तान् न्यामान् कुर्यादितिसम्भ-दायः ॥१६॥

(१) दक्षिणोन्तरपश्चिमेति सो प० पा०

(२) शुचिनः स्तं तरवैस्ते लदाक्षम इति स० प० पा० ।

* एकंकानन्ते इति इति व० प० पा० ।

† नववारं इति व० प० पा० ।

भाषा सरस्वती वाणी संस्कृता प्राकृता परा ।
खङ्गरूपा वित्तरूपा रम्याप्यानन्दकोतुके(१) ॥१७॥
एता एकादश प्रोक्ता नवयोनिषु पूजयेत् ।
बहिरष्टच्छदाम्भोजे ब्राह्मगादाश्च समर्चयेत् ॥१८॥
चतुरस्ते लोकपालान् शक्तिरूपांस्तथाऽर्चयेत् ।
इन्द्राग्नियमरक्षोभिर्वरुणानिलसोमकान् ॥१९॥
ईशानं तद्विधिं प्रागाद्यष्टदित्त्वधरोत्तरम् ।
शक्तग्रन्तैर्नामभिः प्राग्वत् पूजयेत् सर्वसिद्धये ॥२०॥
चतुरस्तद्यं कृत्वा प्राक्प्रत्यग्द्वारसंयुतम् ।
तन्मध्ये वृत्तयुग्मस्य कुर्यादष्टच्छदाम्बुजम् ॥२१॥
चतुस्त्रिपञ्चत्वारिभागतोनवयोनिकम् ।
कृत्वाऽत्र तां समावाह्न प्राग्वत्सम्यगथार्चयेत् ॥२२॥

भाषेत्यादिभिः सिद्धये इत्यन्तशतुभिः श्लोकैर्देव्याः परिवारशक्तोरुद्दिशति—
तत्र आनन्दकोतुके—आनन्दा कोतुका इति च हे शक्ती ॥१७॥ नवयोनिषु—मध्य-
योन्यान्तु तिषु कोणेषु प्रथमां दशर्मासिकादग्नीं च पूजयेत् ॥१८॥ तथा—वक्ष्यमाण-
प्रकारण ॥१९॥ शक्तग्रन्तैर्नामभिः—इन्द्रशक्तोत्यादिप्राग्वत्^२ समाचर्यन्ते ॥२०॥
चतुरस्तद्यमित्यादिभिर्व इत्यन्तरद्वयैश्चतुभिः श्लोकैनित्यपूजाचक्रं पूजाक्रमं
चोपदिशति । तत्र चतुस्त्रिपञ्चत्वारिभागतः—वृत्तव्यास्येतिगेषः । चत्वारौति
स्वातन्त्र्यग्रोक्तिः । एतदुक्तं भवति—वृत्तव्यास्ये प्राक्प्रत्यगृपं ब्रह्मसूत्रं कृत्वा तत्
षोडशधा विभज्य प्रागादिचतुस्त्रिपञ्चशिषु चिङ्गानि विधाय र्तषु चिङ्गेषु तिषु
तिर्यक् सूत्रवद्यं वृत्तावसानकं निष्याद तेषु मध्यमसूत्रस्य दक्षिणोत्तरवृत्तसम्बिद्य-
मारभ्य ब्रह्मसूत्रस्य पश्यिमवृत्तसम्यवधि सूत्रदयमास्फाल्यं पश्यिमसूत्रस्य
दक्षिणोत्तरवृत्तसम्बिद्यमारभ्य ब्रह्मसूत्रस्य पूर्वसूत्रसम्यवधि सूत्रदयमास्फाल्य-
ततः प्राक् सूत्रदक्षिणोत्तरवृत्तमस्मिद्यमारभ्य पश्यिमसूत्रस्य ब्रह्मसूत्रसम्यवधिसूत्र-

(१) कौतुकमिति सौ० पु० पा० । (वाङ्गमा चित्रपारम्यादा इति स० प० पा० ।

* समाचर्यन्तम् इति दी० पु० पा० ।

एकादशस्वन्तशक्ती मध्ययोनेस्तु पार्श्वयोः ।
 तथैव लोकपालान्तशक्ती द्वारद्येऽर्चयेत् ॥२३॥
 विशेष एष सामान्यमन्यदर्चनमस्त्विके ! ।
 सप्ताच्छर्या बलिं दद्यात् पूजान्ते कुरुकुष्णया ॥२४॥
 एवं नित्यार्चनं कुर्याद्वित्यहोमं पूतेन वै ।
 प्रातः सलिलपानं च कुर्याद्विद्यात्मसिङ्गये (१) ॥२५॥
 चन्दनोशीरकर्पूरकस्तूर्गौचनान्वितैः ।
 काश्मीरकालागुरुभिर्मगस्वेदमदैरपि ॥२६॥

इयमास्काल्य प्रथमास्कालितं ब्रह्मस्त्रं सम्भार्जयेत् । एवं कते वृत्तसृष्टाणाम्बकं सुममं नवयोनिचक्रं निष्पत्तं भवति । तद्विहरणदलं पद्मं कृत्वा तद्वाह्ये प्राक्प्रत्यग्द्वारयुक्तं चतुरस्त्रियं कृत्वा तत्र उक्तक्रमेण तां पूजयेदिति ॥२१॥२२॥ एकादशस्—भाषादिषु शक्तिवित्तिशेषः । अन्तशक्तिं* दशमो आनन्दाख्यां शक्तिमेकादशीं कौतुकाख्यां शक्तिंच । मध्ययोनेस्तु पार्श्वयोः—मध्यस्थाया योन्या उत्तरदक्षिणयोः कोणयोरर्चयेत् । प्रथमाया भाषाख्यायाः शक्तेमध्ययोन्यग्नेयोग्नाम्यानां अष्टामुपूजनन्तु मध्ययोनिशक्तिवयार्चनन्तरम् । लोकपालान्तशक्ती—अनन्तब्रह्मशक्ती । द्वारद्ये—पूर्वपश्चिमयोरिति शेषः । एतदुक्तं भवति—पूर्वहारस्यां दक्षिणपार्श्वे इन्द्रशक्तिं उत्तरपार्श्वे अनन्तशक्तिं पश्चिमहारे दक्षिणपार्श्वे वरुणशक्तिं उत्तरपार्श्वे ब्रह्मशक्तिं अन्याख्य तत्तद्विद्वु समर्चयेदिति ॥१३॥ विशेष एषः—मध्ययोनेस्तु पार्श्वयोरित्याद्युक्तः । अत्र अष्टक्ष्युद्देश्ये नवयोनिषु च अग्रादारभ्य प्रादक्षिण्येन पूजयेत् । चतुरम्बुद्धे तु उक्तक्रमेण पूर्वहारमारभ्य प्रादक्षिण्येनार्चयेदिति यावत् । सामान्यं पूर्वोक्तवदित्यर्थः ॥२४॥ एवं—उक्तप्रकारेण ।

प्रातरित्यादिना श्वोकोत्तरार्द्धेन ज्ञानसिद्धुपायमुपदिशति तत्र विद्यामसिङ्गये—केवलया अनया कुलसुन्दरीविद्यया त्रिवारजसञ्चुलुकसलिलपानेन सम्यक्ज्ञानसिङ्गमशुद्धिःस्यादिति यावत् ॥२५॥

चन्दनेत्यादिना सिङ्गये इत्यन्तेनार्थर्द्धेन श्वोकद्येन साधकस्य पूजारम्भे गुणविधानं देवीपूजागम्भद्व्याणि चोपदिशति । तत्र मृगस्वेदमदैः—मृगस्वेदः

(१) ग्रहये इति सो० पु० पा० ।

† पूर्वत्रस्य इति टी० पु० पा० ।

* अन्तशक्ती इति टी० पु० पा० ।

आलिप्तगात्रो हृष्टान्तःकरणोमौनमास्थितः(१) ।
 चित्रभूषाम्बरः सूर्यो जपेद्विद्यां निशामुखे ॥२७॥
 पूजयेच्च शिवामेतैर्गम्भैः सर्वार्थसिद्धये ।
 सर्वाभिरपि नित्याभिः प्रातर्माण्डकया समम् ॥२८॥
 विजप्ताभिः पिबेत्तोयं तथा वाक् सिद्धये शिवे ! ।
 अन्यैरपि च मन्त्रैस्तैर्विद्याभिस्तत्प्रसिद्ध्यति ॥२९॥
 प्राग्वल्लक्ष्मवयं जप्ता तद्वशांशं च तर्पयेत् ।
 सुगम्भिसलिलैर्हीमं तावन्तिमधुराम्बुतैः ॥३०॥
 पालाशपुष्टैर्विकचैरदुष्टैर्विखण्डितैः ।
 सिद्धविद्या(?)पुनः कुर्यात् काम्यकर्माणि साधकः ॥३१॥
 देव्या वर्गविभेदेन फलभेदाः समीरिताः ।
 विद्यास्वरूपभेदांस्तु शृणु वच्ये यथाविधि ॥३२॥

सुगमदैश्च ॥२६॥ हृष्टान्तःकरणः—देवताहंभावनयेति शेषः । पूजयेच्च चकारेण ।
 निशामुखे इत्याकृथते । एतैर्गम्भैः—चन्दनादिभिः दशविष्ठैर्द्वयैः ॥२७॥

सर्वाभिरित्यादिना प्रसिद्धतीत्यनेनार्दयेन चैकेन शोकेन सर्वनित्याभिरथ-
 विद्याभिः सर्वमन्त्रैश्च वाक् सिद्धिप्रयोगमुपदिशति । तत्र सर्वाभिः—षोडश-
 भिरितिशेषः ॥२८॥ विद्याभिः—अन्याभिरिति शेषः । एतदुक्तं भवति—प्रातः-
 सम्याविद्यवसाने चुलुकेनोदकमादाय तत्त्वाये वच्यमाणं माणवायन्वं विभाव्य
 माणवामकारादिक्षकारान्तामेकपञ्चाशदक्षरां प्रत्यक्षरं विस्तुमतौ त्रिवारं संजप्त्य
 पञ्चात् स्वाभिमतां नित्यामनग्रां विद्यां मन्त्रं वा त्रिवारं सञ्जप्त्य तत्सलिल-
 मन्त्रतमयं भावयन् मूलाधारात् जिह्वाग्रान्तां सरस्वतीनाड़ीं दीपशिखाकारां
 ध्यात्वा तस्यां होमधिया आचामेत् । एवं प्रतिदिवसं प्रातर्विद्धतस्तुर्विष्ठं
 पाण्डित्यं स्वामज्ञानच्च नियतं भवतीत्युपह्रः सम्प्रदायार्थः ॥२९॥

प्राग्वदित्यादिना साधक इत्यन्तेन शोकदयेन विद्यासाधनप्रकारमुपदिशति ।
 तत्र प्राग्वदत्—लिलितावत् । तावत्—तददर्शाशम् ॥३०॥ अदुष्टैः—क्षम्यादगुपहसैः ।
 अविखण्डितैः—वृत्तस्यैः ॥३१॥

(१) मौनसंयुत इति मू० प० या० ।

तयीमयत्वं विद्याया स्थथा व्यञ्जनसङ्गमात् (१)।
 वाच्यवाचकरूपस्य प्रपञ्चस्यामितात्मनः ॥३३॥
 कारणत्वं (२) परात्मत्वमेयत्वं च वै क्रमात् ।
 कथयामि शृणु प्राज्ञे ! विधिविस्तरवैभवाः (३) ॥३४॥
 अकारादिः सामवेदोक्तग्वेदश्च तदादिकः ।
 यजुर्वेद इकारादिस्तेषां संयोगतः शुचिः ॥३५॥
 तन्निष्पत्तिं शृणु प्राज्ञे ! प्रोक्तां (४) पूर्वापरक्रमात् ।
 विलिख्य योजयेत्पूर्वं शब्दशास्त्रानुसारतः ॥३६॥
 गुणसन्ध्याऽक्तग्वयजुषां ततस्तेनापरं तथा ।
 वृद्धिसन्ध्यांसमायुज्यादित्युत्पन्नं शुचर्वेषुः ॥३७॥
 तेन तयीमयीविद्याकार्यकारणयोगतः ।
 आदाच्चरप्रसूतानि सर्वाण्यन्यानि येन वै ॥३८॥

देव्या इत्यादिभिर्वैभवा इत्यन्तेस्तिभिः श्लोकैर्विद्याव्यासिवैभवादिकं प्रस्तौति ।
 तत्र देव्या वर्णविभेदेन—सितां कंवलवाक्मिहौ इत्यादिपूर्वीकेन देवीरूपवर्ण-
 भेदेन ॥३२॥ तयीमयत्वं—वेदमयत्वम् । विद्यायाः—कुलसुन्दर्या इति शेषः ।
 वाच्यवाचकरूपस्य—शब्दात्मना अर्थात्मना च ॥३३॥ परात्मत्वं—परमोत्कृष्टत्वम् ।
 अमेयत्वं—देशकालाकारैरनियन्त्रितत्वम् ॥३४॥

अकारादिरित्यादिभिर्वै इत्यन्तेयतुभिः श्लोकैर्विद्यायाः प्रथमकूटस्य वाग्-
 मयस्य तयीमयत्वमुपदिशन्ति । तत्र एतदुक्तं भवति—सामवेदस्यादिभूतमकारं
 तत्प्रार्थ्यं ऋग्वेदस्यादिभूतमकारम् । उभयोरप्युपरि यजुर्वेदस्यादिभूतमिकारं च
 विलिख्य पूर्वेणाकारिण (उ) इकारयोगात् गुणसन्ध्या एकारं उक्तरेखणाकारिण
 तेनैव एकारिण चोक्तप्रकारेण वृद्धिसन्ध्या एकारं च निष्पाद्य एवं तयीप्रथमाक्तर-
 निष्पत्तवादैकारस्य तयाः प्रथमाक्तरत एव उपरितनयोरक्तरसन्दर्भस्य बोजाकूरवत्
 तेषां कारणत्वात् तत्त्वमयत्वादैकारस्य च तयीमयत्वमुक्तमिति ॥३५॥३६॥३७॥३८॥

(१) संशयात् इति म० प० पा० ।

(२) कारणं परात्मत्वमें इति सो प० पा० ।

(३) विचिदा सत्त्वैभवा इति भ० प० पा० ।

(४) प्रोक्तामङ्गोधरःक्रमात् इति म० प० पा० ।

* गुणसङ्गा इति सो० प० पा० ।

† वृद्धिसंज्ञा इति सो० प० पा० ।

मध्यमार्गंगतप्राणा व्यञ्जनादेसु माटका ।
 प्राग्वत्कारणकार्यत्वयोगादाचकरूपकम् ॥३६॥
 तदर्थकरसायोगा भूतादित्वेन वाच्यता ।
 इति वाचकवाच्यत्वरूपादिश्वात्मतोदिता ॥४०॥
 परारूपं द्वतीयेन विंश(तो)कोक्तं विकात्मकम् ।
 एवमेषा विश्वमयौ विद्यारूपभिदाः शुभाः ॥४१॥
 शुचिगादा वाक्स्तरूपा द्वितीया वङ्गिरीरिता ।
 विन्दुसर्गात्मनोरैव्यरूपा सात्वावयोर्वपुः* ॥४२॥

मध्यसेत्यादिना उदिता इत्यन्तेन श्लोकद्वयेन विद्याया विशिष्टसन्दर्भरूपं
 तयीमयत्वमुक्ता अशेषशब्दानामशेषार्थानां चानयोन्यव्याप्तिरूपतां विद्यायास्त
 एकमुपदिश्वति । तत्र एतदुक्तं भवति—विद्याया द्वितीयाक्षरगतकारलकार-
 योर्मध्ये व्यञ्जनात्ममाटकादिभूतत्वात्कारस्य पञ्चभूतादिस्तृतीयखण्डस्य तस्या
 स्त्रोक्तं व्यञ्जनस्य ज्ञेयरूपस्त्वं अचां ज्ञानरूपस्त्वं विसर्जनीयस्य ज्ञाटरूपत्वं एवं
 ज्ञाटज्ञानज्ञेयरूपत्रिकात्मकविश्वात्मकस्त्वमस्यास्तृतीयखण्डस्याप्युक्तभूतपृथिव्यक्षरा-
 त्वकत्वाक्षकारस्यचैवमादिग्रहणवलादशेषः शब्दःशेषः पञ्चभूतात्मकोवाच्यवाचकरूपः
 प्रपञ्चस्य एवमभिन्नरूपोऽनया विद्यया आप इति ॥३८॥४०॥

परारूपमित्यादिना श्लोकेन पूर्वं विद्यायाः प्रथमद्वितीयाक्षरव्याप्तिरूप-
 दिश्य द्वतीयाक्षरव्याप्त्यादिकमुपदिश्वति । तत्र—एतदुक्तं भवति—प्रागुपदिश्विं-
 शिकात्यागमप्रोक्तपराविद्यारूपत्वात् (अस्याविद्यायास्तृतीयखण्डस्य तस्यास्त्रोक्तं
 व्यञ्जनस्य ज्ञेयरूपत्वं चोक्तज्ञानरूपस्त्वं विसर्जनीयस्य ज्ञाटरूपस्त्वं च, एवं
 ज्ञाटज्ञानज्ञेयरूपत्रिकात्मकविश्वात्मकत्वमस्यास्तृतीयखण्डस्याप्युक्तमिति) एवमस्या
 विद्यायाः त्रिभिःखण्डस्त्रिप्रकारतोऽशेषविश्वात्मता प्रतिपादिता । एवं रूपतीमेयत्वं
 च सुप्रतिपादितवादृश्यक्तं † तेन अनया विद्यया नासाध्यमस्ति सत्सम्प्रदायतः
 साधकस्येत्यर्थः । रूपभिदा—अस्या विद्यायाः स्वरूपमेदान् शृणुइत्यर्थः ॥४१॥

शुचिरित्यादिभिराभिकाइत्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकः सकलत्रैपुरविद्याराशिकान्दभूता
 सहेतुविद्यास्त्वपरमरहस्यभूतां विद्यामुपदिश्वति—तत्र शुचिगादा वाक्स्तरूपा

* () एतदर्थगतीयस्यः सी० प० नालि । † तस्मात्त्रोक्तं इति टी० प० पा० ।

तेन बीजेन विश्वात्‌मरूपा सा सम्यगौरिता ।
 वनं दृतीयमाख्यातं मायया स्वेन वा युतम् ॥४३॥
 एषा त्रैपुरकांदा स्थात्‌सङ्केतेति निगद्यते ।
 ज्ञात्ज्ञानज्ञेयदोषगुणतेजस्त्वयात्मिका ॥४४॥
 अस्यास्तु मध्यमे बीजे रसाप्राणनियोजनात् ।
 वाच्यवाचकरूपात्मा प्रपञ्चस्य हि कारणे ॥४५॥
 दृतीये इत्समायोगात् त्रिकविश्वात्मतोदिता ।
 हंसहृदयोगतस्तेषु जङ्घमा स्थावरा त्पता ॥४६॥
 एकद्वादिसमायोगाद्वन्ननानां तथा विषु ।
 ज्ञातुं न शक्यते संख्या विद्यानां परमेष्वरि ! ॥४७॥

प्रथमा वाग्भवाख्या इदश्वरविद्यहा । हितीया वङ्गः—सकलमाटकाक्षर-
 कारणभूतविन्दुविसर्जनोयैकरूपशिवशत्त्वात्मकचतुर्थस्वरः ॥४२॥ तेन बीजेन—
 सुर्यस्त्रूपेण । विश्वात्मरूपा सा—प्रतिपादितशिवशक्तिरूपेण चतुर्थस्वरेण सा विद्या
 विश्वात्मरूपा प्रोक्षेत्यर्थः । वनं दृतीयम्—केवलच्छतुर्दशस्त्रूपीया विद्या ।
 मायया स्वेन वा—विसर्जनोयेन विन्दुना वेत्यर्थः ॥४३॥ त्रैपुरकन्देति सङ्केतिचास्या-
 विद्यायाः संज्ञेति । तत्र कन्दवत्कन्दच्चम् । अस्या विद्यायात्मिषु खण्डेषु वच्च-
 माणैकद्वादिव्यस्त्रूपान्योगसभूतानामसङ्गानां त्रैपुरविद्याराशेनां मूलभूतेत्यर्थः ।
 ज्ञात्ज्ञानज्ञेयदोषगुणतेजस्त्वयात्मिका । एतदुक्तं भवति—ज्ञात्ज्ञानज्ञेयात्मत्वेन
 वातपित्तसङ्केतरूपत्वेनान्विसूर्यसोमात्मकत्वेन चाशेषं विश्वं सम्पूर्यावतिष्ठत
 द्विति ॥४४॥

अस्या इत्यादिना आत्मताइत्यन्तेन श्लोकद्वयेन अस्याविद्याया मध्यमे कक्षार-
 स्त्रकारयोगाद्वपरमे सकारयोगाच्च प्रागुपदिष्टां सव्यासिं त्रिखण्डेषु इकारसकार-
 योगात् व्यासिवासनां चोपदिशति । तत्र अस्याः सङ्केतविद्यायाः कारणेति
 ख्यातन्त्रिगतिः । कारणेतत्यर्थः ॥४५॥ त्रिकविश्वात्मता—ज्ञात्ज्ञानज्ञेयात्मरूपविश्वा-
 त्मता । तेषु—त्रिषु कृटेष्वितशेषः । जङ्घमस्थावरात्मता । एतदुक्तं भवति ।
 तेषु त्रिषु बीजेषु प्रत्यक्षं भक्तारसकारसंयोगात् अस्याच्च सङ्केतविद्याया जङ्घमस्था-
 वरात्मत्वासनोक्तेति ॥४६॥

एवं साऽनन्तविभवा तां निःशेषं वदेत् कथम् (१) ।
 तथापि भक्तसन्ताणहेतोः काञ्चन वच्मि ते ॥४८॥
 आयुर्लक्ष्मीकौर्तिभोगसौन्दर्यरोग्यदायिका ।
 ऐहिकामुष्मिकज्ञानमयौ सकलसिद्धिदा ॥४९॥
 विद्यायाः कुलसुन्दर्या हंसयोगान्त्रिषु क्रमात् ।
 विजयाख्या महाविद्या विश्वसंचाणतत्परा ॥५०॥
 हृतसमायोगस्तेषु जीवाख्या विश्वचिन्मयौ ।
 हयोर्नियोजनात्तेषु जायते (सा) आवयोर्वपुः ॥५१॥
 हृदादिस्वन्मयौ विद्या हंसादिर्मन्मयौ मनुः ।
 तेषु दाहसमायोगादिश्वाख्या विश्वविग्रहा ॥५२॥

एकहेत्यादिना श्लोकेन तस्याः सङ्केतविद्याया एकहादिव्यञ्जनयोगादिना-
 इसङ्गातरूपत्वमुपदिशति । तत्र एतदुक्तं भवति—तस्याः सङ्केतविद्याया स्त्रियु-
 खण्डेषु द्वितीयद्वितीयविधुरं प्रथमे वा प्रथमद्वितीयविधुरं द्वितीये वा प्रथमद्वितीय-
 विधुरं द्वितीये वा तेष्वन्यतमविधुरमितरयोर्वा समस्तेषु वा कादिज्ञान्ताक्षराणां
 पञ्चविंशत्सङ्गाकाणां क्रमव्यक्तमापक्रम एकहादिसमायोगात् या विद्याः
 संभवन्ति तासां संख्याखरूपं ज्ञातुं वक्तुं वा न केनापि शक्यमिति ॥४७॥

एवमित्यादिना सिद्धिदा इत्यन्तेन श्लोकहेन उक्तवच्यमाणस्तैपुररत्नभूता-
 विद्याम्तवनमुखेन प्रस्तोति । तत्र सा—सङ्केतविद्या । तां—एकहादिसञ्चूताम् ।
 असङ्गाता विद्याः । काञ्चन—प्रधानभूताम् । ऐहिकामुष्मिकज्ञानमयौ इत्युक्त्या
 असमीक्षेन तद्यप्रतिपादकविद्याभ्योविशेषयति ॥४८॥

विद्याया इत्यादिभिः स्मृता इत्यन्तैः षड्भिश्लोकेरेकादशविद्याखरूपोपदेशं
 सञ्च्योक्तानां तैपुररत्नभूतानां विद्यानां सङ्गानिगमनं च करोति । तत्र एतदुक्तं
 भवति—कुलसुन्दर्यस्त्रिषु खण्डेषुपरि प्रत्येकं हकारयोजनादिज्ञायाख्या सर्वेषां
 मैहिकामुष्मिकज्ञानप्रदानात् सर्वरक्षाकरोविद्या ॥५०॥ तेषु हकारमपास्य तत्र सका-
 रयोजनात् विश्वचैतन्यरूपिणो (वीजा) जीवाख्याविद्या ॥५१॥ तेषु तत्र हकारपूर्व-
 सकारयोजनात् मन्त्राख्योमन्त्रः सकारपूर्वहकारयोजनात् विद्याख्याविद्या तेषु विषु

(१) तात्त्वशेषं त्रुवे कथमिति मूः प० पा० ।

प्रत्येकं शक्तिपुष्टिता विद्या विश्वविमोहिनी ।
खेचराम्बुरसोपेतमायाभ्यां पुष्टिता तु सा ॥५३॥
विपुरामृतसंज्ञा सा सर्वाययन(१)विग्रहा ।
मायाद्या मोहिनी प्रोक्ता तन्मध्या चोभिणी मता ॥५४॥
तदन्ता क्लेनिदौख्याता वातादिस्यान्महोदया ।
त्रयोदशेति कथिताविपुरा(रिनम)विधयः स्मृताः ॥५५॥
आसां क्रमविपर्यासजाताविद्याष्टसप्ततिः ।
तासां विधानं ते प्रोक्तमशेषं लक्षसागरे ॥५६॥
सम्पत्करौति काप्यस्ति विद्या साऽचिन्त्यवैभवा ।
तां वक्ष्ये शृणु देवेशि ! साधकाभीष्टसिङ्गये ॥५७॥

कूटेषु प्रथमे हक्कारसकारयोरधस्तादन्वयोर्ज्ञनान्तेरेच फयोजनात् विश्वमयी
विश्वाख्याविद्या ॥५२॥ केवलक्रमे सुन्दर्यस्त्रिखण्डानि प्रत्येकं हृष्टे खाभ्यां पुष्टयेत् ।
सा विश्वमोहिनी विद्या॥५३॥ पुनरपि तस्याएव हृष्टे खा(ज्ञे कारा)भ्यां पुष्टनात् विपु-
रामृताख्या विद्या ॥५४॥ तस्यज्ञनात् सर्वलाभात् (संयोग) संयोषणविग्रहा । तस्याः
कुलसुन्दर्याः प्रथमकूटमपास्य तत्र हृष्टे खायोजनात् मोहिनीनामविद्या । तथा-
मध्यमखण्डमपास्य तत्र हृष्टे खाया नियोजनात् चोभिणीनाम विद्या । तदृत-
चरमखण्डस्थाने हृष्टे खानियाजनात् क्लेदिनीनाम विद्या । पुनस्तस्याः कुलसुन्दर्याः
प्रथमखण्डमपास्य तत्र अकारयोजनात् महोदयाख्या विद्या । एवं त्रिपुराकन्दाख्या
सङ्केतविद्या तदुवकुलसुन्दरीविद्याभ्यां समेता विजयादिकामहोदयान्ता कणादश-
विद्या: सशूद्य त्रयोदशविद्याः हि पुरात्राख्याः समोरिता इति ॥५५॥

आसामित्यादिना श्लोकिन तासां त्रयोदशविद्यानां पञ्चत्रिंशत्पट्टलोक्तक्रमाप-
क्रमव्युत्क्रमयोगान् प्रत्येकं षट्भेदतः सशूद्य अष्टसप्ततिसङ्ग्रहाता विद्यास्तासां
प्रपञ्चितं विधानं लक्षसागराख्यागमे समुपदिष्टमिति चोपदिशति ॥५६॥

संपत्करोत्यादिभिः समुच्चयेदित्यन्तेनैकादशभिः श्लोकैस्तत्प्रस्तावपूर्वमन्वर्थ
संज्ञसम्पत्करौविद्योपदेशं तद्यानोपदेशं तदिधानोपदेशं पूर्वोक्ताष्टसप्ततिविद्याना-
मुपास्तिकमं च करोति । तत्र प्राणोरसामरुदङ्गिखयोगादाद्यमीरितं—ककार-

(१) आग्र इति टी० पु० पा० ।

प्राणोरसामकुद्भिख्योगदायमीरित(१)म् ।
 वातेन च चरस्वाभ्यां द्वितीयमपि पार्वति ! ॥५८॥
 हंसहङ्गनमायाभिस्तृतीयं परमेष्वरि ! ।
 एवं चिवर्णा सा विद्या विधानं चाथ कथते ॥५९॥
 तृतीयबीजेनाङ्गानि दीर्घस्वरयुजा क्रमात् ।
 कुर्यात्कराङ्गयोः प्राग्वदित्यं ध्यायेच्च तां ततः ॥६०॥
 दाङ्गिमोक्षेसरप्रस्त्रदेहवासोविभूषणाम् ।
 चतुर्भुजां विनयनां प्रसन्नस्तेरवक्त्रकाम् ॥६१॥
 गताभिषेकसम्पन्नामष्टपत्राजमध्यगे ।
 त्रिकोणे स्वस्तिकासीनां करुणानन्दमन्दिराम् ॥६२॥
 प्रवालाच्छसजं गतचषकं गतपूरितम् ।
 पुस्तकं च वरं(दं) हस्तैर्दधानां सर्वमङ्गलाम् ॥६३॥
 अकारादिसकारान्तषोडशत्रयकल्पिते ।
 कुलासने हलचार्णमध्ये तद्विद्ययाऽन्विते ॥६४॥

लकारआकारईकारविन्दुभिस्तथाः प्रथमं कूटसुक्तमिति यावत् । अत्र
 आकार ईकारयोगुणसम्बिन्द भवति । वातेन च चरस्वाभ्यां द्वितीयम्-
 अकारएकारविन्दुभिर्द्वितीयं कूटम् । अत्रापि उद्दिसम्बिन्द भवति ॥५७॥५८॥
 हंसहङ्गनमायाभिस्तृतीयम् - हकारसकारअौकारविसर्जनीयस्तृतीयं कूटम् । परमे-
 ष्वरीति देवोसम्बुद्धिः ॥५८॥ कराङ्गयोः—कराङ्गन्यासयोः । विन्दुयुक्तेन दीर्घस्वर-
 युजा लृतोयबीजेन कुर्यादित्यर्थः । इत्य—वस्त्यमाणप्रकारेण ॥६०॥६१॥ स्वस्ति-
 कासीनां—स्वस्तिकसंज्ञकेन आसनेन स्थिताम् । मन्दिरमिति स्वातन्त्र्यगोक्तः—
 मन्दिरमित्यर्थः ॥६२॥ करेषु दक्षिणोर्धार्दि वामाधराम्बं धार्याणि पार्श्वकमेण
 कल्पयेत् ॥६३॥ अकारादिसकारान्तषोडशत्रयकल्पिते—अकारकारथकारोपक्रम-
 विसर्जनीयतकारसकारावसानत्रिरेखा सर्वत्र त्रिकोणकूप्तिः तत्पर्ये शिष्ट-
 हलाङ्गिहयाच्छादिशब्दार्थप्रपञ्चविग्रहा परमा शक्तिः स्थितेति । शक्तिमन्त्रेषु परमो-
 पद्मरः सम्पदायार्थः । कुलासनं नाम एवं विशिष्टं चक्रं त्रिकोणम् । तद्विद्ययाऽन्विते

समावाह्यार्थसङ्कल्पपूर्वं तामर्चयेत्क्रमात् ।

मध्ये विकोणाकोगेषु रतिप्रीतिमनोभवान्(म) ॥६५॥

(१) अग्रादिसव्यगास्तदृष्टपवेषु मातरः ।

चतुरस्ते लोकपालान् प्राग्वच्छक्तीः समर्चयेत् ॥६६॥

विधानमष्टसपत्न्या(२) इति सम्यक् समीरितम् ।

बलिहयं च होमं च प्राग्वदन्यत् समुद्रयेत् ॥६७॥

चतुर्गुणचतुर्थांशस्त्रसमाननियोजिते ।

ब्राह्मीरसवचादुग्धे शृतं सर्पिस्त्रिभिर्दिनैः ॥६८॥

—तद्विद्यया सहिते । एतत्कूलासनविशेषणम् ॥६४॥ अर्घसङ्कल्पः प्राग्वत् ॥६५॥

सव्यगाः—वामावर्तकमेण । तदृत्—अग्रादिवामावर्तकमेण । अष्टमातरः—

ब्राह्माद्याः प्राग्वत् । शक्तीः—शक्तिरूपान् प्रागादिस्थितानित्यर्थः ॥६६॥ अष्टसपत्न्या

विद्यानामितिशेषः । अष्टसपत्निविधानां विद्यानामितदेव विधानमित्यर्थः । बलिहयं

आद्यन्तयोरितिशेषः । होमं—नित्यहोमं प्राग्वत् । एतदुक्तं भवति—पूजादौ

षोडशाक्षरणं मन्त्रेणावसाने कुरुकुम्भामाचर्या च प्रोक्तकमेण बलिहयं दत्वा

नित्यपूजाक्रमतो होमं कुर्यादिति । अन्यत्—आद्यन्तयोर्मन्त्राणां बोजद्यसप्त-

क्षरीयोजनादि । आसां नित्यसप्तर्थाचक्रविरचनाक्रमो यथा—प्राक् प्रत्यक् द्वारोपेतं

समचतुरस्त्रहयं विधाय तदन्तरष्टदलं पद्मं विधाय तत्कर्णिकायां यथामानं

समत्विरेखां योनिं विधाय तत्र प्रोक्तकमेण प्रोक्ताः शक्तीः पूजयेदिति ॥६७॥

चतुर्गुणेत्यादिना कविरित्यन्तेन श्लोकद्वयेन ब्राह्मोष्टोतेत्पादनविधिं तेन षट्ठं तन

मूकस्य वाक्सिद्विप्रयोगं चोपदिशति तत्र ब्राह्मोव चे* गुरुमुखादवगत्यस्ये ।

सर्पिः—षट्ठम् । एतदुक्तं भवति—सम्पादनीयष्टतमानस्य चतुर्गुणं ब्राह्मोखर-

समानं षट्ठमानचतुर्थांशं वचामानं षट्ठमानसमानं चोरं, एवमुक्तमानकमेण

चत्वारि संयोज्य त्रिभिर्दिनैर्मुद्दिग्निना सम्याच्य चिक्षणष्टतभाष्टे संशोधावतार्य

गिरिरे तस्मिन्वच्छमाणमाटकायन्त्रं रजतपटे विधाय कृतप्राणप्रतिष्ठं तद्यन्तमस्तिन्

षट्ठे निक्षिप्य कुशदूर्वादभेद्यन्यतमेन षट्ठं संसृशन् सविन्दुकां माटकामयुतवारं

(१) अग्रादिसर्वगा इति सू० पु० पा० ।

(२) विधानसंस्कृत इति सौ० पु० पा० ।

* ब्राह्मी च इति ठी० पु० पा० ।

सयन्तं माटकाविद्याजप्तं त्वयुतमादरात् ।
 दिनशोर्विलहितप्रातरब्दान्मूकोभवेत् कविः ॥६६॥
 शिवोऽस्मिका कुमारश्च विधिर्विष्णुस्तथा रमा ।
 कुबेरोरविचन्द्रारज्ञागुरुसितसौरयः ॥७०॥
 वारिशास्तेषु वारेषु तांस्तु तद्विनविद्यया ।
 नामसप्ताक्षरौयुक्तया पूजयन्तर्पयेष्वनेत् ॥७१॥
 वर्णौषधिसमृत्येन भस्मना मन्त्रितेन तु ।
 माटकान्याससहितं सृष्टेद्रक्षाकृते मनुम्(३) ॥७२॥
 विशेषतो महीपानामार्तानां च विधिं चरेत् ।
 तेन ते सुखिनोभूयः सान्वया यावदायुषम् ॥७३॥

जपित्वा पथात् प्रोक्तविद्याखन्यतमां(च) तत्भूम्यं जपित्वा सुरक्षितं नित्यिक्षिप्त्वा क्वचित्त्विसम्युक्तं माटक्या विद्यया च समर्चयेत् । प्रातः प्रातः माटकाविद्याभग्नं तिवारमभिजप्तं निष्क्रियमानं तदृष्टतं लिहतः संवत्सरात् प्रोक्तफलसिद्धिरिति ॥६८॥६९॥

शिव इत्यादि हुनेदित्यन्तेन श्लोकद्ययेन अर्कादिसप्तवाराणां प्रतिवारं देवताद्यं तत्पूजादिकं तत्प्रयोजनं चोपदिशति । तत्र रमा—लक्ष्मी । आरः—भौमः । सितसौरय इति स्वातन्त्र्यात् । सितमीरोलर्थः । सितः—शुक्रः ॥७०॥ वेषु सप्तस्वर्कार्दिष्विति शेषः । तान्—वारिशान् । द्विविधान् । तत्तद्विनजविद्यया—तत्तद्विननित्याविद्यया । नामसप्ताक्षरौयुक्तगा—तत्तद्राम तदन्ते च सप्ताक्षरौयुक्तेर्थः । हुनेत्—जुहुयात् । तेन वाङ्छितसिर्वादः स्यादिति शेषः । एतदुक्तं भवति—अर्कादिषु सप्तसु वारेषु प्रतिवारं प्रोक्तान् द्विविधान् वारिशान् प्रोक्तक्षमेण हौ द्वौ तत्तद्विननित्याविद्यायुक्तेन सप्ताक्षर्यन्तेन तत्तद्राममन्तेण तत्तद्वामण्डले पूजार्पणाहोमादिना वाङ्छितसिद्धिरिति ॥७१॥

वर्णौषधीत्यादिना यावदायुषभित्यन्तेन श्लोकद्ययेन वच्चमाणविद्यया माटकाविद्ययौषधिभस्मना माटृकायन्वलेखनप्राणप्रतिष्ठापुरःसरं विद्यामातृकाभिजप्तेन विद्यया समेतया माटृक्या वच्चमाणमातृकाक्षरस्यानेषु क्रमेण सम्ययोः स्यर्शतः सर्वापद्मोर रक्षा भवति सर्वेषामिल्युपदिशति ॥७२॥७३॥

(१) क्लेन तु इति सी० पु० पा० ।

क्रूरेषु व्याधिषु प्राप्तेष्वभ्यच्चैवं तु मण्डले ।
 नवकोष्ठे नव प्रोक्तान् गाहुकेतुसमन्वितान् ॥७४॥
 मध्येन्द्रयमपाशीन्दुवङ्गिरद्वाऽनिले(स्व)परे ।
 कोष्ठे तांस्तैर्यजेत् सद्यो मुक्तरोगः सुखौ भवेत् ॥७५॥
 यहार्त्तिषु रिपुक्षेश दुर्भिक्षे चिविधि तथा ।
 उत्पाते समरोद्योगे कुर्यादुक्तार्चनादिकम् ॥७६॥
 सम्पूर्ज्य तद्विदां सम्यग्दद्याह्राणं स्वर्णमम्बरम् ।
 तेन सर्वापदुन्मुक्तः सुखौ जीवति भूतले ॥७७॥
 ब्रूहि मे मातृकान्यासं तद्यन्तं परमेश्वर ! ।
 कथयामि इयं तेऽद्य वच्ये तत्पटलेऽग्निलम् ॥७८॥
 ऋखदीर्घस्वरद्वन्द्वपुटितैः पश्चवर्जितैः ।
 कुर्यादङ्गानि षड् वर्गैः पञ्चपञ्चदशाक्षरैः ॥७९॥

क्रूरेष्वित्यादिभिर्भूतले इत्यन्तैश्चतुर्भिः श्वोकैर्नवयह्नपूजया विपत्तारणमुप-
 दिशति । तत्र—एवं—अष्टाविंश्यपटलवच्च्यमाणप्रकारतः । मण्डले नवकोष्ठ
 गते—तत्त्वमण्डले इत्यर्थः ॥०४॥ मध्येत्यादिना यहाणां वच्यमाणं दिग्विभागं
 स्मारयति । शुभाशुभक्रमात् । तान्—नवयहान् । तैः—उक्तप्रकारैर्दिननित्या-
 ससाक्षरीमध्यगतैर्नवभिर्नाममन्त्वैः ॥०५॥ त्रिविधे इत्यस्य उत्पाते इत्यतान्ययः ॥०६॥
 तद्विदां—विद्याविदाम् । गां—धेनुम् । तेन—अर्चनादिना । एतदुक्तं भवति
 प्राक् प्रत्यक्षदक्षिणोदग्यैश्चतुर्भिः सूक्तैः समान्तरालं नवकोष्ठानि निष्पाद्य तेषृक्त-
 क्रमेण नवयहाणां अष्टाविंश्यपटलवच्च्यमाणानि मण्डलानि विधाय तत्र तत्त्विन-
 नित्यासाक्षरीमध्यगतैस्तत्त्वाममन्त्वैर्नवभिः पूजार्तपणहोमादिना तद्विद्याविदां
 सम्पूजनस्वर्णादिदिनेन सर्वापङ्गोविमुक्तः सुखौ भवतोति ॥०७॥

ब्रूहीत्यादिभिर्न्यसेदित्यन्तैरष्टभिः श्वोकैर्मातृकाषडङ्गन्यासादिकं मातृकान्यासं
 चोपदिशति । तत्र तद्यन्तं—मातृकायन्तम् । इयं—न्यासं यन्त्रं च । अद्य-
 अखिलं—पठले । तत्पटले—मातृकापटले । अखिलं—अन्यदितिशेषः ॥०८॥

हृसेत्यादिना इत्यमित्यन्तेन विपादधिकेन एकेन श्वोकेन एतदुक्तं भवति—
 सरेषु—ऋक्षरुद्धरु इति चत्वारि षण्डाक्षराणि । तद्विर्जितैरन्यैर्हादिशभिः अद्यउ-
 त्तम्

खरेषु मध्यतः प्रोक्ताश्वत्वारः षण्ठविग्रहाः ।
 कराङ्गयोर्बिधायेत्यं आदिक्षानान्तराणि वै ॥८०॥
 भाले वक्त्रावृत्तौ भेत्रश्रीतनासाकपोलतः ।
 ओष्ठदन्तशिरोजिह्वास्वेकशोविन्यसेत् खरान् ॥८१॥
 करयोः पादयोस्मूलमध्यसभ्यव्यथायतः ।
 विन्यसेच्चतुरेवगान् पञ्चमं पार्वपृष्ठतः ॥८२॥
 नाभौ हृदि च विन्यस्य व्यापकान् दशधातुषु ।
 त्वगस्तड्मांसमेदोऽस्थिमज्जाशक्रान्तगामिषु ॥८३॥
 प्राणशक्त्यात्मसु तथा न्यसेदेवं समाहितः ।
 हृदयस्पर्शिनां तेषां स्मरन् धातुषु विन्यसेत् ॥८४॥
 अथवा हृदये स्कन्धयुगे च चिककचयोः ।
 (१) हृदयाधस्तथापादजठरे वदने न्यसेत् ॥८५॥

ओच्च' इति षड्भिर्ज्ञस्त्वैः, आ ई ज ए औ अः इति दीर्घस्त्रैः षड्भित्र
 सविन्दुकैः कच्छटपवगान् पञ्चपञ्चाक्षरान् यादिकं दशाक्षरं वर्गं च सविन्दुकान्
 तान् प्रोक्तक्रमेण पुटितान् छत्वा तैः षड्भिः अन्ततो जातियुक्तमन्वयैः
 कराङ्गन्यासं कुर्यादिति ॥८६॥८०॥

आदिक्षान्तेत्यादिभिः न्यसेदित्यन्तैः पादादैः पञ्चभिः श्वोकैदेहि मात्रकाक्षर-
 विन्यासक्रमसुपदिशति । तत्र मूलमध्यसम्योः । मूलसम्योरितिदोऽर्कपरयोः,
 मध्यसम्योरितिमणिबन्धाङ्गुलि मूले चोच्येते, पादयोस्तु मूलमध्यशश्चेन कटी जानुनी
 उच्येते । तत्र मध्यसभ्यव्ययमिति प्रपदाङ्गुलिसम्यो उच्येते । पञ्चमं वर्गमिति-
 शेषः ॥८१॥८२॥ व्यापकान्—वर्णानितिशेषः । यादिक्षान्तानां व्यापकत्वं तेषां
 धात्वादिस्त्रूपत्वात् ॥८३॥ प्राणशक्त्यात्मसु—प्राणशक्त्यात्मानोपि धातुत्वेनेष्यते ।
 तेषां—धातूनाम् । द्वितीयार्थं षष्ठी धातूनित्यर्थः ॥८४॥ अथवा—पक्षाक्तरै ।
 त्रिके अपरगते छृदयाङ्गस्तपादाद्यां छृदयादि हस्तयोरग्रावधि परामृशन् सकारं
 छृदयादिपादयुगावधि परामृशन् छकारं च न्यसेदित्यर्थः ॥८५॥

ब्रह्मद्वयाहृतं चाष्टपतमजा^(२) महीपरम् ।
 विधाय विलिखेन्मध्ये हंसद्वदनशक्तिजम् ॥८६॥
 कूटं स्वरान् केशरेषु वर्गान् पवेषु चालिखेत् ।
 पञ्चपञ्चाक्षरोपेतान्^(३) दारुचाम्बुनि दिन्दु च ॥८७॥
 स्वरेष्वपुनरुक्तानि पञ्चान्यानि तु पञ्च वै ।
 सव्यञ्जनाव्यञ्जनत्वभेदतोऽभृद्द्विरन्वयः ॥८८॥
 सवाताम्निधरास्वेन शक्तिस्तपञ्चकं भवेत् ।
 अन्यान्येकादश शिवे ! सम्बिमातादि सम्भवा ॥८९॥

ब्रह्मद्वयेत्यादिभिर्वितन्वत् इत्यन्ते: सप्तमिः श्वोकैमौष्टकायन्त्रनिर्माणं तद्विनियोगं तत्पलानि चोपदिशति । तत्र हंसद्वदनशक्तिं कूटं हकार-सकारअौकारविसर्जनोयैः संहतैरेकं कूटाक्षरम् ॥८६॥ स्वरान् केसरेषु—घोड़श-स्वरान् केसरेषु प्रतिदलमूलं इन्द्रशोलिखेत् । वर्गान्—कादीन् पञ्चपञ्चाक्षरोपेतान् वर्गान्वित्यन्वयः । सप्तेतिशेषः । दावाम्बु-ठकारवकारौ । दिन्दु ठकार-विदिन्दु वकारं चालिखेदिति किञ्चन कथयन्ति । तदस्माकं नाभिमतम् । उभयमध्येष्टसु दिन्दु लेख्यमित्यस्मात्सम्प्रदायार्थः ॥८७॥ अपुनरुक्तपञ्चस्वराक्षराणि व्यञ्जनाणानि अष्टमे दले लिखेदित्यर्थः । अन्यानि तु पञ्च वै—अन्येषु सप्तमु दलेषु पञ्चपञ्चाक्षराणि लिखितानि । वै इति हेतौ । सव्यञ्जनाव्यञ्जनत्वभेदतः—स्वराणां स्थितिर्द्विधा व्यञ्जनान्विष्टा एका स्वयं राजते इति स्वरशब्दनिर्वाहात् । स्वतन्त्रा चापरा । तनाष्टदलकेसरयोर्द्विरन्वयः । एतदुक्तं भवति—स्वरेषु व्यञ्जनाण्यपुनरुक्तानि पञ्चाक्षराणि अष्टमे दले लिखेदिति । तत्राष्टमे दले पञ्चाक्षरलेखनन्तु अन्येषु सप्तमु दलेषु पञ्चपञ्चाक्षराणां लिखितत्वात् । एवं व्यञ्जनसहितस्वेन व्यञ्जनरहितत्वेन च स्वराणां द्विधा स्थितत्वात् अत द्विरन्वयो भवति ॥८८॥ सवाताम्निधरास्वेन शक्तिः—अकार-इकार-उकार-विन्दुसहितो विसर्जनीयः । तत्पञ्चकं—अपुनरुक्तस्वराक्षरपञ्चकम् । एतदुक्तं भवति—अकार-इकार-उकार-विन्दु-विसर्जनीयाक्षराणि स्वरेष्वपुनरुक्तानि । इतराणि तेषामेव सर्वर्दीर्घादितः सम्भूतानि चत्वारि षण्ठाक्षराणि

(२) इतं ग्रहाहृतं चाप्सुपत्र इति मू० पु० पा० । (३) वर्णान् वादीन्विदिन्दुर्बन्ति-मू० पु० पा० ।

एतद्यन्तस्य मध्यस्यं नाम कृत्वा प्रयोजयेत् ।
 प्रातमूर्धि स्मरेदिन्दुविम्बस्यं सर्वसम्पदम् ॥६०॥
 अभिषेकाङ्गारणाच्च पूजनास्त्रोहकल्पिते ।
 स्थापनात् एहैशादौ यन्त्रं सर्वार्थसिद्धिदम् ॥६१॥
 एतद्यन्तस्य मध्यस्या देवताः सकला अपि ।
 सन्निधिं फलदानं च साधकानां वितन्वते ॥६२॥

अकाररहितरेफलकारेण विभक्तरूपाणि । तेन तेषां पञ्चानामेव खरेषु प्राधान्य-
 मन्यान्येकादशाक्षराणि सन्धिमात्रादिसम्भूतत्वात् पुनरुक्तानीति । यन्त्रविरचना-
 क्रमो यथा—खाभिमतमानिन भमेण वृत्तं कृत्वा तद्विश्व एकाङ्गुल-
 मानिन वृत्तं कृत्वा द्वितीयवृत्तव्यासार्द्धमानिन तद्विश्व वृत्तं कृत्वा तदन्तर-
 एदलानि दिग्बिमागेन कृत्वा तदन्तः केशरस्यानं च समान्तरालषोडश-
 रेखाभिः षोडशधा कृत्वा तद्विहितकाङ्गुलमानिन चतुर्थं वृत्तं विधाय तस्य
 व्याङ्गुलात् बहिव्यतुरस्मेकं रेखाग्राष्टशूलोपेतं कृत्वा कर्णिकायां हकार-
 सकार—अौकार—विसर्जनोयोपेतां शक्तिप्रसादादात्यामेकाक्षररूपां विद्यां हकार-
 सकारान्तरालस्यनामवतोमालित्य केशरस्यानिषु षोडशखग्रादिप्रादक्षिणेन षोड-
 शखरानालित्य बहिरष्टदलेषु अग्रादिप्रादक्षिणेकमेण कचटतपयशादीन् पञ्चा-
 चरान् सप्तवर्गान् सप्तसु दलेषु समालित्य अष्टमे अ इ उ अ' अः इति पञ्चाक्षराणि
 समालित्य चतुर्थवृत्तात् बहिरष्टसु दित्तु प्राग्वत् ठकारवकारौ बहिरष्टौ समा-
 लिखेत्—सर्वाणि प्रोक्तान्यक्षराणि कर्णिकास्थाक्षरमन्तरेण सविन्दून्यालिखे-
 दिति ॥५८॥ एतद्—यन्त्रमितिशेषः ॥६०॥ लोहकल्पिते यन्त्र इतिशेषः ।
 पूजनादिव्यस्यान्तेनान्वयः । स्थापनात्—यन्त्रस्येतिशेषः । आदिशब्दोग्रामादि-
 विषयः ॥६१॥

एतद्यन्तस्येत्यादिना श्वोकेन सकलदेवताचक्रप्रतिष्ठासु हेमरजताभाणा-
 मन्यतमेन कर्ते पटे यन्त्रमुत्कीर्य मध्ये सन्निधिहेति नामाक्षरोपेतं सप्राण-
 प्रसिद्धं मासमात्रमभ्यर्चितं लक्षजस्मालुकं प्रथमं तत्त्ववित् पूर्णाक्षा सुपूजितम्
 संस्थाप्य तत्त्वाद्ये सकलदेवताविरं स्थापयेत् । एवं कर्ते तस्मिन् विरे तासां
 देवतानां स्फुरणं समीक्षीनं भवति । स्थापयितुर्मनीषितफलं च सम्भवतीत्युपदि-
 गति ॥६२॥

विद्यां तानु नरोमूर्खीं जड़ोमूर्कोऽतिपातकी ।
 नित्यशोजपपूजायैः काले मत्समतां ब्रजेत् ॥६३॥
 जिह्वायामक्षराण्येतान्यसक्षद्वावयेष्टिया ।
 प्रविष्टोविद्वद्वाष्टीषु(१) युज्यते वाग्मिभिर्जनैः ॥६४॥
 मूर्खे न्तु विम्बमध्यस्यं सुधावर्षविधायिनम् ।
 विभावयन्नितिमनुं जपेदेकाग्रमानसः ॥६५॥
 मण्डलात्कवितासिष्टिः सर्वभाषामयौ भवेत् ।
 वादादिषु तु सर्वत्र देवतात्मा जयी भवेत् ॥६६॥
 यन्त्राणि नित्यानित्यायाः समान्येकात्मयोगतः ।
 प्रयोगजातमन्योन्यं विद्ध्यादैक्ययोगतः ॥६७॥
 तेनात्मनोक्तानि शिवे ! सर्वसिष्टिकराणि वै ।
 षोडशस्त्रपि नित्यासु यन्त्रादन्यत्समौरितुम् ॥६८॥

विद्यानामित्यादिना भवेदित्यन्तैः चतुर्भिः श्लोकैः कुलसुन्दरीविद्यायाः प्रयोग
 विशेषैः फलदिशेषानुपदिशति । तत्र तां—कुलसुन्दरीं विद्याम् । मूर्खः—अच्छः ।
 जड़ो—बालः । आद्यशब्दस्तर्पणहोमादिविषयः । मत्समतां—शिवसमताम् ॥६३॥
 अक्षराण्येतानि—कुलसुन्दरीविद्याया इतिशेषः ॥६४॥ सुधावर्षविधायिनं—इष्टु-
 मण्डलक्ष्मीभतः । मनुं—कुलसुन्दरोविद्यां विभावयन्नित्यन्ययः । जपेत्यनुमित्य
 न्ययः ॥६५॥ आदिशब्दोच्चवहारद्यूतादिविषयः । देवतात्मा—देवताह आव-
 नया । वादच्चवहारादिषु सर्वत्र देवताहश्चावनया तत्तत्करणाहिजयो भवे
 दित्यर्थः ॥६६॥

यन्त्राणीत्यादिना श्लोकेन षोडशपटले नित्यानित्याप्रोक्तानि यन्त्राणि विद्ययो-
 रैकरुप्यादस्याश तान्यपि यन्त्राणि साधारणानोत्तिदिशति । तत्र—तद्यन्त्राति-
 देशादत्रोक्तं यन्त्रहयं च नित्यानित्यासाधारणम् ॥६७॥

षोडशस्त्रपीत्यादिना श्लोकेन नित्यानां सर्वासां विशेषसामान्यविधानं विभजते ।
 तत्र—अन्यदिति जपतर्पणहोमार्चासेकभावनादिकम् । ऐक्ययोगतः—आसां षोडशा-

(१) प्रविश्वाविद्यागोष्टीषु इति म० प० पा० ।

वृत्तयुगमं षड़स्तं च कृत्वा मध्याद्यमध्यतः ।
 नामालिख्य बहिः षट्सु तत्त्वं स्वेन मायया ॥६६॥
 विलिख्य माटकां वृत्ते कृत्वा तद्वारणान्मुखे ।
 जिह्वायां भावनात् सर्वगोषीष्वयं विगाहते ॥१००॥
 वाचातत्त्वमयौ व्याप्तिरिति सम्यक् समीरिता ।
 अस्या निष्कालनाच्चित्ते तत्तत्त्वं स्वात्मसात्कृतम् ॥१०१॥

इति श्रीषोडशनित्यातन्वेषु श्रीकादिमते पञ्चदशं
 पठलं परिपूर्णं परामृष्टम् ॥१५॥

नामिकरूपपरमार्थयोगतः । एतदुक्तं भवति—सर्वासां षोडशानां नित्यानां
 तत्त्वपटलप्रोक्तानि यन्त्राणि विधुराणि प्रयोगजातान्यन्यमासामैक(अ)-
 रूप्यात् साधारणानीति ॥८८॥

वृत्तयुगममित्यादिना विगाहतेऽत्यन्तेन विद्यागोषीविजयप्रदं यन्त्रमुपदिशति ।
 तत्र मध्याद्यमध्यतः—कुलसुन्दरीविद्याया मध्यमकूटस्य आदस्य ककाराद्वरस्य
 मध्ये इत्यर्थः । तत्त्वयं—विद्याकूटतत्त्वयम् । मायया—विसर्जनीयेन ॥८८॥ अयं विगा
 हर्त—अग्रेसरोभवति गरिष्ठोभवतीत्यर्थः । यन्त्रविरचनाक्रमो यथा—इष्टमानेन
 भवेण वृत्तं विधाय तत्त्वे प्राग्वदभिमतमार्नन(१) षट्कोणं विस्तोर्य(२) वृत्ताङ्ग-
 हिरेकाङ्गुलमानेन च वृत्तं कृत्वा षट्कोणस्य मध्ये विद्याया मध्यमकूटाद्वरमालिख्य
 तस्यादिभूतस्य ककारस्योदरे नामाभिलिख्य तत्त्वं षट्सु कोणेषु अधस्येषु तिष्ठु
 (३) मध्यादिप्रादच्छिखेन विद्याच्चराणि त्रीणि(४) सविन्दृनि क्रमात् समालिख्य
 उपरिस्येषु तिष्ठु कोणेषु अमुक्तप्रादच्छिखक्रमात् विसर्जनीयोपेतानि तानि
 समालिख्य बहिवृत्तवीयामग्रादिप्रादच्छिखेन सविन्दुकान्यकारादित्तकाशम्ना-
 न्येकपञ्चाशदद्वाराणि समालिख्य गुलिकौकृत्य प्रोक्तक्रमोपेतमास्ये तां कृत्वा (५)
 तत्र जिह्वायां विभावयन् प्रोक्तानि फलान्यवाप्नोति इति ॥१००॥

(१) दभिमताङ्गनीति टौ० पु० पा० ।

(२) विरच्यति टौ० पु० पा० ।

(३) सन्यादिप्रा इति टौ० पु० पा० ।

(४) यन्त्राणीति सो० पु० पा० ।

(५) धृत्वे ति टौ० पु० पा० ।

इति श्रीषोङ्गशनिव्यातम्बेषु श्रीकादिमताख्यस्य तम्भस्य परिपूर्णस्य तम्भस्य प्रपञ्च-
सारसिंहराजप्रकाशभिधानेन श्रीसुभगानन्दनाथेन विरचितायां
मनोरमाख्यायां व्याख्यायां शिवदूतोनिव्याविद्याविधान-
प्रकाशनपरं पञ्चदशपटलं परिपूर्णं
परामृष्टम् ॥ १५ ॥

अन्यसङ्गा—

अत यन्वहयं प्रोक्तं व्याख्याग्रन्थाः ग्रतवयात् ।
सत्रिपादोनविंश्टाः स्युः पटले दशपञ्चके ॥

अथ षोडश पटलम् ।

अथ षोडशनित्यासु या प्रोक्तैकादशी तु ताम् ।
 नित्यानित्यां शृणु प्राज्ञे ! यदायत्तमिदं जगत् ॥१॥
 विद्योऽपारः (१) कृतः पूर्वं तदिधानमिहोच्यते ।
 यासौ समस्तजीवानां देह(२)स्थितिविधायिनी ॥२॥
 न्यासं ध्यानं ततः शक्तीस्ताभिः पूजां च साधनम् ।
 यन्त्राणि वज्ररूपाणि षडाधारेषु मंस्थितिम् ॥३॥
 नियहानुयहौ षडभिः कालव्याप्तिरिति क्रमात् ।
 दीर्घस्वरसमेतास्यां हंसहङ्गां षडङ्गकम् ॥४॥

अथ षोडशपटलम् ।

पूर्वमिन् पञ्चदशे पटले दग्धम्याः कुलसुन्दरीनित्याविद्याया विधानमुप-
 दित्यानमत्तरसंकादशा नित्यानित्याया विधानमुपदिग्नति । अथ षोडशेत्यादिना
 सर्वत इत्यन्तेन श्लोकाशतरुपेण षोडशेन पटलेन । अत्र षोडशेत्यादिभिः क्रमा
 दित्यान्तरध्यईस्त्रिभिः श्लोकैः पटलार्थानुद्दिग्नति । तत्र यदायत्तं—नित्यानित्या-
 धीनम् । जगत्—जङ्गमम् । देहस्थितिकरत्वात् ॥१॥ पूर्वं—तृतीये पटले ।
 तदिधान—विद्याविधानम् । समस्तजीवानां—समस्तप्राणिनाम् । देहस्थितिविधा-
 यिनी—षडाधारादिस्थितत्वात् ॥२॥ संस्थितिम्—देवतानामिति शेषः । एतदुक्तं
 भवति—षडाधारेषु डाकिन्यादीनां षण्णां देवतानामवस्थितिं तदधिष्ठाण-
 रूपत्वेन नित्यानित्यायाः स्थितिं च वस्त्रामौति ॥३॥ षडभिः—आधारदेवताभि-
 र्डाकिन्यादिभिः । (३) फलावासिम्—कालेन देवताया ऐक्यव्याप्तिं च ॥

दीर्घस्वरेत्यादिना युतमित्यन्तेनार्हाद्यन्तेन श्लोकेन न्यासक्रममुपदिग्नति । तत्र-
 दीर्घस्वरसमेतास्यां—प्राग्वत् हंसहङ्गयां हकारसकाराभ्यां हृसां हृसौं इत्यादिभि-
 र्जातियुक्तैर्मन्त्रैः प्राग्वत् षडङ्गानि विन्यसेदित्यर्थः ॥४॥ विद्याक्षराणि—कूटप्रोक्तानि

(१) नित्योऽपार इति मू० पू० पा० ।

(२) देवस्थिति इति मू० पू० पा० ।

(३) कालव्याप्तिम् इति टी० पू० पा० । फलावासिकालेन इति वं० पू० पा० ।

भूमध्ये कण्ठहन्त्राभिगुद्धाधारेषु च क्रमात् ।
 विद्याक्षराणि क्रमशोन्यसेद्विन्दुयुतानि तु वै ॥५॥
 व्यापकं च समस्तेन विधाय विधिना युतम् ।
 ध्यायेत् समस्तसम्पत्तिहेतोः सर्वात्मिकां शिवाम् ॥६॥
 उद्घास्त्रविम्बाभ्यां माणिक्यमुकुटोज्जुलाम् ।
 पद्मरागकृताकल्पामरुणांशुकधारिणीम् ॥७॥
 चारुस्मितलसदक्तुषट्सरोजविराजिताम् ।
 प्रतिवक्त्रं चिनयनां भुजैर्द्वादशभिर्युताम् ॥८॥
 (१)पाशेन्नुगुणपुण्ड्रे नुचापखेटचिशूलकान् ।
 वहन्तो वरदां वामैरङ्गुणं पुस्तकं तथा ॥९॥
 पुष्पे चु मण्डलागम्भु नृकपालाभये तथा ।
 दधानां दक्षिणौर्हस्तैर्थ्यर्थेवीमनन्यथा ॥१०॥
 अनन्ताः शक्तयोदेव्यास्ताश्वा(२)कर्णय वदामि ते ।
 ललिताशक्तिवृन्दोऽयं(३) वौजद्यमयोक्रमात् ॥११॥

इकारादि डकारान्तानि संकेतविद्याविधुराणि षड्क्षराणि । विन्दुयुतानि - प्रत्येकं विन्दुयुक्तानि । एतदुक्तं भवति-- विद्याया हकारादिकारान्तानि प्रत्येकं विन्दुयुक्तानि प्रोक्तेषु षट्सु स्थानेषु क्रमादिकैकशोन्यसेदिति ॥५॥ व्यापकं—प्राग्वत् । समस्तेन—त्रिभिः कृटः सङ्केतविद्योपेतैः ॥

ध्यायेदित्यादिभिरनन्यधीरित्यन्तेर्द्वयैश्चतुर्भिः श्लोकैर्देव्या नित्यसपर्याध्यान-
 सुपदिशति । तत्र सर्वात्मिकां—सर्वचैतन्यरूपत्वात् । चैतन्यरूपत्वन् धातुरूप-
 देहात्मिकानां डाकिन्यादोनामधिष्ठात्ररूपस्वाभरूपत्वात् ॥६॥७॥ वक्षषट्(क)सरो-
 जविराजितां—षड् वक्षषट्यविराजितामित्यर्थः॥८॥ भुजेष्वायुधान्यृद्धादि कल्पयेत् ।
 खेटं—चर्मफलकम्॥९॥ मण्डलायं खज्जिविशेषः । नृकपालं—शिरःकपालम्॥१०॥

अनन्ता इत्यादिभिरानता इत्यन्तैः पञ्चभिः श्लोकैर्देव्या आवरणशक्तीरूपदिशति ।
 अत्र अनन्ता इत्यत्र शक्तीनामन्तरविश्वहत्वात् वक्तुं शक्यते । देव्या अनन्तशक्ति-

(१) पाशाङ्गुण्डे इति मूँ पूँ पा० ।

(२) लायाकर्णय काशन इति मूँ पूँ पा० । (३) शक्तिवृन्दादा इति मूँ पूँ पा० ।

पूर्णमण्डलवर्णाः स्युस्ते शक्तीति च संयुताः ।
 सप्ताक्षर्या(१) युता संज्ञा विद्याः स्युद्दादशाक्षराः ॥१२॥
 षट्सप्तत्वा उपिच शतं यजेत्ताभिर्वृतां शिवाम् ।
 षट्कोणकोणेष्वासीनां डाकिन्याद्यास्तथाऽर्चयेत्(२) ॥१३॥
 रक्षोनिलेन्द्रवङ्गैश्वरगेषु क्रमाच्च ताः ।
 डाकिनौं शाकिनौं पश्चाल्लाकिनौं काकिनीमपि ॥१४॥
 साकिनौं हाकिनौं मूले देवौसहशदिग्रहाः ।
 हेतोन्तामभितः शक्तिरूपास्तन्मुकुटानताः ॥१५॥
 कृतन्यासार्घसङ्कल्पः पूजयेदीरितक्रमात् ।
 कुर्याच्च नित्यहोमन्तु जपेदिद्यां यथोदितम् ॥१६॥

परिवारत्वन्तु स्वात्मस्वरूपत्वात् । काश्चन आकर्णय—वच्च्यमाणशक्तीरितिशेषः ॥१॥
 पूर्णमण्डलवर्णाः—अकारादयः क्वः इत्यन्ताः प्रोक्तसङ्गाः । अकारादि लक्षकार-
 न्तानां षट्तिंशद्वर्णानां प्रत्येकं पोडश्वरयोजनेन षट्सप्तत्वधिकपञ्चशतसंख्याः एषां
 पूर्णमण्डलस्त्वं पञ्चविंशपट्टे वच्च्यमाणत्वादिह नोच्यते । मंज्ञाविद्या—नाम-
 रूपविद्या: दादशाक्षराः—हीं ओं अं शक्तिपादुकां पूजयामीत्यादिकाः हीं
 ओं कः शक्तिपादुकां पूजयामि इत्यन्ताः एवंरूपेण दादशाक्षराः इत्यर्थः ।
 तासां शक्तीनां वर्गक्लेण पोडशदलानि षट्तिंशतपद्मानि षट्कोणाद्विः क्लावा
 तेषु दलेषु ताः शक्तीः पूजयेदिति सम्पूदयाः । अथवा वर्गहयक्लेण हातिंशद-
 दलानि अष्टदलपद्मानि क्लावा तेषु ताः समर्चयेदिति स्वपारम्पर्यार्थः ।
 डाकिनगादीनां षट्कोणेष्वक्रोक्तानि स्थानानि पूर्वमेव व्याख्यातानि ॥१२॥१३॥१४॥
 मूलदेवैसहशविग्रहाः नित्यानित्यासमानरूपाः । तस्यकुटाः—तस्यदायुधोपेत-
 सुकुटाः । नताः—(क्षतास्त्रलयः प्रस्त्रा) कुचभरनम्बाः तत्तद्वृजस्थानस्थिताः । सर्व-
 साधारणमेतत् ॥१५॥

क्लेत्यादिभिर्गता इत्यन्तैः पञ्चभिः छोकैः चक्रविशेषैःशक्तिविशेषैऽस्त्र त्रिविधं
 पूजाक्रममुपदिशति । तत्र अर्चसङ्कल्पः—प्राग्वत् । ईरितक्रमात्—प्रोक्तक्रमात् ।
 यथोदितं—प्राग्वत् ॥१६॥ शतार्द्देवकदलाच्चितं—एकपञ्चाशइलान्वितमित्यर्थः ।

(१) सप्ताक्षर्यन्ताः संज्ञा इति मूः पूः पाः । (२) डाकिनाशीशतत्त्वा इति मूः पूः पाः ।

(१)षट्कोणाइहिरज्वन्तशताष्ट्रैकदलान्वितम् ।

कृत्वा तेष्वपि ताभिस्तु वृतां पूजासु मध्यमाः (२) ॥१७॥

हिचतुःषट्दशदलैर्द्वादशाष्टदयच्छृदैः ।

पद्मैरावृत्तषट्कोणे (३)यजेञ्चौस्मृतार्चनात् ॥१८॥

चतुरस्तद्वयं बाह्ये चतुर्द्वारसमन्वितम् ।

विधाय तेषु शाखासु शक्तीनां विंशतिं यजेत् ॥१९॥

ब्राह्मगादिलोकपालाख्याः पोडुशद्वारसंस्थिताः ।

अनन्तब्राह्मनियतिकालरूपा विगर्हिताः ॥२०॥

ताभिः—अकारादिच्चकारान्तैकपञ्चाशदचराणां शक्तिभिः ॥१७॥ अष्टदयच्छृदैः—
 पोडुशदलैः ॥१८॥ शक्तीनां विंशतिम्—ब्राह्मगादिलोकपालान्तानामष्टादशशक्तीनां
 नियतिकालशक्तिहयेन विंशतिलम् । एतदुक्तं भवति—इष्टमनिन भवेण वृत्तं
 कृत्वा तद्वहिः—षट्कोणोपेतं वृत्तं कृत्वा तद्वहिः सम्पदायात् पोडुशदलानि
 षड विंशत्पद्मानि कृत्वा तद्वहिः सम्पदायात् चतुरस्तद्वयं कृत्वा तत्पतस्तुषु दिन्तु
 हाराणि सगाखानि कृत्वा तत्र सर्वमध्ये देवों बहिः षट्कोणेषु प्रोक्तकमेण
 डाकिनादिषट्कं तद्वहिः पूर्णमण्डलान्तरशक्तीर्वर्गकमेणान्तरवत्रमेण च
 षट्किंशत्पद्मेषु तत्त्वात् गदलेषु च प्रोक्तकमेणाभ्यन्तरान्तर्गमनगत्या पूजयेत् ।
 तद्वहिः तत्पतस्तुषु दिन्तु पश्चिमद्वारदक्षपार्श्वादि तद्वामपार्श्वान्तं प्रादक्षिण्य-
 कमेण चतुर्द्वारपार्श्वाण्कस्यानेषु ब्राह्मगायत्रेशक्तीः प्रादक्षिण्यकमेणार्चयेत् । तत-
 स्तव पूर्वद्वारोत्तरशाखादि उक्तद्वारदक्षिण्यगाखावसानं प्रादक्षिण्यकमेणाष्टसु
 शाखासु इन्द्रादीशान्तं लोकपालशक्तीरस्तावर्चयेत् । तदनु तत्वानन्तब्रह्मनियति-
 कालशक्तोरान्मेयादिषु ईशान्तेषु चतुर्षु दिक्कोणेषु प्रादक्षिण्यकमेणार्चयेदिति च
 सम्पदायार्थः । अथवा प्रोक्तषट्कोणाइहिः प्राग्वत् सम्पदायात् हातिंशहाति-श-
 इलानश्टादशपद्मानि कृत्वा तत्र वर्गदयकमेण पूर्णमण्डलवर्णशक्तीः समभर्च्य चतुरस्तु
 प्राग्वदचयेदेष पञ्चश्चोत्तमः । मध्यमस्तु प्रागुक्तषट्कोणाइहिरेकपञ्चाशहलं पद्मं
 कृत्वा तद्वलेष्वकारादिच्चकारान्तकपञ्चाशदचरशक्तीरनपत् प्राग्वत् समर्चयेदिति ।
 लघुप्रक्रियायां षट्कोणाद्वहिः पोडुशदलं तद्वहिःदशदलं तद्वहिःदशदलं

(१) षट्कोणंविरच्चवित्तं इति मूःप०पा० । (२) मध्यमस्तु इति मूः प० पा० । (३) यज्ञं लव्ही इति म०प०पा०

विद्ध्यात् साधनं प्राग्वद्गलक्षं पयोव्रतः ।
 विस्तादुसिक्तैरुगौरम्बुजैर्हवनं तथा ॥२१॥
 जपतर्पणहोमार्चसिकसिङ्गमनुर्नरः ।
 कुर्यादुक्तान् प्रयोगांश्च नचेत् तडातुदेवताः ॥२२॥
 प्राणांस्तस्य ग्रसन्त्येव कुपितास्तत्त्वग्ं शिवे ! ।
 अनया विद्यया लोके यद्व साध्यं न तत् क्वचित् ॥२३॥
 विद्याक्षराणि सप्त स्युस्तैः प्राग्वत् स्वरसंयुतैः ।
 शतं द्वादशसंयुक्तं तैर्यन्त्वाणि वदामि ते ॥२४॥
 वृत्तद्वयान्तः षट्कोणं तदन्तर्वृत्तयुग्मकम् ।
 विधाय मध्ये मायास्थमेकमक्षरमाम्ब्यया ॥२५॥
 वहिः षड्गालिखेत्षट्सु वृत्तयोर्भूतमाटका ।
 कृत्वा नवभिरेवं स्युः क्रमादन्त्वाणि षोडश ॥२६॥

तद्वहिः षट्दलं तद्वहिस्तुर्दलं च पद्मं कृत्वाऽनगत् प्राग्वदिलिख्य तेषु पद्मेषु
 तत्तदलेषु लकारशक्तिरहिता अकारादित्तकारान्तपञ्चाशदक्षरशक्तोः षड्धारोक्त
 पूजाकूमेण प्राग्वदर्चयेत् इत्येवं त्रयः पत्ता इति ॥१८॥२०॥

विद्ध्यादित्यादिभिः क्रचिदित्यलत्स्त्रिभिः श्वोकेविद्यासाधनविधिमसिङ्गस्य
 प्रयोगकरणे प्रत्यवायं विद्याया अनुभावं चोपदिशति । तत्र प्राग्वत्—लितिता
 विद्यावत् । पयोव्रतः—चौराहारी । तथा—जपदण्ठांशतः ॥२१॥ नचेत्तडातुदेवताः
 इत्यत्र तच्छब्दः सर्वेषां षड्धालिखेगत्वात् ॥२२॥ तस्य प्रयोक्तुः ॥२३॥

विद्येत्यादिना श्वोकेन विद्याक्षराणां स्वरसंयोगेन यन्त्राथं विस्तारमुपदिशति ।
 तत्र सप्त—अनाहत्तानि तानि प्रथमकूटाक्षराणि ॥२४॥

वृत्तद्वयेत्यादिना षोडशेत्यन्तेन श्वोकहयेन स्वरविकृतविद्याक्षरैः षोडश-
 यन्त्राण्युपदिशति । तत्र मायास्यं—हङ्गे खास्यम् । एतदुक्तं भवति—अभिम-
 तमनिन भ्रमेण वृत्तद्वयमेकाङ्गलान्तरालमन्तर्बहिर्विभागेन कृत्वा तद्वहिः
 षट्कोणं तद्वहिस्तथाविधं वृत्तद्वयं कृत्वा मर्वमध्ये प्रोक्तेषु स्वरविकृतेषु द्वादशा-
 धिकशतसङ्केषु विद्याक्षरंषु आद्यं नामगर्भहङ्गे खोदरे समालिख्य द्वितोयादिषु
 षड्क्षराणि षट्सु कोणिषु अग्रादि प्रादक्षिण्येनालिख्यान्तर्वृत्तबीच्यां कर्मानुरूपाणि

प्रथमेन धृतेन स्थादौदरव्याधिसंहृतिः ।
 द्वितीयेन शिरोरोगा नश्यन्ति परमेष्वरि ! ॥२७॥
 तृतीयेनाच्चिरुक्तशान्तिः श्रोत्रजानां परेण तु ।
 पञ्चमेन भुजारोगः प्रयान्त्यूर्ध्वेन पादजाः ॥२८॥
 सप्तमेनान्तराधिस्था धृतेन निधनाश्रयाः ।
 धृतेनाष्टमयन्त्रेण ज्ञानेन्द्रियगता गदाः ॥२९॥
 परेण कर्मेन्द्रियगा दशमेनानिलोद्भवाः ।
 एकादशेन पित्तोत्था द्वादशेन कफोद्भवाः ॥३०॥
 त्रयोदशेन दोषाणां सन्निपातसमुद्भवाः ।
 प्रयान्ति विलयं सद्यो यन्त्राणां शक्तिवैभवात् ॥३१॥
 चतुर्दशेन यन्त्रेण भूतप्रेतपिशाचकाः ।
 प्रयान्ति भौताः च्छातः सर्वेऽन्येषि यहाः शिवे ! ॥३२॥

भूताच्चराख्यालिख्य बाह्यहृत्तवीथ्यामग्रादिप्रादक्षिणेन माहकां सविष्टुकामान्तिखेत् । एतत् प्रथमं यन्त्रम् । एवं षट् कोणमध्यस्यै कोणस्यै एवं सप्तमिः पूर्वपूर्वनिखितोपरितनैः सरविकृतविद्याच्चरेन्यानि दच्छदश यन्त्राणि भवन्तोल्येवं पूर्वोक्तेन सह षोडश यन्त्राणि भवन्ति ॥२४॥२६॥

प्रथमेत्यादिभिरन्यथा इत्यन्तैर्नवभिः श्रोकैः षोडशाणां यन्त्राणां समस्तरोग-ग्रान्तिषु विनियोगात् सर्द्वाभिषेकक्रमादिकां चोपदिशति । तत्र श्रीदरव्याधिः गुल्मादिः । परमेष्वरोति देवीसम्बुद्धिः ॥२७॥ श्रोत्रजानां—रोगाणामितिशेषः । परेण - चतुर्थेन यन्त्रेणेतिशेषः । जड्डेन—षष्ठेन यन्त्रे गेतिशेषः । ग्रावत्—पादजा रोगा इति शेषः ॥३८॥ अन्तराधिस्था—अन्तराधिरिति कठेरुर्ध्वं कराधस्थात् करद्वयाधस्ताइहप्रदेशः तत्स्था रोगा इति शेषः । निधनाश्रयाः—मरणाश्रयभूताः अन्तराधिस्था इत्यत्रास्यान्वयः । ज्ञानेन्द्रियगताः—श्रोत्रत्वक्त्वच्छुर्जिह्वाप्राण-सम्भूताः । गदा - रोगाः ॥२८॥ परेण—नवमेन यन्त्रे गेतिशेषः । कर्मेन्द्रियगाः—वाक्पाणिपादपायूपस्थसम्भूताः । अनिलोद्भवाः—वातरोगसम्भवाः गदा इति शेषः । कपोद्भवाः—श्वेषदोषसमुद्भवाः । अस्मिन् प्रकरणे अनुकूले विशेषेषु रोगा इत्य-

तत्परेण महारोगा धृतेनाष्टौ न बाधकाः ।
 षोडशेन धृतेन स्यादायुगरोग्यमीश्वरि ! ॥३३॥
 यन्त्राणि षोडशैतानि धारयेद्ग्राधिशान्तये ।
 सर्वेषां प्राणिनां सम्यग्नुक्तेषु गदेष्वपि ॥३४॥
 सर्वत यन्त्रधरणं साभिषेकं सदच्छिगम् ।
 सर्वदनं सविश्वासं फलत्येवान्यथाऽन्यथा ॥३५॥
 *कुर्विहोना तु सा विद्या पञ्चकूटाभिधा शिवे !
 वाक्सिद्विमन्यत्सकलं कुरुते न भिदा तयोः ॥३६॥
 (१) तदिद्याकूटभेदाः स्युर्विंशत्या शतसप्तकम् ।
 तैर्ज्यन्त्रनिर्माणं फलानि च शृणु प्रिये ! ॥३७॥

तदिशेषम् ॥३०॥ वयोदशेन—यन्त्रे गेतिशेषः । दोषाणां सचिपातसमुद्धवा—वाता-
 दीनां वयाणां दोषाः सचिपातात्समुद्धूताः । वैभवात्—अतिशयादित्यर्थः ॥३१॥
 यन्त्रेषेत्येतदस्मिन् प्रकरणे यन्त्रानुकूल सर्वदावन्वेति । अहा—भूताद्याः । शिवे इति
 देवीसम्बुद्धिः ॥३२॥ तत्परण—पञ्चदशेन । महारोग—वातादयः । षोडशेन
 धृतेन—धृतेन षोडशेन यन्त्रेषेत्यर्थः । अत्र प्रकरणे सर्वसाधारणार्चनसेवा स्यापनादि-
 र्विनि युज्ञादितिसम्पदायार्थः ॥३३॥ व्याधिशान्तये—सर्वव्याधिशान्तये । एतदुल्लं
 भवति—एतानि सर्वाणि षोडश यन्त्राणि अनुकूलन्येषु रोगेषु तत्तद्ग्राधिशान्तये
 धारणादीनि कुर्यादिति । एतेन सर्वाणि यन्त्राणि प्रत्येकं सर्वरोगहराणि भवन्तौ-
 त्यर्थः ॥३४॥ सर्वत—अस्मिंस्तत्त्वे इतिशेषः । अन्यथाऽन्यथा—प्रोक्तान्यथाकरणे
 न फलत्येव (व) । एतदुल्लं भवति—सर्वसाधारणं यन्त्रधारणं यन्त्रेणाभिषेकं
 क्षत्वाऽभिषेकुर्यावत्सन्तोषं विज्ञानि च दक्षा तं समभिवन्द्यतत्पफलत्येवेति
 विख्यस्य यन्त्रधारणं कुर्यात् । एवं कृते फलत्येव अन्यथा न फलत्येव ॥३५॥

कुर्विहोनेत्यादिना शोकेन पञ्चकूटविद्याविधानं तस्याचैतदिद्याकलं चोप-
 दिशति । तत्र कुर्विहोना—(ड)उकारविहोना । न भिदा तयोः—षट्कूटपञ्चकूट-
 विद्ययोः ॥३६॥

तदिद्येत्यादिना शोकेन नित्यानित्याविद्याक्षराणां सन्दर्भभेदसञ्चातस्वरूप—

(१) तदिद्याभरमेदा इति मृ० प० पा० ।

* कुर्विहोना इति मृ० प० पा० ।

प्राक् प्रत्यक्षद्विणोदकच सूवाण्यष्टादश द्विपेत् ।
 तैसु कोष्ठानि जायन्ते नवाशौतिशतद्वयम् ॥३८॥
 प्राग्वत्तत्कोणकोष्ठानि षट्विंश्चमार्जयेत्क्रमात् ।
 मध्ये वज्रं यथा भूयातथा कुर्यात् समन्ततः ॥३९॥
 सपञ्चचत्वारिंशतकं शतं कोष्ठैसु वज्रकम् ।
 चत्रसाणि चत्वार्यगाणि चतुःकोष्ठैसु पूर्ववत् ॥४०॥
 विधाय तस्य मध्याधःकोष्ठमारभ्य संलिखित् ।
 प्रादद्विण्यप्रवेशेन कूट(अस्ताना)नस्याद्यखण्डजान् ॥४१॥
 मध्येऽवशिष्टनवके वामदद्वचयद्वये ।
 प्रतिलोमानुलोमात्मविद्याद्यमथालिखित्(१) ॥४२॥
 शिष्टेषु विषु कोष्ठेषु साधकाख्यां तटूर्ध्वंगे ।
 कर्ममध्येऽधरे साध्यमालिखिदपि सर्वतः ॥४३॥

संख्यापूर्वं वज्ररूपयन्त्रनिर्माणादिकं प्रस्तौति । तत्र तद्विद्याभेदाः—षट्कूटविद्यायाः पञ्चविंशत्पटलवच्छमाणक्रमेण अक्षराणां क्रमपौर्वपर्यायातात् स्वरूपभेदाः । तेषां सहेतविद्याखण्डतयोर्वैर्पर्यात् तत्प्रकारजनित सविंशतिर(२)शतवयाधिकचतुःसहस्रेषु सहेतविद्याखण्डजैर्भेदैरेव षट्यन्त्रनिर्माणमत्रोक्तम् । तैः—कूटभेदैः । प्रिये इति देवीसम्बुद्धिः ॥३७॥

प्रागित्यादिभिः शिवे इत्यन्तरैषभिः श्लोकैः प्रसुतविद्याकूटात्मरभेदैः कोष्ठवच्छकाराणि षट्यन्त्राख्युपदिश्ति—तत्र षट्विंशत् प्रतिकोणमितिशेषः ॥३८॥३९॥ त्राप्त्याणि चत्वार्यगाणि वज्रयन्त्रस्य चत्वार्यगाणि त्रिकोणानि कुर्यादित्यर्थः । चतुःकोष्ठैसु पूर्ववत्—प्रतिदिशं चतुर्भिर्वतुभिः कोष्ठैरित्यर्थः॥४०॥ तस्य—यन्त्रस्य । मध्याधःकोष्ठं—साधस्ववास्रोपरिस्थपण्डक्तिस्थकोष्ठपञ्चकमध्यस्थकोष्ठम् । आद्यखण्डजान्—षट्स्त्रितिशेषः । तान् कूटान्विंशत्यधिकशतसहस्राकान् । षष्ठां तेषां क्रमेण विद्याक्षरषट्कोपक्रमत्वात् खण्डत्वम् ॥४१॥ मध्येऽवशिष्टनवके वामदद्वचयद्वये—मध्यस्थेषु नवसु कोष्ठेषु ऊर्ध्वाधःक्रमस्थितेषु त्रिपञ्चक्तिकेषु कोष्ठेत्यर्थः ।

(१) यात्तिकान् इति चौ० पु० पा० ।

(२) संविदस्तिसत इति च० पु० पा०

चतुस्त्रिकोणमधार्यं * द्विरेखाभिन्वौकृतम् ।
 मध्यवहिलिखेत्तेषु वज्रयन्त्मितीरितम् ॥४४॥
 एवमन्यैः पञ्चभिस्त्र खण्डैः पञ्च प्रकल्पयेत् ।
 इति षट्वज्रयन्त्माणि प्रोक्तानि क्रमशः शिवे ! ॥४५॥
 लोहवयकृते(१) पट्टेशिलायां वा चतुर्षु वा ।

प्रतिलोमानुलोमामविद्यादयं—नित्यानित्याविद्यायास्त्रौणि खण्डानि कुर्यादित्यर्थः ।
 ॥४२॥ प्रतिलोमानुलोमक्रमेण लिखेदित्यर्थः ॥४३॥ द्विरेखाभिन्वौकृतम्—प्रतिकोणं समान्तरालं मध्यतस्त्रिरेखा(वता)मात्रानुग्रुणेन द्विदिक्मेण षड्भैरेखाभि नवत्रिकोणानि कुर्यादित्यर्थः । मध्यवहिलिखेत्तेषु—तेषु व्रासूदरस्यत्रिकोणनवकेष्वपि वामदक्षिणापार्षद्यत्रिकोणत्रये प्राग्वद्यायां मध्यत्रिकोणत्रये साधकादिनामात्राणि च लिखेदित्यर्थः ॥४४॥ पञ्चभिस्त्र खण्डैः—नित्याविद्यायाः प्रागुक्तरूपैः प्रत्येकं विश्वाधिकशतकूटाक्षरात्मभिरितिशेषः । एतदुक्तं भवति - प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदग्राण्याणि अष्टादशसूत्राणि समान्तरालानि ज्ञत्वा तैः सञ्चारं त्वं नवाशीत्यधिकद्विशतसङ्केषु योष्ठेषु चतुर्षु कोणेषु प्रतिकोणं (षट्त्रिशत्) षट्त्रिंशत्कोष्ठानि ज्ञत्वा प्राग्वद्यत्रे वज्राकारानुग्रुणेन मार्जयेत् । पश्चादवशिष्टेषु वज्रूर्घयेषु पञ्चतत्वारिंशदधिकशत-सङ्केषु कोष्ठेषु चतुर्षु दिक्षु प्रतिदिशं चत्वारि चत्वारि कोष्ठानि मार्जयित्वा तत्र प्रागुक्तरूपेण प्रतिदिशमेण कैकक्रमेण चत्वारि त्रिकोणानि समतिरेखाणि विधाय तत्र त्रिकोणरेखात्रयं विभागोक्त्वा तेषु मध्ये मध्ये चिङ्गइयं (चिङ्गइयं) विधाय चिङ्गाचिङ्गः सूत्रवद्यानुग्रुणेन इयं हयमितिक्रमेण षड्भेखाः समालिखेत् । एवं ज्ञते जर्वाधिक्रमेण त्रिकोणत्रयं तत्पार्षयोरूर्ध्वयो(रूपं) स्त्रिकोणहयं (त्रिकोणहयं) तत्पार्षयोरिकैकमेकं त्रिकोणं इत्येवं नवत्रिकोणानि सम्भवन्तः । तत्राधःस्यत्रिकोणो-परिश्यप्त्तिकोष्ठपञ्चकमध्यस्यकोष्ठमारभ्य बाह्यवीथिकोष्ठेषु यावदुपक्रान्तकोष्ठं तत्सङ्करानि कूटाक्षराणि प्रथमखण्डकूटाक्षरेष्वालिख्यामुक्तकममन्तः प्रविश्य द्वितीयपञ्चत्री च प्राग्वदालिख्य एवमन्तर्यावहिंशत्यधिकशतसङ्करावसानविद्या-प्रथमकूटाक्षराणि विलिख्य मध्यतोऽवशिष्टेषु नवसु कोष्ठेषु मध्यगतेषु त्रिषु कोष्ठेषु रूपाद्यधरान्तं क्रमेण साधककर्मसाधग्राहराणि विलिख्य तेषां वामभागस्यपञ्चत्रिकात्मकोष्ठत्रये अधरकोष्ठादूर्ध्वकोष्ठान्तदक्षिणभागपञ्चत्रिकात्मकोष्ठत्रये जर्वकोष्ठ-

(१) नोइवयफले इति मूँ पृ० पा० ।

* मध्यरूपि मूँ पृ० पा०

पर्हे वा फलकायां वा षट्कं षट्सु प्रकल्पयेत् ॥४६॥
 फलकापट्टयोः पूजां कुर्याद्विल्यश एव तु ।
 इतराणि तु संस्थाप्य यजेत्तवैव तां शिवाम् ॥४७॥
 तत्स्थापनप्रदेशे तु विदधान्मण्डपं श्रभम् ।
 नवहस्तायामततं पताकातोरणान्वितम् ॥४८॥
 फलपुष्पवितानाद्यैरूपेतं परिकल्पयेत् ।
 उत्सेधायामविस्तारहस्तां विदौ च मध्यतः ॥४९॥
 एकं चेत् षट्कमथ चेत्कुर्याद्वे द्यादिकं तथा ।
 (१)ईश्वरप्राग्वङ्गिरक्षां(२) तु वायुदिक्षु यथाक्रमम् ॥५०॥
 प्रथमं रात्रसे त्वन्यान्यन्येषूक्तक्रमेण वै ।
 निवेद्य गम्भपुष्पादैर्न त्यगीतादिभिस्तथा ॥५१॥
 समाराघ्वैवमेवन्तु विदिनं प्रोक्तशक्तिभिः ।
 हुत्वा जपित्वा जीवोचे भानूचे वा स्थिरोदयं ॥५२॥

यधःस्यकोष्ठान्तं च विद्याविखण्डं समालिख्य बहिश्चतुर्दिक्षु लिखितविकोणो-
 दरस्यतिकोणनवकेष्वपि विद्यानामात्तराणि मध्यवत् समालिखेत् । एतत् प्रथमं
 वश्यन्वाम् । एवमन्यान्यपि पञ्चवज्रयन्वाणि विद्यायाः पञ्चमिः खण्डैः कुर्यात् ।
 एवं पूर्वोक्ते सार्वं षड्वज्रयन्वाणि सम्भवमतीति ॥४५॥

लोहवेत्यादिभिरपि वा इत्यस्त्रैस्त्रयोदशभिः श्लोकैस्त्रीषां वज्रयन्वाणां
 सामर्थ्यापादनार्थं मण्डपवेदिकानिर्माणं तत्र तेषां स्थापनं तत्र देवतामूर्तिसमक-
 प्रतिष्ठां तदाराधनप्रकारं तत्फलानि फलकापट्योस्तद्यन्वाणि विलिख्य तदारा-
 धनस्य फलं चोपदिशति । तत्र शिलायां—दृष्टिः । षट्कं षट्सु एकद्वादिषु
 षट्स्यधिकरणेषु एकद्वादिकानि षट्सु प्रत्यकं वा यथाक्रममेकैकं सर्वाणि वा
 सर्वत्र वा षड्यन्वाणि वज्रूरुपाणि कल्पयेदित्यर्थः ॥४६॥ पूजां—यम्बस्येति श्रीषः ।
 इतराणि—स्त्रैहत्रयशिलालिखितानि च षट्यन्वाणि । तत्रैव—संस्थापितेषु वज्रेषु ।
 तां—नित्यानित्याम् ॥४७॥ तत्स्थापनप्रदेशे—वज्रयन्वषट्कस्थापनप्रदेशे । ततं—

खवाम(भा)गे भूम्युदये संस्थाप्य परमेश्वरि । ।
 देव्यात्मा तच्छिलाभिस्तु दृढ़माबधा तव वै ॥५३॥
 देवीं षड्भिर्वृतां ताभिर्डाकिन्यादिभिर्गम्बके । ।
 मूर्तिसप्तकमुत्पाद्य प्रतिष्ठाप्य समर्चयेत् ॥५४॥
 निव्यशस्तत्पुरोविद्याभजनं चापि कारयेत् ।
 यत्र तव गदालक्ष्मीरिपुग्रहपिशाचकाः ॥५५॥
 दुर्भिज्ञचुद्रकर्मात्मपीडाकृत्याः परेरिताः ।
 न कदाचित् सम्भवन्ति विद्यायन्वानुभावतः ॥५६॥
 मङ्गलान्येव जायन्ते सर्वषां सर्वतः सदा ।
 धार्मिकाश्वैव राजानः पूर्णसप्ताङ्गसंयुताः ॥५७॥
 फलकापटयोः क्लृपूजातोनिजमन्दिरे ।
 वाञ्छितं समवाप्नोति मण्डलान्मासतोऽपि वा ॥५८॥

विस्तारः ॥४८॥ मध्यतः—मण्डपस्येति शेषः ॥४८॥ एकं—यन्त्रमितिशेषः । षट्कं
 यन्त्राणामिति शेषः ॥५०॥ उक्तक्रमेण—डाकिन्यादीनां प्रागुक्तरक्षीवागुग्रकवङ्गोश-
 वरुणदित्त्वा स्थापनार्दित्यर्थः ॥५१॥ प्रोक्तशक्तिभिः—डाकिन्यादीनां परिवारभूता-
 मिर्वस्त्वामाणभिः । जीवोच्च—ब्रह्मस्यर्तरुभयोच्चे नित्योच्चे वा । भानुच्चेपि—तदृत्
 स्थिरोदये—स्थिरराश्युदये ॥५२॥ भूम्युदये—स्खासपटलवस्थमाणपृथिव्युदये ।
 तत्—यन्त्रमिति शेषः । तत्र—वेदिकासु ॥५३॥ आदिशब्दोराकिन्यादिविषयः ।
 मूर्तिसप्तकं—(डा)राकिन्यादीनां षष्ठां देव्याश्वेति शेषः ॥५४॥ तत्पुरः—तासां
 सन्दिधौ । विद्याभजनं—मूलविद्याभजनं कारयेदित्यर्थः ॥५५॥ हुद्रकर्मात्मपीडाः
 विहेषणादिप्रयोगजाः क्लेशाः । विद्यायन्वानुभावतः—उभयोः सामर्थ्यात् ॥
 ॥५६॥५७॥ क्लृपूजातः—क्लृपयन्त्रषट्कपूजनात् । मण्डलात्—प्राग्वत् ।
 एतदुक्तं भवति—प्रोक्तानि षट्वज्रुहपाणि यन्त्राणि देवोनित्यपूजाचक्रं (यन्त्रं) च
 लोहत्रये शिलायां वा उक्तक्रमेण समुत्कौर्य तेषां स्थापनार्थं प्रोक्तायामविस्तारं
 पताकाद्यलङ्घृतं मण्डयं परिकल्प्य स्थापनोयं यन्त्रमिकं चेत् तत्पात्रतः प्रोक्तो-
 त्वेष्वधायामविस्तारमिकां वेदिकां क्लत्वा स्थापनीयानि यन्त्राणि षट्वेत् षट्वेदिकाः

आसां देहस्थितिं वद्ये शृणु सर्वार्थदायिनौम् ।
 सुषुम्नामध्यसंस्थेषु षडाधाराम्बुजेषु ताः ॥५८॥
 तिष्ठन्ति प्राणिनां देव्यः सिङ्गन्ति ज्ञानपूजिताः ।
 बहिस्त्र मण्डले पूजानुग्रहानिग्रहात्मिका(म) ॥६०॥
 *विश्वास्त्रे कण्ठदेशे षोडशस्त्रपत्रके ।
 धूमवर्णाम्बुजे देवों डाकिनौं तत्समाकृतिम् ॥६१॥
 शक्तिभिः स्वरूपाभिरावृतां तत्र पूजयेत् ।
 तथा सर्वज्ञतासिङ्गिर्भवत्येव न संशयः ॥६२॥

प्रोक्तदित्तु परिकल्प्य तत्पर्ये चैकां वेदिकासुत्पाद्य तत्र प्रोक्तकमेण षट्यम्बाणि निवेश्य मध्ये वेदिकायां देवीनित्यपूजाचक्रं निवेश्य गम्भपुष्पधूपाद्यैस्तेषु यन्त्रे षु डाकिन्यादिभिर्भूमाणाभिस्तृप्रिवारण्यकिर्दिवेवौ च दिनतयं समाराध्य प्रतिदिनं सहस्रारं जपित्वा तदृशांश्च हृत्वा बृहस्पत्युच्चे हिविधे तरणेरुचे तथा-विधेभानूचे वा स्थिरराश्युदये वा स्ववामनासापुटपृथिवीस्थानशासोदये वा तानि यम्बाणि तासु वेदिकासु प्रोक्तकमेण संशाप्य शिलाभिर्दृमावध्य तासु वेदिकासु प्रतिवेदिकं डाकिन्यादीनां षसां देव्याश्च मूर्तिसमकसुत्पाद्य प्रतिष्ठाप्य समभर्त्य तासां सत्त्विधी मूलविद्याभजनं चापि कारयेत् । एवं यत्र क्रियते तत्र-प्रोक्तान्यमङ्गलानि न सम्भवन्ति । प्रोक्तानि मङ्गलानि भवत्येव । एतानि सर्वाणि वा एकमेकं वा फलकायां पटे वा हृत्वा निजमन्त्रिरे क्वचित्स्थाने स्थापयित्वा पूजनात् प्रोक्तकालात् समस्तं वाङ्कितं प्राप्नोति ॥५८॥

आसामित्यादिभिरास्यदिभित्यस्त्वयोदशभिः श्लोकैः षडाधारस्थानानि तत्त्वामानि तत्सङ्गताम्बुजानि तत्सङ्गत्युजस्यान्यक्षराणि तत्सङ्गत्युजगतानि दैवतानि तत्त्व-इर्यं तत्सङ्गत्युजायं पूजाक्रमं तत्सङ्गत्युजायं पूजाक्रमादिकं चोपदिशति । तत्र आसां-डाकिन्यादीनाम् । देहस्थितिं—सर्वप्राणिनां देहेषु स्थितिम् । ताः—देव्यः इत्यत्राव्ययः डाकिन्यादय इति शेषः ॥५८॥ ज्ञानपूजिताः—आसां देहाधिष्ठाणरूपत्वं परमार्थं गुरुमुखाज्ञात्वा पूजिता इत्यर्थः । बहिस्त्र मण्डले—वच्चमाणरूपे । पूजां वच्चे इत्यत्राव्ययः ॥६०॥ तत्समाकृतिं—मूलदेवतास-समाकृतिम् । आसां वर्णसु तत्सदाधाराम्बुजसमानः । विश्वहसु मूलदेवतास-

* विश्वास्त्रे इति शू० शू० या० ।

अनाहतास्ये हरेश सिन्दूरारुणपङ्कजे ।
 राकिनौं ह्रादशदले कादिठान्ताच्चरात्मभिः ॥६३॥
 शक्तिभिः पूजयेन्नित्यं कीर्त्यायुःश्रीधनाप्रये ।
 मणिपूरकसंच्छे च नाभिस्ये दशपवके ॥६४॥
 इन्द्रनीलनिभेड़ादि दशवर्णात्मशक्तिके ।
 लाकिनौं पूजयेद्वै गिरि जयश्रौसमङ्गये ॥६५॥
 ध्वजमूले समस्तापत्तारगायेष्टसिङ्गये ।
 वादिषड् वर्णशक्तीभिरावृतां डाकिनौं यजेत् ॥६६॥
 खाधिष्ठानाङ्गये पद्मे बालार्कत्विषि षड़दले ।
 आधारास्ये चतुष्पवे सुवर्णाभे सरोकहे ॥६७॥
 वादिशान्तार्णशक्तीभिरावृतां शाकिनौं यजेत् ।
 पायुध्वजान्तरा व्रास्तमध्ये तेजः समन्विताम् ॥६८॥
 आज्ञाखेष्ठे भुवोर्मध्ये द्विदले श्रु(भ)हिविगहे ।
 सेवितां हक्षशक्तिभ्यां हाकिनौं पूजयेत्तथा ॥६९॥
 विकालज्ञोनरः सर्व(तो)चिन्तालोकनकारिणीम् ।
 विश्वस्तिस्थितिध्वं सशक्तिदामप्ययत्रतः ॥७०॥
 उक्तक्रमविपर्यासान्नियहोन्तर्बहिस्तथा ।
 पूजनं सर्वदुःखार्तिनाशनं सम्पदास्पदम् ॥७१॥

मानः ॥६१॥ तथा—पूजया ॥६२॥६३॥६४॥६५॥६६॥ ध्वजमूले—मेहनमूले ॥६७॥
 पायुध्वजान्तरा—गुदरस्त्वमेहनान्तरालप्रदेशे । व्रास्तमध्ये तेजः समन्वितां—कुण्ड-
 लिनीतेजोरुपाम् ॥६८॥ तथा—समुच्चये ॥६९॥ चिन्तालोकनकारिणीं हाकिनौ
 मित्यत्रान्वयः । साधकस्य चित्तेषु भूतभविष्यवर्तमानकार्यज्ञानसामर्थ्यप्रदायनी-
 मित्यर्थः ॥७०॥ अन्तर्बहिः—षडाधारेषु वस्त्रमाणरूपे बाल्यगतयन्त्रे च । तथा—
 पूजनं अन्तर्बहिः उक्तवस्त्रमाणक्रमानुसोमपूजनमित्यर्थः । एतदुक्तं भवति—
 प्रोक्षेषु कण्ठादिषु भूमध्यान्तेषु षट्खाधारेषु प्रोक्षारुपाणां पश्चानां मध्ये डाकि-

भूमौ विधाय षट्कोणसप्तकं प्रोक्तदिक्क्रमात् ।
 मध्ये च तत्र तां नियानित्या गम्भादिनाऽर्चयेत् ॥७२॥
 अभितस्तृष्टुप्से षु तत्षट्कं तत्क्रमाद्यजेत् ।
 बाह्योष्पि च ताः प्राग्वत्प्रोक्तवर्णाः समर्चयेत् ॥७३॥
 तामां षमामपि तथा षट्सु कोणेषु शक्तयः ।
 षट्किंशत्ताः समादेव्याः सर्वरूपायुधादिभिः ॥७४॥
 प्राग्वत्स्वरेषु पञ्च स्युग्रपू(र्वा) कादिमान्तकाः ।
 परेष यवलक्षार्णरहिता स्लैस्तथाऽर्चयेत् ॥७५॥

न्यादित्याकिन्यन्ताः षट्देवताममानविगहास्तत्तदाधाराख्युजप्रोक्त-
 वर्णसमानरूपवर्णाः स्वस्वममानाकारवर्णाभिरत्तरशक्तिभिः प्रत्येकमाधाराख्युज
 प्रोक्तदलसङ्घाभिरावृताः प्रोक्तक्रमेणानुग्रहाख्यां स्तुष्टिक्रमपूजां कुर्यात् । तत्र
 वीजहयादीनि स्वस्वनामानि सप्ताञ्चर्यन्तानि तत्पूजाविद्याः तत्तदामविद्या
 पूजान्ते सूलविद्यया च पूजयेत् । तत्तदावरणशक्तीनामच्छरात्मिकादीनां नित्या-
 नित्यपूजोक्तदादशाच्चरविद्यया आसामवसानभूतहाकिन्याद्युपक्रमभूतडाकिन्यन्ताः
 पूजानिद्रहाख्या संहारकमपूजा एवमन्तर्बहित्यानुग्रहपूजां च कुर्यादिति ॥७१॥

भूमावित्यादिभिरर्चयेदित्यन्तैः चतुर्भिः श्वोर्बह्यानुग्रहं चक्रं तत्र पूजनीय-
 शक्तिधानं तत्पूजाक्रमं चोपदिशति । तत्र प्रोक्तदिक्क्रमात्—निर्जन्तिवायुशक्त-
 वक्षीशवरुणमध्यदिक्क्रमात् । मध्ये च तत्र—तस्मिन् चक्रे सर्वमध्यस्थ(कोण)षट्के
 मध्ये । गम्भादिभिरित्यवादिशब्दे न षोडशोपचारा उच्यन्ते ॥७२॥ तत्षट्डसे षु—
 मध्ये षट्कोणेषु । तत्षट्कं तह्यमात्—डाकिन्यादिशक्तिषट्कं निर्जन्त्यादि प्रोक्त-
 क्रमदिश्च । बाह्योष्पि च अपचेति समुच्चये । बहिषट्कोणषट्के । ताः—डाकि-
 न्याद्याः । प्राग्वत् निर्जन्त्यादिक्रमेण—प्रोक्तवर्णाः । स्वस्वाधारप्रोक्तवर्णाः ॥७३॥ तथा
 निर्जन्त्यादिक्रमेण । समादेव्याः तत्तमध्यदेव्या तत्तमध्यदेवतासमानरूपवर्णरूपा-
 युधा इत्यर्थः ॥७४॥ प्राग्वत्स्वरेषु पञ्चस्युः—कुलसुन्दरोपटलप्रोक्तमाटकायन्त्रस्याष्टम
 दलाच्चरणं तानि अइउअं अः इति पञ्च अपूर्वाः । अपुनरक्ताः पञ्चाशहर्ण इति
 शेषः । परेषु यवलक्षार्णरहिताः—यादिक्षास्लेषु दशसु वर्णेषु पुनरक्तयवलक्षवर्ण
 चतुष्टय रहिताः तेषां चतुर्णां पुनरक्तत्वं यणादेशसम्बित्वात् यकारवकारयोः ।
 अन्योसु रुलयोरभेदत्वात् ककारषकाररूपत्वात् च चकारस्य । तैः—षट्किंश-

द्विरक्षरैः । तथा—प्रागुक्तदाटशाच्चररूपैः । तत्राकारादिककारान्ताः पट्शक्तीः प्रथमे
चक्रे पूजयेत् । एवमन्येष्वपि यथाकर्मं (षट्) पट् शक्तीः पूजयेत् । एतदुत्तं भवति—
अन्योन्यानुगुणरस्वाभिः सम्बद्धानि मम पट् कोणानि मध्यरक्षोवायुशक्वक्षुशवक्-
गदिगतानि वरुणवायुशगगक्षिनिर्क्षुतिस्थायकाणि विधाय तं पु मध्य-
पट् कोणमध्ये प्रागुक्तारुणविग्रहां निवानित्यामावाह्य षोडशोपचारैरभ्यर्च्य तत् (वि)
कोणपटकं (तु) डाकिन्यादिहाकिन्यन्ताः पट् शक्तीस्तत्त्वाध्यस्थनित्यानित्यासमानायुध-
विग्रहास्ततदाधारवर्णपद्मपर्णीश्च ध्यात्वा पाषडशभिरुपचारैः क्रमादभ्यर्च्य ता एव
डाकिन्यादिवक्षिनिर्क्षुत्यादिदिग्नतषट् कोणपट् कमध्ये पु प्रोक्तकमिणावाह्य पश्चि-
माभिमुखा आधारवह्यात्वा ममभ्यर्च्य तासामभितः पट् कोणेष्वपि तत्तदावरणशक्तीः
पट् द्विंशतं तत्तदभिमुखाः निर्क्षुत्यादिप्रोक्तकमिणा तत्तद्वादशाच्चरविद्याभिः
पट् भिः पट् पट् क्रमेण वस्त्रमाणतत्तद्विद्यविशेषोपचारसहितमर्हेत् ।
एवमियमनुग्रहपूजा सर्वमम्पदवासिकरोति । अस्य चक्रस्यायं विरचनाव्र मस्यो-
दशभिः श्वाकैः माङ्गैः व्याख्यायते ।

चतुर्विंश्चाङ्गुलायामभ्रमात् वृत्तं विधाय तु ।
तत्र मध्ये ब्रह्मसूत्रं कृत्वा तस्यार्जुमाननः ॥१॥
तत्पार्वयोश्चिक्षयं वृत्तं कृत्वा तथान्वयतः ।
विधाय चिक्षयुग्मं चिक्षाचिक्षं दयोरपि ॥२॥
कृत्वा सूत्रदद्यन्ते तिर्यक् पश्चिमाग्रयुग्मान्तयोः ।
ब्रह्मसूत्रस्यपूर्वाशावधि सूत्रदद्यन्ते भवेत् ॥३॥
प्राक् सूत्रायदयात्तद्वार्यात्तसूत्रदद्यन्ते ततः ।
पश्चिमब्रह्मसूत्रान्तमित्यं पट् कोणकं भवत् ॥४॥
ततस्तद्विक्षिकोणादिवायुकोणान्तं ततः ।
(तद्विग्रहादित्यं) तद्विग्रहादित्यं च रक्षान्तं ब्रह्मसूत्रदद्यन्ते भवेत् ॥५॥
प्रत्येकं ब्रह्मसूत्राणि विधा कृत्वा तु चिक्षकम् ।
कृत्वाभितोऽथ उत्तानि तत्तदर्दांशतोभ्रमात् ॥६॥
तेष्वेकं ब्रह्मसूत्रेषु चतुर्विंशतिभागकम् ।
कृत्वा तद्विग्रहादित्यं पट् सूत्राणि निपातयेत् ॥७॥
टिक्ष्णागवृत्तपर्यन्तं वायुवृत्तेषु पट् स्वपि ।
उत्तस्यक्षमूत्रयुग्मारं मध्ये मध्ये निपातयेत् ॥८॥
सूत्राणि पट् तत्सेषु वृत्तं कोणेषु मध्यतः ।
कृत्वा विर्ब्रह्मसूत्राणि मार्जयेचक्षमुत्तमम् ॥९॥

एषामपि च चक्राणां शक्तीनां च विलोमतः ।
 पूजा निग्रहसंज्ञा स्यात् सा शत्रूणां विपत्तये ॥७६॥
 षट्सु चक्रेषु षट्कुम्भान्विधायारिमहीरुहः ।
 क्षाथतोयाभिसम्पूर्णान् कृषाम्बरसमन्वितान् ॥७७॥
 अर्द्धरात्रे यजेत्तास्तु तद्योनिबलिदानतः ।
 चिप्रं त्वगादिभिस्ते स्युः पूर्णाः शत्रोः कलेवराः ॥७८॥
 निवेद्यं योनिरक्तेन सम्पन्नं चक्रणा रिपोः ।
 होमं च कुर्यात्तेनैव फणिश्चीर्षस्तु चारुषा ॥७९॥
 ध्यायेद्वैश्व कुपिता दृष्टौष्ठा बाहुभिर्निजैः ।
 प्रहरन्तीः पिशाचेभ्योविकिरन्तीश्व तत्तनुम् ॥८०॥
 जयागुलुच्छविलसत्कर्णा भीमार्तनिस्त्रिनाः ।
 ध्यात्वैवं निग्रहं कुर्याद्विपूर्णां मारणाय वै ॥८१॥

रक्षोमारुतशक्राग्नशिववारिगतानि च ।
 धूस्त्रसिन्दूरनीलोद्यज्ञानुर्हमेन्द्र(भांसि)भानि च ॥१०॥
 मध्यकोष्ठं विधायेत्यं डाकिन्यादीः समर्चयेत्
 उद्यद्यमविभवाभे नित्यानित्यां च मध्यसे ॥११॥
 एतच्चक्रविनिर्माणमजानक्षम्बिन्दिकोनरः ।
 निग्रहानुग्रहविधौ यतमानो विनश्यति ॥१२॥
 रोगातीं हन्दयुष्टे च शत्रूणां च निपातने ।
 तथा मनोवितप्राप्तो सिद्धिरस्याचिनाङ्गवेत् ॥१३॥

अतः परं व्याख्येयानि ॥७५॥

एषामित्यादिभिर्मरणाय वै इत्यन्तेः षड्भिः श्लोकैरेष्वेव चक्रेषु निग्रहाख्यपूजाचक्रमुपदिशति । तत्र चक्राणां मसानां षट्कोणरूपाणामिति शेषः । शक्तीनां—तत्रत्रिक्षेष्टु शक्तीनाम् । विलोमतः—चक्रशक्त्योरनुग्रहोक्त पूजाक्रमविलोमतः ॥७६॥ अरिमहीरुहः क्षाथतोयाभिसम्पूर्णान्—शत्रुनक्षत्र—
 बृक्षस्य कषायक्षयितजलपूर्णान् ॥७७॥ तद्योनिबलिदानतः—शत्रुनक्षत्रयोने-

चक्रं च नियहि प्रोक्तं वजरूपं भयङ्गरम् ।
 कांस्ये सीसेपि वा कृत्वा स्थापयेद्वै रिभूमिषु ॥८२॥
 प्राक्प्रत्यक्तद्विग्निणोदक् च दशसूचनिपातनात् ।
 एकाशीतिपदानि स्युस्तेषु कोणाचतुष्ये ॥८३॥
 प्रत्येकं दश कोष्ठानि मार्जयेच्छष्टवज्रकैः ।
 चतुर्दिन्नु विकोणानि चतुःकोष्ठैः प्रकल्पयेत् ॥८४॥

श्वित्वा बलिदानतः । ते—कुशाः । कलेवराः—शरीराणि(१) ॥८८॥ योनि-
 रक्तेन—शतुनन्त्रवयोनिरुधिरेण । तेनैव—चरुगा । फणिशोर्षसुचा—भुजङ्गमस्य
 फणं क्षित्वा सुगतेन तेन फणेनत्वर्थः ॥८९॥ तत्तनुं—शतुदेहम् ॥८०॥ गुलुद्धुः—
 कलिका । एतदुक्तं भवति—प्रोक्तेषु सप्तसु षट् कोणाचक्रेषु तत्तच्छक्तीः सावरणा(हे)-
 भीमरूपा स्त्रिष्ठलोरावाह्य तत्तदभिसुखा ध्यात्वा तत्तच्छक्त्यानस्थिता एवानुग्रह-
 पूजाकम(प्रति)विलोमक्रमतः सचकाङ्गतिशक्तीनां वक्ष्यमाणबलिं निवेद्य होमसहितं
 पूजयेत् । तेष्वेव सप्तसु षट् कोणाचक्रेषु मध्यचक्रवर्जं षसां मध्येषु षट् कुशान्ति-
 धाय तेषु कुशेषु शतुनन्त्रवह्यकषायकथितजलान्यभिपूर्य प्रोक्तभीमरूपाः सर्वेषां
 त्वगादिधात्रीशाः प्राग्वत्तदभिसुखास्त्रिष्ठलीः(२) शत्रोस्तत्तत्वगादिधातूनाक्षय-
 तत्तत्कुशेषु सम्पूर्य तदेहं स्वायुधैः शक्तीकृत्य पिशाचेभ्योविक्रिरक्तीस्तैर्भक्ष्यमाणं
 तत्तदेहं भावयन् तदिन्द्रियमनःप्राणान् स्वचेतसा प्राणप्रतिष्ठाप्रोक्तप्रक्रियया मध्य-
 देवतायां नियोजयत्वनुग्रहपूजोक्तक्रमप्रतिलोमतः पूजयन् शतुनन्त्रवयोनि-
 बलिं क्षिन्दन् तदुक्तेन सम्यादितचरुणा निवेद्यं च कुर्वेत्सेन होमं फणिफणास्त्रुचा
 कुर्वन्नेवं पूजयन् प्रोक्तं फलमवाप्नोति इति । आसां षसां डाकिन्यादीनां त्वगा-
 दीनां च नित्यानित्याविद्यासम्बन्धाधारादिपु ३) तत्तत्रिग्रहानुग्रहपूजनेषु
 रहस्यार्थय स्वगुरुसुखादिवावगन्तव्यः ॥८१॥

चक्रमित्यादिभिर्मर्दनमित्यन्तैरध्यर्द्देः षड् भिः श्वोकैर्नियहकोष्ठवज्राचक्र-
 निर्माणं तत्प्रयोगविशेषं तत्फलं चोपदिशनि । तत्र चतुःकोष्ठैः—प्रतिदिशमेकैकं
 कोष्ठं मार्जयित्वा तत्र त्रिकोणानि कुर्यादिवर्थः ॥८२॥८३॥८४॥ मध्याधः

(१) कलेवरान् शरीरात् इति टी पु० पा० । कलेवरान् शरीराणि इति सो० पु० पा० ।

(२) स्त्रिष्ठलीति वड़ पु० पा०

(३) धार आदिषु इति टी पु० पा० ।

तेषु मध्यस्थकोष्ठे च साध्यं कर्म समालिखेत् ।
 शिष्टेषु मध्याधःकोष्ठमारभ्य प्रतिलोमजान् ॥८५॥
 विद्याकूटांसु षट्क्रिंशदालिखेदप्रदक्षिणम् ।
 साध्ययोन्यसृजा पिष्टतद्वृच्छोदलिपितान् ॥८६॥
 स्यापयेत्प्रोक्तसमये रिपुच्चेचग्नहादिषु ।
 श्वशाने चग्निकार्गहे कुलोत्सादकरं भवत् ॥८७॥
 इति नियहमाख्यातं समस्तगिपुमर्दनम् ।
 अनुग्रहं शृणु प्राज्ञे ! पूजाचक्रविधानतः ॥८८॥
 देवीस्ताः प्रोक्तरूपास्तु ध्यात्वा चक्रेषु पूजयेत् ।
 नवेद्यमासां सम्प्रोक्तं यदासां प्रीतिदायकम् ॥८९॥

कोष्ठमारभ्य सर्वमध्यकोष्ठस्याधः स्थितं कोष्ठमारभ्यप्रादक्षिणेनामुक्तक्रमं निर्गमनगत्या लिखेदित्यर्थः । प्रतिलोमजान्—पञ्च(त्रिं)विंशपटलवच्यमाण-क्रमभेदेषु प्रतिलोमतः क्रमरूपान् ॥८५॥ साध्ययोन्यसृजा—शतुनक्षत्रयोनिरक्तेन । पिष्टः—आष्टः । तद्वृच्छोदः—शतुनक्षत्रवृच्छोदः—पङ्कः ॥८६॥ प्रोक्तसमये अरतिवेनाशिकनक्तवे अष्टमराघ्युदये । आदिशब्दो देशादितिषयः । तत्र तत्रापि अष्टमराशिस्थाने ॥८७॥ इति उक्तप्रकारण । अरिमर्दनं—शतुनाशकरमिति यावत् । एतदुक्तं भवति—प्राग्वदेकार्णीतिकोष्ठानि कृत्वा तेषु कोष्ठेषु प्रतिकोणं दशदशकोष्ठानि मध्यवज्राकारणं मार्जयित्वा चतुर्दिन्चु प्रतिदिशमिकमिकं कोष्ठं मार्जयित्वा तत्र तत्र तिकोणानि विधाय तेषु तिकोणेषु मध्ये च साध्यमालिख्य सर्वमध्यकोष्ठाधःपद्मक्रिमध्यकोष्ठमारभ्यप्रादक्षिणेनामुक्तक्रमं निर्गमनगत्या पञ्चक्रिंशं पटले वच्यमाणक्रमभिवदिव्याकूटान् प्रतिलोमजान् षट्सङ्केत-विद्याजनितषट्प्रकारसम्बन्धान् एवं क्रमेण षट्क्रिंशत्कूटानालिख्य साध्यनक्ततयोन्यसृग्मृष्टतद्वृच्छतद्वृच्छपङ्केनालिख्य प्रोक्तसमयेषु प्रोक्तस्थानेषु स्थापयित्वा प्रोक्तं फलमाप्नुयादिति ॥८७॥

अनुग्रहमित्यादिभिर्लघुविश्रह इत्यस्ते रक्षाद्यैः षड्भिः श्लोकैः प्रागुक्तानुग्रह-चक्रपूजनं तत्त्वदेवतानां निवेद्यविशेषांस्तासामङ्गनासु समर्चनमनुग्रहकोष्ठवच-

पायसान्नं गुडान्नं च मुङ्गभिन्नान्नकं तथा ।
 हरिद्रान्नं तिलान्नं च शुद्धान्नं षट्कमेव च ॥६०॥
 चक्रेषु सप्तसु तथा तदर्णाश्वारुविग्रहः ।
 यवतौः सप्त संस्थाप्य प्राग्वदभ्यर्थं ताः क्रमात् ॥६१॥
 भूषणाम्बरगम्भा(१)सृग्भोजनादौसु तोषयेत् ।
 तासु तुष्टासु तुष्टाः स्युः शक्तयस्ताः समास्तदा ॥६२॥
 प्रागुक्तवज्रे साध्याख्यं तथालिख्यानुलोमजान ।
 कूटानुक्तसमारम्भान् प्रादक्षिण्येन सख्यवेत् ॥६३॥
 प्रोक्तेषु प्रोक्तरूपेण स्यापयेत् प्रोक्तभूमिषु ।
 प्रोक्तान्येव फलानि सुर्योर्गोऽयं लघुविग्रहः ॥६४॥

यम्बं तत्र पूजाक्रमं तदफलानि चोपदिशति । तत्र पूजाचक्रविधानतः— पूजाविधानतः चक्रविधानतश्च । तत्र पूजाविधानं डाकिन्यादीनां युवतीनां च । चक्रविधानं सु वच्चयन्वादि ॥६८॥ ताः— डाकिन्यादीः । प्रोक्तरूपा इत्यनिनाधार(च)क्रमोक्तवर्णाः मूलदेवीसमानवाहमुखाश्चेतिचोर्चर्त । सपुत्रदेव्या रक्तमेव षट्कं मध्य—
 स्थाया देव्या इति शेषः॥६८॥६९॥ तदर्णाः— प्राधारप्रोक्तदेवतामूलदेवतामृष्टशर्वर्णः
 प्राग्वदभ्यर्थ—मध्यादिप्रागलम् । ताः— शक्तीः ॥६१॥ भोजनं—तत्तदेवताप्रोक्तम् ।
 आदिशब्दे न यावच्छक्तिदक्षिणारूपं विच्छ चोर्चर्त । तासु— युवतिषु । ताः—
 डाकिन्यादोः । एतदुक्तं भवति— प्राजुतेषु सप्तसु चक्रेषु प्रोक्तक्रमेण प्रोक्ताः शक्तीः
 समावाह्य सम्पूर्ज्य तत्तद्विवेद्यं तत्तदेवतायै निवेद्य तद्विवेद्यषट्कं समुदितमध्य-
 देवतायै निवेदयेत् । तेष्वेव सप्तसु चक्रेषु तत्तदेवता समानवर्णाः सप्तयुवतीश
 संस्थाप्य तासु ताः शक्तीः प्रोक्तक्रमेण समावाह्याभ्यर्थं तत्तद्विवेद्यपुरासरं भूषणदि-
 भिस्तासां युवतीनां तोषणात्तत्तच्छक्तयः परितुष्टाः समस्तवाच्छितं दद्युरित ॥६२॥
 प्रागुक्तवज्रे—नियहप्रोक्ते एकाशीतिकोष्ठे प्रोक्तृते वज्रयम्बे । अनुलोमजान्
 पञ्चतिंशत्पटलोक्तमभिन्नविद्यानुलोमरूपान् षट्कदिशहिद्याकूटान् । उक्तसमा-
 रम्भान्—सर्वमध्यकोष्ठाधः पञ्चस्त्रिमध्यकोष्ठसमारम्भान् ॥६३ प्रोक्तेषु—स्वर्णादि-

(१) गम्भीरभाजनंति सू० प० पा० ।

(१) वज्रचक्रे इति टी० प० पा० ।

आदिक्षानाक्षरैः प्राग्वद्गुप्तीशक्तिसंयुतैः ।
 वौजद्वयाद्यैः सप्ताक्षर्यन्तैः पञ्चदशाक्षरैः ॥६५॥
 पञ्चाशक्तक्तयः पृज्या: पञ्चाशत्क्षेचपालकैः ।
 दिनेषु घटिकायोगात् पञ्चाशन्मिथुनान्वयि ॥६६॥
 तेषां वौजद्वयं वर्णारूपक्षेत्रेशसंयुताः ।
 सप्ताक्षर्या च संयुक्ता मन्त्राः पञ्चदशाक्षराः ॥६७॥
 चतुःषष्ठिपदं मध्ये चतुष्क्षेदिनविद्यया ।
 मनोषितं समालिङ्ग्य (रभा) तेषु तन्मिथुनानि वं ॥६८॥
 घटिकाक्रमयोगेन हन्मायामध्यमर्चयत् ।
 एवं मगडलमासाहार्त् प्राप्नोत्येवाभिवाच्छ्रुतम् ॥६९॥

धिष्करणेषु मैत्रादिषु नक्षत्रेषु एकादशराश्युदये एकादशराश्यस्यानेषु चेत्यर्थः ।
 प्रोक्तभूमिषु - गृहमण्डपादिषु । प्रोक्तान्येव फलानि स्युः—आयुःकीर्तिविजयादि-
 लाभरूपाणि । योगः- प्रयागः । लघुवियहः—अनया सरूपः । एतदुक्तं भवति—
 प्रागुक्तरूपे वज्रयन्ते मध्यकोष्ठाधःपदःक्रिमध्यमारभ्य प्रादच्छिखेनामुक्तकूमं
 निर्गमनगत्या पञ्चविंशत्पटलवच्छमाणकूमभिद्विदानुलोमरूपान् पट्मङ्गेत-
 विद्याजनितष्टप्रकारमंयुक्तानवं पट्विंशत्पङ्गान् कृठानालिङ्ग्य प्राग्वच्ये चतु-
 दिंगतत्विकोणेषु च साध्याख्यामालिङ्ग्य प्रोक्तव्रेण्णा प्रोक्तेषु कालेषु प्रोक्तेषु
 अधिकरणे पृथक्कीर्य प्रोक्तभूमिषु प्रोक्तेषु स्थानेषु स्थापनात् प्रोक्तफलावासिः स्थात्
 एवमेष प्रयोगव्यपियत्वसाध्य २) इति ॥६४॥

आदिक्षान्तत्वादिभिः सर्वत इत्यन्तैः षड्भिः श्लोकैः कालघटिकारूपपञ्चाशत्
 मिथुनानां तत्त्वगुणे समर्चनादर्भोष्टफलावासिसुपदिशति । तत्र—एतदुक्तं
 भवति— समान्तरालं प्राक्प्रत्यक्तदक्षिणोदक्तच नव सूताख्याम्फाल्य तत्र चतुःषष्ठि-
 पदे चक्रे मध्यत ऊर्ध्वधोऽहिदिक्रमण चतुःकोष्ठान्यकोक्त्य तर्वैव पञ्चविंशत्पटल-
 वच्यमाणप्रक्रिया तत्त्वद्विनित्याविद्याक्षराणि त्रीणि मनोषितप्रार्थनमध्यमा-
 लिङ्ग्य तदनन्तरं बाह्याधःपंक्तिस्थमध्यदयदक्षिणकोष्ठमारभ्य प्रादच्छिखेक्रमणा
 मुक्तकूमं निर्गमनगत्या चक्रवामपद्माक्राधःकोष्ठावधिर्तेषु पञ्चविंशत्पटलवच्छमाणो-

नित्यशस्ताः समावाह्य तस्मिन् चक्रे समर्चनात् ।
 समस्तवाच्छित्प्राप्तिः सदा भवति सर्वदा ॥१००॥
 प्राणतच्चमयौ व्यासिरिति सम्यक्समीरिता ।
 अस्या निष्फालनाच्चित्ते तत्तच्चं स्वात्मसान्त्कृतम् ॥१०१॥
 इति श्रो षोडशनित्यातन्त्रेकादिमते षोडशपटलम् ॥१६॥

दयादच्चरादीनि माल्काप्रोक्तपञ्चाशदच्चराख्यपगततच्चकारमपगतविसर्जनायां वा
 मकारोपेतहङ्गे खागर्भस्थितमालिक्ष्य गिष्ठेषु दशसु कोषेषु पुनरप्युदयादीनि दशा-
 च्चराणि ममालिक्ष्य तेषु लिखितक्रमेण उदयादिष्टुष्टिघटिकासु तत्तच्चिन्मिथुनानि
 षोडशभिरुपचारैरभ्यर्थं तत्तत्फलमवाप्नुयात् । तत्त्वन्वाम् बीजहयानन्तरं
 (रूपचित्रान्तरं) अरूपिणोगक्तिपादुकां पूजयामोत्यादयः तच्छक्तिविद्याः पञ्चाशत् ।
 पुनरपि बोजहयानन्तरं अरूपचित्रेगपादुकां पूजयामोत्यादयस्तत्त्वपाल
 मन्त्राश पञ्चाशत् एवं प्रत्येकं पञ्चाशट्टरैः पञ्चाशत्पूजदशाच्चरात्मभिर्विद्या)मन्त्रं श्व-
 ता निमिथुनानि पूजयेदिति । अस्य चक्रस्य प्रागुक्तारम्भात् अप्रादच्चिरख्यक्रमेण
 लिखनाच्चनात् नियहोभवर्तीति सम्प्रदायार्थः ॥१०५॥१६॥१७॥१८॥१९॥२०॥१०१॥
 इति श्रोषोडशनित्यातन्त्रेषु श्रीकादिमताख्यस्य तत्त्वस्य परिपूर्णस्य तत्त्वस्य प्रपञ्च-
 सारसिंहराजप्रकाशभिधानेन श्रीसुभगानन्दनाथेन विरचितायां
 मनोरमाख्यायां व्याख्यायां शिवदूतोनित्याविद्याविधान-
 प्रकाशनपरं पञ्चदशपटलं परिपूर्णं
 परामृष्टम् ॥ १५ ॥

अत्यमङ्गा—

षट्क्रिंशतिय यन्त्राणि व्याख्यायन्याः शतदयात् ।
 पञ्चाशीतिः मार्दपादाः षोडशी पटले घृताः ॥१॥

अथ सप्तशप्टलम् ।

अथ षोडशनित्याम् हादशौ या समौरिता ।
 तस्या नौलपताकाया विधानं सर्वसिद्धिदम् ॥१॥
 न्यासक्रमविधानं च ध्यानं शक्तौः प्रपूजनम् ।
 माधनं सिद्धविद्यास्य विजयं कामरूपताम् ॥२॥
 पाटुकामञ्जनं स्वङ्गं वेतालाश्च पिशाचकान् ।
 र्याज्ञीष्वेटकान्मायां यन्त्राणि च वदाभिं ते ॥३॥
 प्रयोगानानुपूर्व्यं सन्दिष्टानामशेषतः ।
 दशभिः सिद्धिभिर्मर्त्योर्भवेद्विद्याधरोऽपरः ॥४॥
 मूलविद्याक्षरेरङ्गान्याचरंत् षड्ग्रन्थिक्रमात् ।
 (१) द्विचतुष्टयषड्वर्णैः क्रमणं षड्ग्रन्थिरितैः ॥५॥

सप्तशप्टलम् ।

पूर्वस्मिन् षोडशी पटले एकादश्या नित्यानित्याविद्याया विधानसुपदिश्या-
 नन्तरं हादश्या नौलपताकानित्याविद्याया विधानसुपदिश्यति । तत्र अथ
 षोडशनित्यादिभिः परदत्यन्तैश्चतुर्भिः श्लोकैः पटलार्थानुहिंशति । तत्र विद्या-
 लृताये पटले प्रोक्तत्वादित्तं न कथिता । विधानं वदामात्यन्वयः ॥१॥ न्यासक्रम-
 मित्यादिविधानरूपाणि । शक्तौः—आवरणशक्तौः । माधनं विद्याया इति शेषः ।
 सिद्धविद्यास्य—पुरुषस्येति शेषः । विजयादीनां मिडोनां दग्धानासुपरिष्टात्स्वयमेव
 वच्छमाण्त्वादिह स्वरूपाणि नोच्यन्ते ॥२॥ यन्त्राणि—तासां माधनार्थीनि
 यन्त्राणि ॥३॥ सन्दिष्टानां—सिद्धादीनाम् ॥४॥

मूलविद्येत्यादिभिर्यथाविधोत्यन्तैस्मिभिः श्लोकैः न्यासप्रकारसुपदिश्यति ।
 तत्र द्विचतुष्टयषट्क्वर्णैः क्रमणं मूलविद्यायाः प्रथमहितीयाभगामक्षराभगां हृदयं,
 तदनन्तरे शतुर्भिः शिरः, तदुपरितनैः षड्ग्रन्थिशिखा तदनन्तरण्केन कवचं, तदुपरि-

शोदाच्चिनासायुगले वाचि करणे हृदि क्रमात् ।
 नाभावाधारके पादसभ्यिषु चिषु च क्रमात् ॥६॥
 मन्त्राक्षरगणि क्रमशोन्यसेत् सप्तदशापि वा ।
 व्यापकं च समस्तेन विद्ध्याच्च यथाविधि ॥७॥
 इन्द्रनोलनिभां भास्त्रन्मणिमौलिविराजिताम् ।
 पञ्चवक्त्रां विनयनामरणांशुकधारिणीम् ॥८॥
 दशहस्तां लसन्मुक्ताप्रायाभरणमणिडताम् ।
 रत्नमत्तवकसभ्यदेहां चारुस्मिताननाम् ॥९॥
 पाशं पताकां चर्माणि शार्द्गचापं वरं करैः ।
 दधानां वामपार्श्वस्यैः सर्वाभरणभूषितैः ॥१०॥
 अङ्गुशं च ततः शक्तिं खड्गं बाणं तथाऽभयम् ।
 दधानां दक्षिणैर्हस्तैरासीनां पद्मविष्टरे ॥११॥

स्थेनैकन निवं तदनन्तरैकनास्तं अवशिष्योर्मन्त्राण्योः पूर्वमेव हृदयमन्ते विनियोगारु पुनरुक्त्या नोपादानम् । क्रमेण षड्गतोरितैः— इत्येवंभेदक्रमेण इति ईरितैः जात्यन्तैर्वर्णैः— षड्गानि करयोरज्ञेषु च न्यसेदित्यर्थः । षड्गतिहृषपादानस्य सङ्क्षिप्तविकासार्थत्वात् पुनरुक्तिदोषः ॥५॥

शोदेत्यादिना यथाविधात्यन्तेन शोकदयेन मन्त्राक्षरन्यासक्रमं सञ्चापकं न्यासक्रममुपदिशति । तत्र वाक्यगठहृदयनाभागधरिषु पञ्चस्तेकैकं, अन्येषु षट्सु शोदाच्चिनासिकापादहृदयसभ्यित्रेषु हयं हयं, तत्र एकपादन्यासत्रयानन्तरमन्यपादन्यासत्रयम्— एवं मूलविद्याक्षराणि सप्तदशोहिष्ठस्थानक्रमं न्यसेदित्यर्थः । व्यापकं च समस्तेन विद्ध्याच्च यथाविधि— समस्तेन मूलमन्त्रेण प्रावद्यापकन्यासं च कुर्यादिति यावत् ॥६॥७॥

इन्द्रनोलनिभामित्यादिभिः क्रमे इत्यन्तैः पञ्चभिः शोकदेव्याः सपरिवाराया नित्यसपर्याध्यानमुपदिशति । तत्र मौलि—मुकुटः । पञ्चवक्त्रां— तदवस्थानप्रकारसु जर्हु चतुर्दिशु चेत्यर्थः । जर्हस्य मुखं साधकाभिमुखमिति सम्प्रदायः । त्रिनयनां— प्रतिवक्त्रमित्यर्थः ॥८॥ दशहस्तां— सम्भूयेतिशेषः ॥९॥ गार्ज्जचापमित्येकं

स्वाकारवर्गवेषास्यपाण्यायुधविभूषणैः ।
 शक्तिबृन्दैवं तां ध्यायेहेवौ नित्याच्चनक्रमे ॥१२॥
 त्रिष्टुकोग्युतं पद्ममष्टपवं ततो वर्हिः ।
 अष्टास्त्रं भूपुरहन्दादृतं तत्पुरयुग्मकम् ॥१३॥
 चतुर्द्विग्युतं दिक्षु शाखाभिष्व समच्छितम् ।
 कृत्वा तामाद्वितां शक्तिगण्डस्त्राचर्येच्छिवाम् ॥१४॥
 इच्छाज्ञानक्रियाशक्तीमिति पु कोणेषु पूजयेत् ।
 अग्रात् प्रदक्षिणोनैव यजेदाहन्तिपञ्चकम् ॥१५॥

शृङ्गमयत्वाच्चापस्य । तिषामुभयतःकममृद्धादि कल्पयेत् ॥१०॥ पद्मविश्वरं
 वच्यमाणस्तुपे ॥११॥ आस्यं सुखम् ॥१२॥

त्रिष्टुक्लित्यादिना शिवामित्यन्तेन ओकहर्येन नित्यमपर्यामगडलविधानं तद
 पृजाप्रस्तावं च करोति । तत्र त्रिष्टुकोग्युतं त्रिकोणेन पट्कोणेन च
 युतम् । ततो वर्हिः- अष्टदलपद्माद्विहिः । भूपुरहन्दात् दिग्बिदिग्भूतकाणात् ।
 हृते इति द्विवचनम् । तत्पुरयुग्मकं- भूपुरहयमित्यर्थः । कृत्वेति पूर्वत्राच्ययः ॥१३॥
 तत्र- मरण्डले । एतदुक्तं भवति अभोष्टमानेन वच्यमाणमार्गं समचतुरस्त्रहयमन्त-
 बहिर्विभार्गेन कृत्वा चत्वारि तत्काणाच्यन्तः चतुरस्त्ररेखायं वृद्धचतुरस्त्रम्येन चतु-
 ष्कोणानि कृत्वा चतस्रषु दिक्षु मध्यतोमध्यतः शाखाहयोर्पितानि चत्वारि हाराणि
 निर्माय (१) तदनन्तरमन्तस्थचतुरस्त्रम्येषाम्युष्टं हृतं तदन्तर (२) एकाङ्गुलान्तरानि
 हृतं विधाय तद्वृत्तमध्ये समान्तरानि सूक्ष्मतुष्टयं दिग्बिदिग्माताष्टाग्रकं वृत्तरेखान्तं
 कृत्वा तर्ष्व कान्तरितं सूक्ष्माग्रात् सूक्ष्ममष्टसूक्ष्मास्कालनादष्टकोणानि विधाय
 सूक्ष्मचतुष्टयं मार्जयित्वा तदन्तरष्टास्त्ररेखाष्टकमध्ये स्फुटास्युष्टं हृतहयं प्राग्विश्वाय
 (तदन्तरश्वरुद्गुलमानेन वृत्तहयं प्राग्विश्वाय) तवाष्टदलानि यथामानं कृत्वा
 तन्मध्यकण्ठिकायां प्राग्वत् पट्कोणं तन्मध्ये वृत्तहयं तदन्तरवृत्त (३)स्य समानांशा-
 कृष्णा गुरुकृष्णा स्वाभिमुखं समस्तिरेखं कोणं च कृत्वा तत्र सपरिवारां देवीं
 वच्यमाणकमिणाचर्येदिति ॥१४॥

(१) तदन्तरवृत्तमन्तस्थं ति टी० प० पा० । (२) तदन्तरस्त्रमित मो० प० पा० ।

(३) व्यामानाङ्गुल हत्यानकृपकृष्णा इति री० प० पा० ।

डाकिन्यादीर्यजेत्पटम् कोणेषु परितः क्रमात् ।
 ब्राह्मगादीरष्टपदेष तत्कोणेषु वहितया ॥१६॥
 प्रागुक्तास्ता यज्ञेच्छक्तोः नित्यानित्यादिष्टुदिताः ।
 बलिहयं च कुर्वीत पृजां प्राग्वत्समापयेत् ॥१७॥
 सर्वत नित्यहोमं(च) तु कुर्याद्ब्राज्यतोऽपि वा ।
 तिलतगडुलकंवर्वापि प्रोक्तं द्रव्यानुदीरणे ॥१८॥
 विद्याच्चराणां सर्वषां स्वरव्यञ्जनविन्दुकान् ।
 पृथक्(त्या) त्वाऽथगणितं चिपञ्चाशद्वन्ति हि ॥१९॥
 तेन तत्त्वमङ्गान्तं जपेदिद्यां पयोव्रतः ।
 तदृशांशं हुनदग्नौ सर्वताचरलक्षके ॥२०॥
 प्राङ्मुखोनित्यपुजासु साधनेषु च साधकः ।
 नित्यानामपि सर्वामां वासनायामुद्दौरितम् ॥२१॥

इच्छेत्यादिभिः समापयेत्यन्तैस्त्रिभिः श्रोकर्तैर्या एव्वावरणार्चनकम्-
 मुपदिशति । तत्र परितः क्रमादित्यक्त्या डाकिन्यादीनां प्राग्वत्स्थितानामिवा
 यादिप्रादित्यग्येन पृजनमिलयर्थः । ततपृजाक्रमः प्रागिव वयोदणपटने दशमे-
 श्चोक्तं व्याख्यातोऽस्माभिः । तत्कोणेषु अष्टकीणेषु । बहिः चतुर्मे ॥२२॥१६॥
 नित्यानित्यादिष्टुदिता इति प्रागुक्तातिदेशपरत्वाच पुनरुक्तिर्दोषः । तत्रादि-
 ग्रन्थे न दूतानियोच्यते, तेन तत्पटलोकाः सुमुखाद्या अष्टकाणशक्तयः प्राच्यन्ते, ताः
 शक्तीश्चतुर्मे तत्रोक्तारभक्तमिण पृजयेदित्यर्थः । अर्ननात ब्राह्मगादीनां हिरचनमाया-
 तम् । षोडुगच्चरकुञ्जकुञ्जामसाज्जगाभ्यां यशाक्रमसाद्यत्यर्थोरिति शेषः । प्राग्वत्—
 आधारवर्य, तेजास्म)स्वयभावनादिमहितमिलयर्थः ॥२३॥

सर्वत्रेत्यादिना श्रोकर्तन द्रव्यानुकूलं सर्वदेवतासाधारणानि नित्यहोमद्रव्याण्य-
 पदिशति । तत्र प्रोक्त उक्तप्रकारतः । द्रव्यमिति शेषः ॥१८॥

विद्येत्यादिभिरुदारितमित्यन्तैस्त्रिभिः श्रोकर्त्विद्यासाधनादिकमुपदिशति । तत्र
 पृथक्क्लृप्त्वे—प्रत्येकं विशुच्य । हिरङ्गनौ ॥१९॥ तत्र प्रथमादिचतुष्यग्रष्ठाष्टमषोडुग-
 मसपदशाच्चराणि चतुर्भुमदानि पञ्चमसप्तमनवमकादश(इदश)चतुर्दशशाच्चराणि हिम-

ततः सिद्धमनुर्मन्त्रौ कुर्यात् सिद्धिषु कौतुकम् ।
 तद्विधानं शृणु प्राज्ञे ! वच्चे विद्याविभेदतः ॥२२॥
 दशानामपि सिद्धीनां विद्यास्तासां भिदागताम् ।
 सङ्घांच(१) ताश्च सम्प्रोक्ताः क्रमेणामां फलानि च ॥२३॥
 विद्यादिकूटे ल्वादे तु योजर्यद्विशमु क्रमात् ।
 ताभ्यामेव विलोमाभ्यां(२) पुट्येदुपरगैरितान् ॥२४॥
 मन्त्रवर्णान् दशानां च तत्तत्सङ्गस्याश्च ताः शृणु ।
 परस्तात्तत्प्रभेदानां मन्त्रान्वच्चे यथाविधि ॥२५॥

दानि । दशमवयोदशपञ्चदशान्नराणि विभेदानि विद्यान्नराणि ममटशेष्यर्थः ।
 तञ्चसङ्गमिति विशेषविधानात् सर्वयुगष्वपि त्रिपञ्चाशक्तमित्यर्थः । पयो
 व्रतः—ज्ञीराहारी । तहशांशं—अन्नरलन्नरदशमांगमित्यावत् ॥२०॥ वासनाश्यां
 —वासनापटले । उर्दौरितं—प्राङ्मुखस्त्वकारणम् ॥२१॥

तत इत्यादिना फलानि चेत्यन्तेन शोकहयेन सिद्धविद्यम्य दशमिद्विमाधन-
 योग्यतोपदेशपुरःसरं मूलविद्यान्नरबोजरूपादयो दशमिद्विविद्याः प्रत्येकं मिदि-
 विद्यावान्तरभिदः सङ्गं सिद्धासिद्धिस्वरूपाणि तत्फलानि च वक्ष्यामोति प्रस्तौति ।
 तत्र सिद्धिषु—विजयादिषु दशसु । कौतुकं—आदरम् । तद्विधानं—दशमिद्विविधा-
 नम् । विद्याविभेदतः—मूलविद्यायाः स्वरूपभूतानामन्नराणाम् । भिदातः—
 भित्वाभित्वा वक्ष्यमाणप्रकारयोजनत इत्यर्थः ॥२२॥ तासां—सिद्धीनां विद्यानां च ।
 भिदागतां—उपरिष्टात्त्वयमेव स्फुटं वक्ष्यमाणाम् । ताः—सिद्धीः । आसां—सिद्धी-
 नाम् । एतदुक्तं भवति—मूलविद्यायाः स्वरूपयोजनाभेदप्रकारजनितविद्याविशेषान्
 सिद्धीनां दशानां तद्विद्यानां प्रत्येकमवान्तरभिदासङ्गास्ताः सिद्धीस्तत्फलानि
 सर्वाणि पटलशेषे वक्ष्यमाणानि प्रस्तौति (इति) ॥२३॥

विद्यादीत्यादिना यथाविधीत्यन्तेन शोकहयेन वक्ष्यमाणानां सर्वेषां सिद्धि-
 विद्याविशेषाणां स्वरूपयोजनासाधारणाकूटाक्षर(३)पटलादिकसुपदिशति । तत्र
 विद्यादिकूटे—मूलविद्याया आदिभूतं संयुक्ताक्षरहयम् । आद्य—अत्रापिद्विवचनम् ।

(१) सउवातांश्चति मृ० प० पा० ।

(२) विलोमां ता पुट्येषड्भिरी इति मृ० प० पा० ।

(३) पुट्यनादिकमिति टी० प० पा०

चतुर्विधः स्याहिजयो हन्ते सचतुरङ्गके ।
 कूटयुद्धे दुर्गजे च तेषां मन्वाश्वतर्विधाः ॥२६॥
 कामरूपत्वमुदितं स्वेच्छयाऽभौषविग्रहम् ।
 विधातुमात्मनः शक्तिं स एको मन्त्र ईरितः ॥२७॥
 पादुकायुगलं विद्यावैभवासं तु पादयोः ।
 कृत्वा स्मरेद्वाच्छ्रितन्तु देशं तत्र तदा स्थितिः ॥२८॥
 तन्मन्तः स्यादिकविधस्तथैवाञ्जनमौरितम् ।
 यनाक्ताक्षोनिधिं पश्येद्वेवाद्यांश्वान्तरिक्षगान् ॥२९॥
 खड्गस्थ तादृशः प्रोक्तः करस्ये नाहिताः क्षणात् ।
 पलायिता वा पदयोः (१)प्रणमेयुर्वशङ्कताः ॥३०॥
 वेतालाः स्युरसङ्गग्राताः सिङ्गन्ते चै(क)व विद्यया ।
 निधाय साधनं स्वक्षे चरयुवर्वाच्छ्रियाऽस्य ते ॥३१॥

मिद्धिमन्त्राणामाद्यमन्तरहयं योजयेदित्यर्थः । दण्डसु—मिद्धियु विद्यानामिति शेषः ।
 ताभ्यां—संयुक्ताच्चराभ्याम् । पुटयेत्—मिद्धिमन्त्रान्ते योजयेदित्यर्थः । उपरोरितान्—
 उपरिष्ठाहक्षग्रामाणान् ॥२४॥ दण्डनां चेति काकाच्चिवत्पृष्ठीरयोरन्वे ति । तत्त्वं
 मङ्गलाः—मिद्धितद्विद्यावान्तरा(२)भिधानसङ्गाः । ताः—मिद्धीः । परस्तात्—
 मिद्धिसङ्गग्रामसिद्धिस्वरूपोपदेशानन्तरम् । तत्प्रभदानां—प्रत्येकं सिङ्गवान्तर
 भेदानाम् । मन्त्रान्—तत्सङ्गग्रादिभिः ॥२५॥

चतुर्विधइत्यादिभिः प्रसादनं इत्यस्ते: पञ्चदशभिः श्वीकैर्दणानां सिङ्गेनां
 स्वरूपं तडिदासङ्गग्रामस्वद्विद्याभेदमण्डल्याश्वोपदिशति । तत्र चतुरित्यादिना श्वीकेन
 विजयमिद्धिस्वरूपादिकमुपदिशति । तत्र हन्ते—युद्ध इति शेषः । तत्रामवैरिणोः
 प्रधानयोः ससैन्यं अन्योन्यं युद्धे(म्) । सचतुरङ्गके—शेषं प्राग्वत् । दुर्गजे—
 दुर्गसंजाति—शेषं प्राग्वत् । तेषां—विजयानां चतुर्विधानाम् ॥२६॥

कामेत्यादिना श्वीकेन कामरूपत्वसिद्धिरूपादिकमुपदिशति—तत्र शक्तिः—
 सामर्थ्यम् । सः—कामरूपग्रदः ॥२७॥

(१) प्रणामं पूर्वमङ्गता इति मूऽ पु० पा०

(२) नरभेदा इति टौपु० पा० ।

विकृताङ्गमुखाः क्षेचित्क्षेचित्तिर्यङ्गमुखाङ्गकाः ।
 क्षेचिद्गौषणाटाङ्गाः वेताला बहुविश्वाः ॥३२॥
 सर्वंपि वशगा वाक्यादस्य शबून् यसन्ति च ।
 किङ्गराः प्रोक्तकरणाङ्गविश्वायवदायुषम् ॥३३॥
 पिशाचास्ताह्वशाः प्रोक्ता काश्यवैरूप्यविश्वाः ।
 क्रुञ्जाः चुद्राशयाः प्रोक्तकारिणाः स्युरसङ्गकाः ॥३४॥
 तेषामेका भवेदिद्या तया ते किङ्गराः सदा ।
 तैरेव प्रहरिच्छवुमन्नातमनिशं रगे ॥३५॥
 पट्टिंशद्गृपसयुक्ता यज्ञिण्यो वाञ्छितप्रदाः ।
 सरुपा हिम्जास्तिवसनाभरणान्विताः ॥३६॥

पादुकेत्यादिना अस्त्रिक्षणान् इत्यन्तेन श्लोकदीयेन पादुकामिदिस्वरूपादिक
 मुपदिशति । तत्र विद्यावैभवाः— पादुकामिदिविद्विमाटाङ्गतम् । पादयोः
 स्वस्येतिशेषः । तत्र—देश ॥२८॥ तस्मन्व— पादुकामन्तः । चर्णव— यथा पादुका
 लाभः तस्मन्वसङ्गावा । येन अञ्जनेन ॥२९॥

खड्गश ताटशेत्यादिना श्लोकेन खड्गमिदिस्वरूपादिकमपदिशति ।
 तत्र ताटशः—(लाभ)मन्त्रविद्याभ्यां करस्येन खड्गे नंति शेषः । अहिताः—
 रिपवः ॥३०॥

वेताला इत्यादिभिरायुषमित्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकंवेतालादिमिदिस्वरूपादिक-
 मुपदिशति । तत्र अस्य—साधकस्य । ते—वेतालाः ॥३१॥ तिर्यङ्गमुखाङ्गकाः—
 मृगमुखा मृगशरोरास्य । बहुविश्वाः—प्रोक्तविश्वान्तरेणापि ॥३२॥ सर्वं—
 वेताला अस्येति पूर्वापरयोरन्वेति ॥३३॥

पिशाचा इत्यादिना रगे इत्यन्तेन श्लोकदीयेन पिशाचमिदिस्वरूपा
 दिकमुपदिशति । तत्र ताटश—नानाविधा इत्यर्थः । चुद्राशयाः—अत्य-
 सस्वाः ॥३४॥ तेषां—साधने इतिशेषः । तया—विद्यया । ते—पिशाचाः । तैः—
 पिशाचैः । अञ्जातां—अप्रत्यक्षम् ॥३५॥

पट्टिंशदित्यादिभिः सम्भाता इत्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैर्यज्ञिणीमिदिस्वरूपादिक-
 मुपदिशति । तत्र—पट्टिंशद्गृपसंयुक्ताः—पट्टिंशत्सृष्ट्याता इत्यर्थः ॥३६॥

असहाया यौवनाद्याः स्वगालेपनसोरभैः ।
 समेत्य सर्वाभीष्ठानि दद्युस्ताः साधकाय वै ॥३७॥
 तासां विद्याश्च षट्क्रिंशद्व्ये ताश्च शृणु प्रिये ! ॥
 याभिः सिद्धाभिरनिशं साधकाः सर्वसम्मताः ॥३८॥
 चेटकाः स्युश्चतुःषष्ठिस्तेषां मन्त्राश्च तत्समाः ।
 तेऽपि नानाविधाकाराः सिद्धास्ते दद्युर्गौप्तितम् ॥३९॥
 मायासङ्ख्याश्चित्ररूपाश्चित्राण्यस्येच्छयाऽनिशम् ।
 वसून्युपहरेयुस्ता विद्यैका तत्प्रसाधदने ॥४०॥
 विद्याया नवमार्गादिवर्गैःषड्भिरदौरितैः ।
 दशविद्याः प्रजायन्ते शृणु वच्ये च ताः क्रमात् ॥४१॥

असहायाः—परिवाररहिताः । ताः—यच्चिण्यः ॥३७॥ तासां—यच्चिर्णीनाम् ।
 ताः—विद्याः । याभिः—विद्याभिः ॥३८॥

चेटकेत्यादिना श्वोकेन चेटकसिद्धिरूपादिकमुपदिशति । तत्र तेषां—चेटकानाम् । तत्समाः—चतुःषष्ठिसङ्ख्याइत्यर्थः । ते—चेटकाः । ते—प्राग्वत् । ईर्षितं साधकस्येति शेषः ॥३९॥

मायेत्यादिना श्वोकेन मायामिडिरूपादिकमुपदिशति । तत्र मायासङ्ख्या इति खातन्त्रयोक्तिः । मायाः—शक्तयः असह्या इत्यर्थः । शित्राणि—वस्तुनोति सम्बन्धः । अस्य—साधकस्य । ताः मायाः । तत्प्रसादने—मायाप्रसादने । प्रसादनं—प्राप्तिः । एतदुक्तं भवति—विजयानां यच्चिर्णीनां चेटकानां विद्या यथाक्रमं चतम्; षट्क्रिंशच्चतुःषष्ठिः । अन्यासां समानां प्रत्येकमैककरूपाती विद्याः सप्त, सम्भूय दशानां सिद्धीनां विद्यासङ्घाः एकादशाधिकं शतमिति ॥४०॥

विद्याया इत्यादिभिः व्याकुलक्रमादित्यन्तैरेकत्रिंशत्श्लोकैः मिद्दीनां प्रागुक्तैकादशाधिकशतसङ्ख्यामन्त्रस्तरुपाण्युपदिशति । तत्र विद्यायाः—सूलविद्यायाः । उदौरितै—वच्चरमाणैः । दशविद्या इति सिद्धप्रेक्षयोक्तिः । ताः—विद्याः ॥४१॥

नित्येत्यादिना श्वोकेन विजयसिद्धिविद्यां चतुर्विधामुपदिशति—तत्र नित्य इति

निवेति विजयं देहौत्कृष्णा सम्पुट्येत्तः ।
 विद्या सा विजयप्राप्तां चतुष्वे^(१) कादशाच्चराः ॥४२॥
 मदेति कामरूपं मे देहौतिपुट्येत्तथा ।
 वयोदशाच्चरी विद्या कामरूपप्रदेशिता ॥४३॥
 निव्यदेपादकां देहौत्कृष्णा कुर्याच्च सम्पुटम् ।
 द्वादशार्णा भवेदिद्या सिङ्गा दद्याच्च पादकी ॥४४॥
 तथा निव्यप्रदेत्युक्ता देहौत्तमितीरयेत् ।
 पूजयेत्तद्येनाच्च द्वादशार्णा समीरिता ॥४५॥
 द्रवीत्येदेहिषङ्गारमित्युक्ता पुट्येत्तथा ।
 द्वादशार्णा भवेत्सिङ्गा मत्या दद्यात् सुशोभनम् ॥४६॥

मन्त्रयोजना । विजयप्राप्तां - चतुष्वे हन्त्युद्दादिषु विजयप्राप्त्यामित्यन्वयः । विजयसिहिविद्याया एकादशाच्चर्णाशातुविष्णं हन्त्युद्दादिप्रोक्तानामविशेषयोजनतः । यथा हन्त्युद्दे चतुरङ्गयुद्दे कूटयुद्दे दुर्गयुद्दे इति तानि विजयगद्वात्पूर्वं योजनोयानि । तेन पञ्चदशाच्चरास्तिम् । एका सप्तदशाच्चरति । अतिरहस्यत्वाद्विद्या आच्चर्येन न लिख्यन्ते ॥४२॥

मदेत्यादिना श्लोकेन कामरूपसिहिविद्यामुपदिशति । तत्र मद इति मन्त्रयोजना उक्तेतिशेषः । अस्मिन् प्रकरणे उक्तेत्याद्यनुकूलावृक्षेति शेषः । तथा—कूटद्येनत्यर्थः । अन्यतस्मगमम् ॥४३॥

निव्यत्यादिना श्लोकेन पादुकासिहिविद्यामुपदिशति । तत्र निव्य इति मन्त्रयोजना । विद्येति पूर्वापरयोरन्वेति । पादुकं इति हिवचनम् ॥४४॥

तथेत्यादिना श्लोकेनाच्चर्णसिहिविद्यामुपदिशति । तत्र तथा—यथा पादुकाविद्यायोजनम् । निव्यमद इति मन्त्रयोजना । तद्येन—कूटद्येन । द्वादशार्णा विद्येति शेषः ॥४५॥

द्रवनिव्यत्यादिना श्लोकेन खड्गसिहिविद्यामुपदिशति । तत्र द्रवनिव्य इति मन्त्रयोजना । तथा—प्राग्वत् । द्येन—द्वादशार्णा विद्येति शेषः । सिङ्गा—प्राग्वच्छेषः ॥४६॥

(१) चतुर्दका इति सो० प० पा० ।

नित्यद्रवेति वेतालान् देहीति पुटयेत्था ।
 तयोदशान्नरां विद्यां सिद्धां तान् दर्शयेत्था ॥४७॥
 पिशाचान्मे प्रयच्छेति पूर्वं नित्यमद्रवे ।
 पुटयेत्पूर्ववहाभ्यां विद्या सप्तदशान्नरा ॥४८॥
 षट्त्रिंशदुक्ता यज्ञिग्यस्ताः सर्वा वाच्चित्प्रदाः ।
 तासां नामानि विद्याश्च शृणु वच्ये यथाविधि ॥४९॥
 विचित्रा विभ्रमा हंसो भौषणी जनरञ्जिका ।
 विशाला मदना रुद्धा(१) कालकर्णठी महाभया ॥५०॥
 माहेन्द्री (२)शङ्खिनी चान्द्री मङ्गला वटवासिनी ।
 मेखला सकला लक्ष्मीर्मालिनी विश्वनायिका ॥५१॥
 सुलोचना सगोभा च कामदा सविलासिनी ।
 कामेश्वरी नन्दिनी च स्वर्णरित्वा(३) मनोरमा ॥५२॥
 प्रमोदा रागिणी सिद्धा पद्मिनी सरतिप्रिया ।
 कल्याणदा कलादक्षा तत्त्वं सुरसुन्दरी ॥५३॥

नित्येत्यादिना श्वोक्तन वेतालसिद्धिविद्यामुपदिशति । तत्र नित्यद्रव इति
 मन्त्रयोजना । तथा—प्राग्वत् हयेन । तान्—वेतालानितिशेषः ॥४७॥
 पिशाचानित्यादिना श्वोक्तन पिशाचसिद्धिविद्यामुपदिशति । तत्र पूर्वं
 पिशाचशब्दात्रियमद्रव इति मन्त्रयोजना । द्वाभ्यां—बोजाभ्यामितिशेषः ॥४८॥
 षट्त्रिंशदित्यादिभिः सुन्दरात्यन्तेः पञ्चभिः श्वोकैर्नामविद्याप्रस्तावपूर्वं
 यज्ञिणीनामान्युपदिशति । तत्र तासां—यज्ञिणीनाम् ॥४९॥
 विचित्रेत्यादिना श्वोक्तन दादग नामान्युपदिशति । तत्र महाभया इति दशमो ॥५०॥
 माहेन्द्रोत्यादिना श्वोक्तन दश नामान्युपदिशति ॥५१॥
 सुलोचनेत्यादिना श्वोक्तनाए नामान्युपदिशति । तत्र सुलोचनेति चतुरक्षरं
 नाम । सगोभेत्यत्र सकारः सहार्थः । सविलासिनी इत्यत्रापि सकारस्तद्वा ॥५२॥

(१) यहसातुष्टा इति मूँ पूँ पा० ।

(२) शशिनी इति मूँ पूँ पा०

(३) लक्ष्मीर्मालास्त्रयहा इति नूँ पूँ पा० ।

इति षट्किंशदात्म्याता यज्ञिण्योऽभौष्टदायकाः ।
 तासां विद्याः क्रमेगैव(१) तद्वैजड्यसम्पुटैः ॥५४॥
 नित्यद्रवमदेत्यन्तैः षड् वर्णैः स्वोक्तनामभिः ।
 विद्याः षट्किंशदात्म्यातास्ताः सिङ्गा दद्युर्गौप्तितम् ॥५५॥
 तासां विद्यार्गामसङ्घास्तु श्रगु वच्ये यथाक्रमम् ।
 पञ्चमौ पञ्चदशमौ विंशतिश्च तथाऽन्तिमा ॥५६॥
 चतस्रः(२) पञ्चदशकाम्लूतीया साऽष्टमौ तथा ।
 वयोदशी चाष्टदशी द्वाविंशा द्वादशात्त्रगा ॥५७॥
 सैकविंशत्त्वं तद्वत्स्युष्टतुर्दशसमन्विताः ।
 नवमौ दशमौ(३) चैकविंशा तद्वदनन्तरम् ॥५८॥

प्रमोदेत्यादिना श्वोकेनाष्ट नामान्युपदिशति । तत्र सरतिप्रियेत्यतापि सकारः प्राग्वत् । कलादक्षियेका । अन्यानि नामानि सुगमानि ॥५३॥

इतीत्यादिना इस्तिभित्यन्तेन श्वोकदयेन प्रोक्तनिगमनं यज्ञिणीमिहिविद्यां चोषदिशति । तत्र तासाम्—यज्ञिणोनाम् । क्रमेण—वच्यमाणिन । तद्वैजड्यसम्पुटैः मूलविद्याद्यत्त्वोजड्यपुटितैः ॥५४॥ षड् वर्णैश्च स्वनामभिरित्यबोक्त्रश्वोक्तनात्म्यः । नित्यद्रवमदः इति मन्त्रयोजना । एतानि(४) मूलविद्याद्यत्त्वा इत्युक्त्या स्वस्वरूपोपदेशानि बोजड्यपुटेन सहितानि षड्ज्ञराणि यज्ञिणीविद्यासर्वसाधारणानि । उक्तनामभिः—विचित्राद्यैः षट्किंशद्विर्विद्याषड्ज्ञराणैर्यज्ञितैस्त्रिक्षामभिरेव मन्त्रभेदः ॥५५॥

तासामित्यादिभिः परा इत्यस्तैश्चतुर्भिः श्वोकैर्विद्यानां प्रत्येकमन्त्रसङ्घासुपदिशति । तत्र तासां—यज्ञिणीनाम् । अन्तिमा—षट्किंशा ॥५६॥ चतस्रः—विद्या इति शेषः । पञ्चदशकाः—पञ्चदशात्त्ररा इत्यर्थः ॥५७॥ सैकविंशत्त्वेत्यस्य (द्वादश)द्वादशात्त्ररा इत्यतात्म्यः । एवं समूयं द्वादशात्त्ररा—विद्याः षट् । तद्वत्स्युष्टतुर्दशसमन्विताः—यहत् द्वादशात्त्रराः तद्व-

(१) क्रमेण स्युः इति मृ० प० पा० ।

(२) चतुरस्त्र सो० प० पा० ।

(३) सैकविंशा इति मृ० प० पा० ।

(४) मूलविद्याद्यत्त्वस्त्वरूपोपदेशानि इति टी० प० पा० ।

* नित्यमद्रमवडिमि इति वं० प० पा० ।

चतुर्विंशा पञ्चविंशा सप्तविंशा तदूर्ध्वंगा
 चयम्बिंशा(धि)दिकास्तिस्वयोदशयुताः पराः ॥५८॥
 चेटकानां चतुःषष्ठिं तन्मात्रां च वदामि ते ।
 शृणु* शुद्धग्रास्तु ते नित्यं साधयेयुः समीहितम् ॥६०॥
 विभ्रमो वाहको(१) वौरो विकर्षः क्रोकरः कविः ।
 सिंहनादो महानादः सुग्रीवोमर्कटः शटः(२) ॥६१॥
 विडालाचो विडालास्यः कुमारः +खचरोभवः ।
 मयूरो मङ्गलोभौमो द्वैपिवक्तः षडाननः ॥६२॥
 मातङ्गश्च निशाचारी विषयाही+ ब्रुकोदरः ।
 मैरिभास्यो गजमुखः पशुवक्त्रो(३)गजाननः ॥६३॥
 चीभकोमणिभद्रश्च क्रीड़कः सिंहवक्त्रुकः ।
 इयेनास्यः कङ्गवदनः काकास्यो हयवक्त्रुकः ॥६४॥

चतुर्दशाक्षरा इत्यर्थः ॥५८॥ तदूर्ध्वंगा इति । अष्टविंशेत्यर्थः । त्रयस्त्रिंशा-
 दिकास्तिम्—त्रयस्त्रिंशादिकाः पञ्चत्रिंशान्तास्तिस्त्रु इत्यर्थः । सम्भूय चतु-
 र्दशाक्षरविद्या दश । त्रयोदशयुताः पराः—अन्याः षोडशविद्यास्वयोदशाक्षराः,
 तात्र प्रथमद्वितीयत्रतुर्षष्ठसप्तमैकादशदादशचतुर्दशषोडशसदैकोनविंशतिवयो-
 विंशषष्ठृविंशैकोनविंश(विंश)द्वात्रिंशाः । तत्र तासां नामानि—विद्याषष्ठङ्गरात्मे
 सम्बुद्धिरूपाणि योजयित्वा तदन्ते बीजद्वयं प्राग्वदोजनीयमिति सम्भ-
 दायार्थः ॥५८॥

चेटकानामित्यादिभिः कीर्तिता इत्यन्तैरेषभिः श्लोकैस्तम्बवप्रस्तावपूर्वं
 चेटकानां नामान्युपदिशति । तत्र ते—तवेत्यर्थः । ते—चेटकाः ॥६०॥

विभ्रमित्यादिना श्लोकेन एकादश नामान्युपदिशति ॥६१॥

बिडालाक्ष इत्यादिना श्लोकेन दश नामान्युपदिशति ॥

मातङ्ग इत्यादिना श्लोकनाष्ट नामान्युपदिशति ॥६३॥

(१) विवर्गोवाहगो वौरः करणकोरजकोरविरिति मू० प० पा० । (२) सदा इति मू० प० पा० ।

(३) वैरोमगाननः इति मू० प० पा० । : शृणु सिङ्गासुरेतिर्यमिति मू० प० पा० ।

+ खकर इति मू० प० पा० । : विशानन इति मू० प० पा० ।

महोदरः स्थूलशिरा विकृतास्या वराननः ।
 चपलः कुकुटास्यस्य मायावी मदनालसः ॥६५॥
 मनोहरो दीर्घजङ्घः (१)स्थूलदनो दशाननः ।
 सुमुखः पौडितः कुङ्गो वराहास्यः सटामुखः ॥६६॥
 कपटः कौतुकी कालः किङ्गरः कितवः खलः ।
 भक्षकोभयदः सिङ्गः(२) सर्वगश्च ति कीर्तिताः ॥६७॥
 बीजद्वयपुटान्तस्यैर्मदनित्य(१)द्रव्ययुतैः ।
 नामभिस्तैर्द्वितीयान्तैर्द्वीतिपदसंयुतैः ॥६८॥
 एवं मन्वाश्वतुःषष्ठिः क्रमाटुक्ता महेश्वरि । ।
 तेषां सङ्घामपि तथा गृणु वच्छ्य यथाविधि ॥६९॥
 चतुर्दशाक्षरास्तेषु नव मन्वाः समीरिताः ।
 तथा पञ्चदशार्णाः स्यः षड् विंशतिरितीरिताः ॥७०॥

शोभक इत्यादिना श्रोकिनाष्ट नामान्युपदिग्नति । तत्र मिंहवक्त्रक इति
 पञ्चाक्षरं नाम । हयवक्त्रक इति पञ्चाक्षरं नाम ॥६४॥

महोदरेत्यादिना श्रोकिनाष्ट नामान्युपदिग्नति ॥६५॥
 मनोहरेत्यादिना श्रोकिन नव नामान्युपदिग्नति ॥६६॥
 कपट इत्यादिना श्रोकिन दग नामान्युपदिग्नति । तत्र भयद इति पदच्छेदः ।
 अन्यतसुगमम् ॥६७॥

बीजेत्यादिना महेश्वरीत्यन्तेनार्धायेनेकिन श्रोकिन चेटकानां मन्वानुपदिग्नति ।
 तत्रमदनित्यद्रवे इति मन्वयोजना । नामभिः— विभ्रमादिभिः चतुःषष्ठिभिः ।
 द्वितीयान्तैः— द्वितीयाविभक्त्यन्तैः । सम्पुटितानि एतानि मूलविद्याया उपक्रम-
 रूपाणि । षड्चक्षराणि सर्वमन्वमाधारणानोति नामभिरेव मन्वभेदः । मन्वयो-
 जनक्रमो यथा— बीजद्वयं मूलविद्यायाः षड्चक्षराणि इति द्वितीयान्तं तत्तदाम,
 तदन्ते देहीतिपदं तदन्ते बीजद्वयं विलोमसमिति ॥६८॥ एवं— उत्तप्रकारतः ॥

तेषामित्यादिना क्रमादित्यन्तेनार्द्धायेन चेटकनाममन्वाक्षरसङ्घामुपदिग्नति ।

षोडशार्णस्तु मनवः पञ्चविंशतिरीरिताः ।

तथा (१) सम्पदशार्णात् चत्वारोव्याकुलक्रमात् ॥७१॥

विद्याकरैरनावृत्तान्यक्षरणि चतुर्दश ।

सखरैस्तैर्भवेत्सङ्गा चतुर्विंशतिद्वयम् ॥७२॥

तैर्यन्ताणि च सप्त स्थलेष प्रोत्ता: क्रमाद्यजेत् ।

देवताः सप्तवारेष भास्करगदिष भक्तिः ॥७३॥

तत्र तेषां—मन्वाणाम् ॥६८॥ चतुर्दशाक्षरास्तेषु नवमन्त्राः समीरिताः—तेषु मन्त्रेषु
नव मन्त्राश्वतुर्दशाक्षरा इत्यन्यः । ते च द्वौतीयषष्ठैकादशषोडशैकोनविंश्चिह्नपञ्चाश-
मसपञ्चाशषष्ठिविषष्ठितमाः । पञ्चदशार्णाः स्युः षड्विंशतिः—ते च प्रथम-
हितोयचतुर्थपञ्चमनवमदशमचतुर्दशपञ्चदशसपदशाष्टादशद्वाविंश्चिह्नाविंश्चतु-
स्लिंशषट् विंश्चिह्नत्वारिंश्चतुर्वत्वारिंशतपञ्चाशदेकपञ्चाशतपञ्चाशतपञ्च-
दष्टपञ्चाशदेकोनषष्ठिविषष्ठिचतुःषष्ठितमाः ॥७०॥ षोडशार्णामनवः पञ्चविंशतिः—
ते च सप्तमाष्टमादशत्वयोदशविशैकविंशतयोविंशाद्येकोनविंशास्तसमकैकविंशाष-
तिशैकोनचत्वारिंश्चत्वारिंशैकचत्वारिंशत्त्वारिंशतपञ्चट् चत्वारिंशतपञ्चत्वा-
रिंशदष्टचत्वारिंशैकोनपञ्चाशतिपञ्चाशत्वतुःपञ्चाशत्तमाः । सप्तदशार्णाश्वत्वारः—ते
च त्रयस्तिंशतपञ्चविंशत्सपत्निंशत्वारिंशत्तमाः । व्याकुलक्रमात्—उक्तक्रमतः ।
अन्यत् सुगमम् । अत्र मायासिद्धिविषयस्य मन्वस्य चेटकाकृत्गतत्वादनुक्रमिति-
मुख्यागमः । तेन सर्वगशब्दस्थाने माया इतिशब्दसमादेशात्—तत्प्रत्यक्षतु-
र्दशाक्षरः । एवमेकादशाधिकशतसङ्गामन्वमूलमन्वा स्त्रूपभेदसंग्रहाः समीचीने
दर्शिताः ॥७१॥

विद्याक्षरैरित्यादिभिः नरमित्यन्तेश्चतुर्विंशत्या श्लोकैः प्रागुक्तानामेकादश-
धिकशतसङ्घानां सिद्धिमन्त्राणां साधनार्थं सप्तवाराणां स्वरविकृतमूलविद्याक्षरैः
सप्त यन्त्राणि तत्तत्साधनस्यानानि तत्तत्प्रत्यक्षप्रकारां स्तूपलानि चोपदिश्यति ।
तत्र सख्यैः—प्रागवत्पुड़शस्त्रप्रसादितैः । चतुर्विंशच्छतहयं—चतुर्विंशत्यधिकाहि-
शतमित्यर्थः ॥७२॥ तैः—अक्षरैः । तेषु—यन्त्रे षु । प्रोक्ताः—प्रागुक्तदशविधिसिद्धि-
प्रोक्ताः । सप्तवारेषु भास्करादिषु—रविवारादिषु सप्तवारेषु प्रतिवारं प्रोक्ताः (२)
सिद्धिदेवताः सकलाः सप्तसु यन्त्रे षु एकस्मिन्देवेकस्मिन् प्रत्येकं तत्तत्साधनादिषु

वारास्थ्यां सप्तमीयुक्तामिष्टं देहीति चालिखेत् ।
 यन्वस्य मध्ये मायास्यं तत्र(१) सिद्धीश्च पूजयेत् ॥७४॥
 वृत्तयोर्नवयोनिं तु कृत्वा बाह्येऽष्टकोगाकम् ।
 बहिः कलाञ्जभूपद्मयुगं कुर्याद्यथाविधि ॥७५॥
 विलिख्य तेषु क्रमशो वर्णान् द्वाविंशदालिखेत् ।
 दलेषु कोणेषु(२) तथा वृत्तमध्यवये पुनः ॥७६॥
 माटकामकथाद्यां वै विलिखिदान्तरक्रमात् ।
 तस्य कोणान्तरालेषु हलचार्णान् क्रमालिखेत् ॥७७॥
 अग्रात्प्रदक्षिणं त्वेवं सप्त यन्वाणि तैर्भवेत् ।
 सिद्धीनां यक्षिणीनां च चेटकानां तथैकशः ॥७८॥
 चेटकानां विशेषोऽयं मध्ये इष्टच्छदमम्बुजम् ।
 तेषामुक्तक्रमेणैव साधनानि (३)फलानि वै ॥७९॥

यज्ञेदित्यर्थः ॥७३॥ सप्तमीयुक्तां - सप्तमीविभृत्यन्ताम् । मायास्यं - इहान्ते खार्गर्भस्थम् ।
 इष्टं देहोति चालिखेदिति पूर्ववाच्यः । तत्र - ग्रायोदरे । सिद्धीः - सर्वसिद्धि-
 देवताः ॥७४॥ बाह्ये - वृत्तहयतः । बहिः - अष्टकोणात् । कलाञ्ज - षोडशदलं
 पद्मम् । यथाविधि - यथामानं विलिख्येति पूर्ववाच्यः ॥७५॥ तेषु - दलेषु । कोण-
 एविलिखिदान्तरवाच्यः । वृत्तमध्यवये - नवयोनिबाह्यगताष्टकोणबाह्यगतवृोदशदलबाह्य
 गतहृत्तद्यमध्यवीथीतये इत्यर्थः ॥७६॥ अकथाद्यां - अकारादिविसर्जनीयान्तान्
 षोडश ककारादितकारान्तान् षोडशथकारादि सकारान्तान् षोडश वर्णनित्यर्थः ।
 तस्य - तदाह्यलिखितस्य पुरथुमस्य । कोणान्तरालेषु हलचार्णान् - क्रमात्
 भूपद्मयुगस्य कोणान्तरालेषु चतुषु उक्तमक्षरवयं विलिखेदित्यर्थः ॥७७॥
 अग्रात्प्रदक्षिणं - सर्वाक्षराणीति शेषः । सप्त यन्वाणि - स्वरितिशेषः । तैः यन्वैः ।
 एकशः - एकैकस्य साधनादिकमिति शेषः । भवेदित्यवास्य शेषस्थान्वयः ॥७८॥
 मध्येऽष्टच्छदमम्बुजं - नवयोनिख्यानेऽष्टद्वलपद्ममित्यर्थः ॥७९॥ तेनापि सकर्णिकानि

(१) तवसर्वे स इति मू० पू० पा० ।

(२) यथा लिख्यहृततये इति मू० पू० पा०

(३) फलावलिः इति मू० पू० पा० ।

प्रयोगान् शृणु देवेणि ! यैः सिद्धैर्मत्समोभवि ।
 पूज्यते सर्वलोकैश्च सर्वतः सर्वदापि च ॥८०॥
 अरण्यवटमूले च पर्वताये गुहासु च ।
 उद्यानमध्ये कान्तारे माटपादपमूलतः ॥८१॥
 सिद्धुतीरवने चैता यच्चिणौः साधयेच्छिः ।
 एकैकस्मिन् वर्णलक्षं जपेदुक्तविधानतः ॥८२॥

नवस्थानानि भवन्ति । तेषां—विजयादिचेष्टकान्तानाम् । यैः—प्रयोगैः ।
 मत्समः—परमेश्वर इत्यर्थः । एतैर्नविभिः श्लोकैरेतदुक्तं भवति—अभीष्टमान-
 भ्रमेणान्तर्बहिर्विभागेनकाङ्गुलान्तरालवीथिकं वृत्तदयं विधाय तम्यथे प्रागुक्त-
 मानविधानतो नवयोनिं कृत्वा तद्विहिर्विदिग्मतकोणचतुरसृहयेनाष्टकोणं
 विधाय तद्विहिरकाङ्गुलान्तरालवीथिकं वृत्तदयं कृत्वा तद्विहिः षोडशदलानि
 मत्ताह्यगतवृत्तदयं विधाय तद्विहिततुरसृहयमन्तर्बहिर्विभागेन कृत्वा सर्व-
 मध्यस्थयोन्याममुषिन्वारे इमां सिद्धिं देहीति हङ्गेखायां स्वसंज्ञायां मायाशि
 वाराख्यां रेफांशे तदन्तराले सिद्धिं देहीति समालिख्य तद्विहिरयादिप्रादच्छिष्ये-
 नाष्टसु कोणेषु स्वरविकृतमूलविद्याक्षरेषु चतुर्विंशत्यधिकशतसङ्करेषु आदि-
 तोऽष्टकं तद्विहिः (अष्टासु षष्ठ्यकं तद्विहिः) षोडशप्रेषु षोड्यं(कं)च एवं
 हातिंशदक्षराण्यलिख्य वृत्तान्तरा वीथीतये अन्तर्नवयोनिवाह्यगतवृत्तदयवोथां
 अकारादिविसर्जनीयान्तान् षोडशस्वरानालिख्य मध्यस्थायामष्टकोणावाह्यगतवृत्त-
 दयवोथां अकारादिविसर्जनीयान्तान् षोडशस्वरानालिख्य मध्यस्थायामष्टकोण-
 वाह्यगतवृत्तदयवोथां ककारादितकारान्तानि षोडशाक्षराण्यलिख्य षोडशदल-
 वाह्यगतवृत्तदयवोथां थकारादिसकारान्तानि षोडशाक्षराणि तद्विहिततुरसृ-
 कोणान्तरालेषु चतुर्षु हलच इत्यक्तरतये प्रति(त्रि)कोणान्तराले समालिखेत् ।
 एतत् प्रथमं यन्त्रम् । अन्ये॒ पृष्ठसु यन्त्रेषु पूर्वपूर्वलिखिताक्षरहातिंशकोपरितन-
 मुपरितनं हातिंशत्कं च विलिखेत् । एवं सप्त यन्त्राणि कृत्वा सर्वतार्कादिकेषु
 सप्तसु वारेषु प्रोक्तकमेण विनियुज्ज्ञादिति ॥८०॥ माटपादपमूलतः—माटपादपा-
 ल्लक्षणौ च पूर्वं प्रधाननित्याकाम्यकथने कथिताः तेनाष्टौ स्थानान्यायतनानि ॥८१॥
 सिद्धुतीरवने—नदीतीरस्थवने इत्यर्थः । एवं सम्भूय हादश स्थानानि सम्भवन्ति ।
 त्रिशः एकैकस्मिन्—हादशसु स्थानेषु एकस्मिन्ब्रेकस्मिंस्त्रिसुस्तिसु यज्ञिणौ;

तद्वशांशं तर्पणं च होमं कुर्यात् प्रसूनकैः ।
 कदम्बबन्धूकजयाहयमारैश्च लोहितैः ॥८३॥

ततः प्रौताः समागत्य प्रत्यक्षा वाञ्छितप्रदाः ।
 सुवर्णांनि च वासांसि भूषणानि फलानि च ॥८४॥

आखाद्यानि च पेयानि भोज्यानि विविधानि च ।
 आलेपनानि माल्यानि दद्युराजौवितावधि ॥८५॥

आयाते सर्वदा ग्राह्यं प्रत्यक्षादेहि वाञ्छितम् ।
 इत्युक्ता नित्यशस्तास्तु पृजयेच्चजपेत्यथा ॥८६॥

अष्टोत्तरसहस्रं तु तां तां विद्यामनन्धधौः ।
 एवं ताः सर्वयक्षिण्यः फलं दद्युर्यथेष्ठितम् ॥८७॥

चेटकानान्तु सर्वषां तेषूक्तेषु क्रमेण वै ।
 एकस्मिन् पञ्च पञ्च स्युः सिद्धाः सिभूतटे नव ॥८८॥

तेषां च वर्णलक्ष्मन्तु जपमुक्तविधानतः ।
 मौनं दिनेषु सततं कुर्यात् सिद्धैः न चालयेत् ॥८९॥

मध्यरात्रे सदा होमं तर्पणं च समौरितम् ।
 जपेद्विवानिशं प्रोक्तं सर्वेषामपि साधने ॥९०॥

साधयेदित्यर्थः । वर्णलक्ष्म—तत्तदिवायाः ॥८२॥ तत्तक्षुद्रेन जपसंख्योच्चते ।
 हयमारैश्च लोहितैः—रक्ताकरवोरपुष्टैरित्यर्थः ॥८३॥

तत इत्यादीप्सितम् इत्यन्तस्मोकचतुष्योक्तयक्षिणोप्रत्यक्षीकरणतद्देयार्थ
 नित्यतदुपासनादित्रन्यार्थः सुगमः ॥८४॥८५॥८६॥८७॥

तेषु—स्थानेषु । एकस्मिन् पञ्च पञ्च—एकस्मिन्नेकस्मिंस्थाने पञ्च पञ्च चेटकाः ।
 सिभूतटे नव—हादशे स्थाने नव चेटकाः । पूर्वं यक्षिणीप्रोक्ताहादश स्थानेषु एका-
 दशेष्वेकैकस्मिन् स्थाने पञ्च पञ्च हादश सिभूतटे वन स्थाने नवचेटकान् एवं
 चतुःषष्ठिष्वेकमेकं चेटकं प्रोक्तकमात् साधयेदित्यर्थः । एतानि स्थानान्व्यसर्व-
 सिद्धग्रष्टकसाधनसाधारणानीति सम्बद्यायः ॥८८॥ वर्णलक्ष्म—मन्त्रस्थ । दिनेषु—

चेटकास्ते समागत्य मध्यरावेऽतिभौषणः ।
 चोभयुगमुं चोमं नर्वदेत्यथ तत्पुरः ॥६१॥
 प्रत्यक्षाः किं तवेषं तत् करोमिति वदेन्निश ।
 प्रत्येकं ते तथेत्यक्ता न मां मुच्छत इत्यपि ॥६२॥
 नित्यशस्तान् जपार्चाभिरुपासौताचरेत्पुनः(१) ।
 (स्मृ)सर्वे तमेत्य सन्दिष्टं साधयेयुः समौहितम् ॥६३॥
 शत्रूणां समरे भङ्गं प्रहारमहितं जने ।
 कुर्वन्ति प्रार्थितार्थानां प्रदानं च दिवाऽनिशम् ॥६४॥
 आनयेयुश्च वनिता वाञ्छितांस्तत्क्षणात् ध्रुवम् ।
 निश्चलीकुर्वते मतं दन्तिनं वा हयं नरम् ॥६५॥
 नित्याषोडशके सिद्धे देवर्षिपितृगच्छसैः ।
 पिशाचैरुरगैः सिद्धैः किञ्चरैरप्युरोगगौः ॥६६॥
 मरुद्विर्बुभिः सप्तऋषिभिर्यज्ञदानवैः ।
 रुद्रैरेकादशविधैः साध्यैश्च नवभिर्यहैः ॥६७॥

साधन(१)दिनेण् एतत् सर्वसाधारणम् ॥६८॥ दिवानिशं—सर्वदेत्यर्थः । सर्वेषां—
 प्रोक्षानामन्येषां विजयादिमायान्तानामष्टानामन्येषां च ॥६९॥ अमुं—साधकम् ।
 तत्पुरः—साधकपुरः ॥६१॥ प्रत्येकं एक एकशेषक इत्यर्थः । अस्य वदेदित्यता-
 न्वयः । ते—चेटकाः । तथेत्यादिना श्वोकशेषः साधकप्रार्थनावचनम् ॥६२॥ नित्यशः—
 —तत्तचेटकमिडगनल्लरमुक्तकमात् । (स्मृ)ते—चेटकाः । समौहितं—साधकस्येति
 शेषः ॥६३॥ शत्रूणामित्यादि समौहितसाधनप्रकारः । एतदुक्तं भवति चेटकेषु
 स्वाभिमतं स्वाभिमतमेकमेकं चेटकं प्रोक्षकमात् साधयेदिति । तत्र बहुवचनानि
 सर्वचेटकसाधारणात् साधनादेविति सम्प्रदायः । एवं मायासिद्धिविधानादिकं
 विजयार्दोनां सप्तानां विधानादिकमप्येवम् ॥६४॥६५॥

नित्येत्यादिभिर्वेदित्यन्तः पञ्चभिः श्वोकैः षोडशनियासिद्धिलक्षणानुग्रह-

(१) चरेत्स इति सू० पू० पा० ।

द्वादशाकैर्लेकपालैस्तथाऽन्यैरपि दैवतैः ।
 राजभिर्वनिताभिश्च नरैरन्यैस्त्रं गैस्तथा ॥६८॥
 पूज्यते सर्वदा सिद्धसमीहितसुखास्यदः ।
 हृष्टाशयो वदान्यश्च दयावान् सुमुखः चमी ॥६९॥
 पूर्णाशयः सदानन्दोनिरपेक्षफलान्वितः ।
 धनौ भोक्त्राऽपरदेषो प्रेमभूरावयोर्भवेत् ॥१००॥
 जिह्वातत्त्वमयो व्याप्तिरिति सम्यक् समोगिता ।
 अस्या निष्कालनाच्चिते तत्तत्त्वं खात्मसात्कृतम् ॥१०१॥
 इति षोडशनित्यातन्वेषु श्रीकादिमते सप्तदशं
 पटलं परिपूर्णं परामृष्टम् ॥१७॥

दिशति । तत्र अन्यैः—दशप्राजापत्यादिभिः ॥६६॥६७॥६८॥ सिद्धसमीहितसुखा-
 स्यदः—सिद्धसमीहितश्च सुखास्यदश्चत्यर्थः ॥६९॥ पूर्णाशयः ज्ञातव्यनिरपेक्षत्वात् ।
 निरपेक्ष इति वित्तादिविषयः । अपरहेषो इति पदच्छेदः । परहेषकरणपराष्ट्रसुख
 इत्यर्थः । आवयोः—शिवशक्तयोः ॥१००॥

इति श्रोषोडशनित्यातन्वेषु श्रीकादिमताख्यस्य तत्त्वस्य परिपूर्णस्य तत्त्वस्य प्रपञ्च-
 सारसिंहराजप्रकाशभिधानेन आसुभगानन्दनायेन विरचितायाः
 मनोरमाख्यायां व्याख्यायां शिवदूतोनित्याविद्याविधान-
 प्रकाशनपरं सप्तदशपटलं परिपूर्णं
 परामृष्टम् ॥१७॥

यत्यसङ्गा—

यत्काणि सप्त प्रोक्तानि व्याख्यानं यत्यसङ्गायाः ।
 पटलेऽस्मिन् सप्तदशे सषोडशशतहयम् ॥

अथाष्टादशपटलम् ।

अथ षोडशनित्याम् सम्प्रोक्ता या त्रयोदशी ।
 तद्विधानं शृणु प्राज्ञे ! विद्या प्रागुदिता तत् ॥१॥
 तदङ्गान्यज्ञरन्यासं^(१) ध्यानार्चेऽस्यास्तु शक्तिभिः ।
 तद्यन्तविनियोगांश्च वक्त्वेऽहं विजयप्रदान् ॥२॥
 विद्याया व्यञ्जनैर्दीर्घस्वरयुक्तैश्चतुष्टयम् ।
 शेषाभ्यां च हयं कुर्यात् षडङ्गानि कराङ्गयोः ॥३॥
 ज्ञानेन्द्रियेषु श्रोतादिव्यथ चित्ते च विन्यसेत् ।
 अच्चराणि क्रमादिन्द्रियुतान्यन्यत्तु पूर्ववत् ॥४॥

अथाष्टादशपटलम् ।

पूर्वम्बिन् समदशे पठले हादश्या नौलपताकानित्याविद्याया विधानमुपदिश्यान-
 म्भरं त्रयोदश्या विजयानित्याविद्याया विधानमुपदिश्यति । अथ षोडशेत्यादिना
 सर्मोरिता इत्यन्तेन शोकगतरूपेणाष्टादशेन पठलेन । तत्र अथ षोडशेत्यादिना
 प्रदानित्यन्तेन शोकहशेन पठलार्थानुद्दिश्यति । तत्र त्रयोदशी—विजयानित्येत्यर्थः ।
 प्राक्—हृतीयपटले ॥१॥ ध्यानार्चे इति द्वितीयादिवचनम् । ध्यानं चार्चा चेत्यर्थः ।
 तद्यन्तविनियोगान् - तद्यन्ताणि तद्विनियोगांश्चेत्यर्थः ॥२॥

विद्याया इत्यादिना पूर्ववदित्यन्तेन शोकहशेन मूलविद्याक्षरैः कराङ्गङ्गानि-
 द्वियष्टकम्भासविधानादिकमुपदिश्यति । तत्र—विद्याया व्यञ्जनैर्दीर्घस्वरयुक्तैश्च-
 तुष्टयम् । शेषाभ्यां च हयं कुर्यात् षडङ्गानि कराङ्गयोरित्यन्तेन शोकेनतदुल्लं-
 भवति—भाँ मीं रुँ यैं इत्यन्तमूलविद्याया दीर्घस्वरयुक्तव छनाक्षैऽहर्हाः
 सविन्दुकैः सजातिकैर्ह दयगिरःशिखाकवचानि न्यस्य विद्यायाः शेषस्वराक्षरद्वयेन,
 श्रीकारजकाररूपेण सविन्दुना शेषजातियुजानेत्रास्ते^(१) च, एवं षडङ्गानि करन्यास-
 पूर्वं विद्ध्यादिति ॥३॥ ज्ञानेन्द्रियादिषु श्रोतादिषु—श्रोतवत्कृच्छुर्जिह्वाप्राणिषु ।
 तत्र त्रिविन्यासोव्यापकवत् । अन्यत्—व्यापकम् । पूर्ववत्—समस्तया विद्यया

(१) ध्यानं वेश्याम् इति सू० प० पा० ।

पञ्चवक्त्रां दशभुजां प्रतिवक्त्रं चिलोचनाम् ।
 भास्वन्मुकुटविन्यस्तचन्द्ररेखाविग्रजिताम् ॥५॥
 सर्वाभरणसंयुक्तां पौत्राम्बरसमुच्चूलाम् ।
 उद्यग्नास्तविम्बतुल्यदेहकान्ति शुचिस्मिताम् ॥६॥
 शङ्कं पाशं खेटचापौ कल्पारं वामवाहुभिः ।
 चक्रं तथाऽङ्गुणं खड्गं सायकं मातुलङ्गकम् ॥७॥
 दधानां दक्षिणैर्हस्तैः प्रयोगी भौमदर्शनाम् ।
 उपासनेऽतिसोम्यां च सिंहोपरि कृतामनाम् ॥८॥
 व्याघ्रारुद्धाभिरभितः शक्तिभिः परिवारिताम् ।
 समरे पूजनेऽन्येषु प्रयोगेषु सुखामनाम् ॥९॥
 शक्तयश्चापि पूजायां सुखासनसमन्विताः ।
 सर्वदिव्या समाकारसुखपाण्यायुधान्यपि ॥१०॥

प्रागुक्तविधानेत्यर्थः । एतदुक्तं भवति—ओत्रादिषु पञ्चसु ज्ञानन्दियेषु मनसि च
 समूय षट्सु स्थानेषु ओत्रादिषु त्रिपु इन्द्रस्त्रानेषु प्रतिहत्युक्तिकमिकमन्त्योदै-
 क्तिकं इत्येवं सविन्दुकानि भूमैर्देवं चौर्छीं ऊँ ऊँ इत्येतानि मूलविद्यायाः षड्क्षराणि
 क्रमेण विन्यस्य समस्तरूपया विद्यया व्यापकं च न्यसेदिति ॥४॥

पञ्चवक्त्रामित्यादिभिरपीत्यन्तैः षड्भिः शोकेंद्रियाः सपरिवाराया नित्यसपर्या
 ध्यानं प्रयोगध्यानं चोपदिगति । तत्र पञ्चवक्त्रावस्थानं नोनपताकायाः
 प्रोक्तप्रकारेण । दशभुजामिति च तदत् । भुजेष्वायुधानि वामोर्ध्वादि
 दक्षिणोर्हृदिव (च) बोद्धव्यानि ॥५॥६॥७॥ प्रयोगी समरादिविजयप्रयोगं इत्यर्थः ।
 उपासने—नित्यभजने । सिंहोपरि कृतामनां—सिंहारुद्धाम् ॥८॥ समरे पूजने—
 समरविजयार्थं पूजन इत्यर्थः । मिहाधिरुद्धां भयङ्गाम्—व्याघ्रारुद्धाभिः
 स्वसमानाभिः शक्तिभिः परिवारिताम्—युडविजयार्थं ध्यात्वा पूजयेदित्यर्थः ।
 अन्येषु—वश्यादिषु ॥९॥ पूजायां—नित्यायाम् । अपीतिभिरक्रमः । सर्वा अपोत्यर्थः
 शक्तय इति शेषः । एतदुक्तं भवति—वश्यादिषु प्रयोगेषु नित्योपासनपूजायां च
 सुखासोनां सपरिवारां देवों ध्यायेदिति ॥१०॥

चतुरस्त्रहयं कृत्वा चतुर्द्वारोपशोभितम् ।
 इलाष्टकसमोपेतं तत्र प्राग्बत् समर्चयेत् ॥११॥
 तदन्तर्वृत्तयुग्मान्तरष्टकोणं विधाय तु(तत्) ।
 तदन्तश्च तथा पद्मं षोडशच्छदसंयुतम् ॥१२॥
 तथैवाष्टच्छदं पद्मं विधायावाह्न्यं तत्र ताम् ।
 तत्तच्छत्त्वा वृत्तां सम्यगुपचारैस्तथाऽर्चयेत् ॥१३॥
 अद्वाज्याभ्यां नित्यहोमं कुर्याद्वा तिलतण्डलैः ।
 बलिह्रयं च कुर्वीत पूजां चाऽपि समापयेत् ॥१४॥
 ललितारहिताः पञ्चदशनित्या(१)स्त्रीश्वराः ।
 चन्द्रखण्डलसम्मौलियुता सा तन्मयौ मता ॥१५॥
 मायासप्ताक्षरौमध्यगतैर्नामभिरर्चयेत् ।
 तदावरणगाः शक्तीस्तत्समाकारशक्तिकाः ॥१६॥

चतुरस्त्रहयमित्यादिभिः 'सुखो इत्यन्ते: पञ्चदशभिः श्लोके: देवा नित्य-
 सपर्यामण्डलविरचनाक्रमं तत्र चतुरगवरणं नित्यसपर्याक्रमविधानमन्यासां पञ्चदश-
 नित्यानां चन्द्रकलाधारणवासनां ललितायास्त्रादारणवासनां आवरणशक्तिनामानि
 चापदिशिति । तत्र प्राग्बत् चतुरस्त्रे नित्या(नित्या र्चनवदित्यर्थः ॥१॥ तदन्तः—
 चतुरस्त्रान्तः ॥२॥ तत्र—चक्रे तथा—वच्चयमाणप्रकारेण । नित्यसपर्यामण्डल-
 विरचनाक्रमो यथा—अन्तर्बहिर्विभागेन यथामानं चतुरस्त्रहयं प्रत्येकं शाखाहयो-
 पेतं चतुर्द्वारं विधाय तदन्तर्वृत्तयुग्मस्त्रहयमन्तश्चतुरस्त्ररखास्यृष्टास्यृष्टं विधाय तदन्तरष्टकोणं
 प्राग्बत् कृत्वा तदन्तः षोडशदलं पद्मं कृत्वा तदन्तरष्टदलं विरच्य (?) तत्कर्णिकायां
 सपरिवारां देवोमावाह्न्याभ्यर्चयेदिति ॥३॥ वा—विकल्पे । बलिह्रयं प्राग्बत् ॥१४॥
 तेजस्त्रयभावनादिना । सा तक्षयो—सा ललिता अक्षयचन्द्रकलारूपिणो इत्यर्थः ।
 अनेन श्लोकेनैतदुक्तं भवति—क्यद्वद्वपेतचन्द्रकलापञ्चदशकरूपाः पञ्चदशतिथयो-
 इत्यत्र व्यवच्छिन्नाः सर्वाः प्रत्येकं सर्वकलाकारणलानुस्यूतरूपया षोडश्या कलया

(१) नित्यामिकाश्वराः इति मू० प० पा ।

अग्नान् प्रदक्षिणोनैव ताः सर्वास्तेषु पूजयेत् ।
 तासां क्रमेण नामानि शृणु वच्ये यथाविधि ॥१७॥
 नित्यानित्यावदुदितमर्चनं चतुरसके ।
 अन्तःस्थिताष्टकोणेषु पूजयेदुक्तविग्रहाः ॥१८॥
 जयां च विजयां दुर्गां भद्रां भद्रकरीमपि ।
 क्षेमां क्षेमंकरौनित्यामष्टकोणेषु भक्तिः ॥१९॥
 तदन्तः षोडशदलेष्वर्चयेत्षोडशाभितः ।
 शक्तीस्ता(स्ता) गम्भपुष्पा(दि)युतोभक्तिसमन्वितः ॥२०॥
 विदारिकां विश्वमयों विश्वां विश्वविभज्ञिकाम् ।
 वीरां विक्षोभिर्णां विद्यां विनोदाज्ञितविग्रहाम् ॥२१॥
 वौतशोकां विषयीवां विपुलां विजयप्रदाम् ।
 विभवां विविधां विप्रां प्रोक्ताकारसमन्विताः ॥२२॥
 तदन्तरष्टपवेषु शक्तीरष्टाभितो यजेत् ।
 प्रोक्तक्रमेण गम्भाद्यैर्भक्तिनिष्ठाशयो वशौ ॥२३॥

इत्यया सहिताः किल भवति । तेन ललितारहितानां पञ्चदशानां नित्यानां पञ्चदशतिथिरूपत्वात्तासामप्यक्षयोद्गच्छकलाधारणं भवति । ललिता तु सर्वतिथिमयत्वादनवच्छिद्वा सर्वकलाकारणारूपाऽक्षया षोडशो कला भवति । तेन तस्माशृद्धकलाराहित्यमिति ॥१५॥ मायासप्ताक्षरौमध्यगतैः—हृष्टे खाद्यैः सप्ताक्षर्यमैरित्यर्थः । नामभिः—मन्त्रैरिति शेषः ॥१६॥ ताः—शक्तीः । तेषु—चतुरसूदित्यानेषु । तासा—आवरणशक्तीनाम् ॥१७॥ अन्तःस्थिताष्टकोणेषु—चतुरसूदिकस्येति शेषः । उक्तविग्रहाः—जयामित्यादनन्तरश्चोकवस्त्रमाणाः ॥१८॥ अष्टकोणेष्वित्यस्य हिरुपादानं सङ्केपविस्ताररूपत्वाददोषः । भक्तिः—पूजयेदितिशेषः ॥१९॥ तदन्तः—अष्टकोणान्तः । ताः ताः—अनन्तरं विदारिका मित्यादिश्चोकहयवस्त्रमाणाः ॥२०॥ विदारिकां—विदारिणैमित्यर्थः । विश्वविभज्ञिकां—विश्वविभज्ञिनौमित्यर्थः ॥२१॥ विविधामिति । पञ्चदशानामप्रोक्ताकारसमन्विताः—मूलदेवतासमाना इत्यर्थः । अर्चयेदित्यन्वयः ॥२२॥ तदन्तः—

मनोहरां मङ्गलां च मदोत्सितां मनस्त्रिनीम् ।
 मानिनौं मधुरां मायां मोहिनीमुक्तविग्रहाम् ॥२४॥
 एवं पूजाजपथ्यानहोमोपासनतो वशी ।
 भजते नित्यशोदेवौं योऽसौ स्यात्सर्वतः सुखौ ॥२५॥
 पूर्वीक्तक्रमतोविद्यावर्णलक्षं जपेदशी ।
 होमं रक्ताम्बुजैः कृत्वा सिङ्गमन्त्रोदयान्वितः ॥२६॥
 प्रयोगानाचरेन्मन्त्री होमयन्त्रविधानतः ।
 जपेन तर्पणेनापि पूजनेन यथाविधि ॥२७॥
 कमलैः कैरवैरक्तौः सितैः सौगम्भिकोत्पलैः ।
 सुगम्भिशेफालिकया चिमध्वक्तैर्यथाविधि ॥२८॥
 होमात् सप्तसु वारेषु कुर्यात्प्रोक्तैसु सप्तभिः ।
 प्रोक्तवारेश्योश्चापि तन्मण्डलत एव वै ॥२९॥

षोडशदलान्तः । शक्तीः— मनोहरामित्याद्यनन्तरश्लोकवच्चमाणाः ॥२३॥ उक्तविग्रहः प्राग्वत् । अस्या आवरणार्चनक्रमोवाह्नादावाभ्यन्तरप्रवेशतः ॥२४॥ एवं—प्रोक्तारुप्तः ॥२५॥

पूर्वेत्यादिना यथाविधीत्यन्तेन हीकहयेन पुरश्वरणविधानं कृतपुरश्वरणस्यैव प्रयोगविधानयोग्यतां चोपदिशति । तत्र पूर्वीक्तक्रमतः—नीलपताकाप्रोक्तक्रमतः । तेन मूलविद्यायां स्वरव्यञ्जनविन्दृत् वर्णन् पृथक्त्वं गणयित्वा तदच्चरलक्षसंख्यां जप्यादित्युक्तं भवति । तदच्चरसङ्घातु सप्त । अवशिष्टमन्त्रसुगमम् ॥२६॥२७॥

कमलैरित्यादिभिर्निश्चितमित्यन्तेरडीधिकैस्त्रिभिः सप्तसु वारेषु प्रोक्तसप्तपुष्पपूजाहोमविधानक्रमतः प्रोक्तां विजयसिद्धिसुपदिशति । तत्र रक्तैः सितैरित्यस्य कमलैः कैरवैरित्युभयत्रान्वयः । तेन रक्तैः कमलैः सितैः कमलैः रक्तैः कैरदैः सितैः कैरवैश्चेत्युक्तं भवति । विमध्वक्त्वमेतेषां होमविधावेव ॥२८॥ होमादित्यत्यब्लोपे पञ्चमी । होमं कलेत्यर्थः । सप्तसु वारेषु—रविवारादिषु । प्रोक्तैसु सप्तभिः—पुष्पेरिति शेषः । प्रोक्तवारेश्योः—कुलसुन्दरीपटले इति शेषः । तन्मण्डलतः—तान्यपि तवैवोक्तानि यदष्टादिंशतिपटलैवेक्षणीयानि । एतदुक्तं

विजयं समवाप्नोति समरे हन्द्युद्धके ।

(१) मल्लयुद्धेच वादेच द्युतद्येऽपि च ॥३०॥

व्यवहारेषु सर्वत्र जयमाप्नोति निश्चितम् ।

चतुरङ्गुलजैः पुष्टैर्हीमात् संस्तमयेदगैन् ॥३१॥

तथैव कर्णिकारोत्यैः पुद्रागोत्यै नमेरुजैः ।

चम्पकैः केतकैराजवृक्षजैर्मार्गधोङ्गवैः ॥३२॥

प्राग्वद्वारेषु जुहुयात् क्रमात् पुष्टैस्तु सप्तभिः ।

प्रोक्तेषु स्तम्भनं शत्रोर्भङ्गा वा भवति ध्रुवम् ॥३३॥

शतोर्नंकचवृक्षान्मौ तत्समिद्धिस्तु होमतः ।

सर्पिषाज्याम्बुदाभिस्ते प्रणामन्त्येव पादयोः ॥३४॥

सूत्युकाष्ठानले सूत्युपत्रपुष्टफलैरपि ।

समिद्धिर्जुहुयात् सम्यवारेशार्चनपूर्वकम् ॥३५॥

भवति— प्रोक्तैरक्तकमलसितकमलरक्तकैरवसितकैरवसौगम्भिकोतपलसुगम्भिशेफा
लिकास्थैः सप्तभिः (कर्णिकाराद्यैः) पुष्टैरुद्दिष्टकमतो रविवारादिषु सप्तसु
तहरेशाद्यस्य तत्प्रखलेर्चनतो मूलविद्यया तैर्हीमतशोकफलसिद्धिरिति ॥२८॥
समरे इति वच्चमाणसप्तकविषयः । हन्द्युद्धके— प्राग्वत् । द्यूतहये— सजोव-
निर्जीवरूपे ॥३०॥ सर्वत्र— अन्येषु विवादेष्वपि ॥

चतुरङ्गुलजंरित्यादिना ध्रुवमित्यन्तेनार्द्धाद्येन शोकदद्येन सर्वदा आरग्वधे:
सप्तसु वारेषु सप्तभिः पुष्टैश्च होमविधानाच्छ्रुतस्तम्भनादिकमुपदिशति । तत्र चतु-
रङ्गुलजंराग्वधोत्यैः ॥३१॥ नमेरुजैः सुरपर्णीपुष्टैः । राजवृक्षजैः आरग्वधपुष्टैः ॥३२॥
प्राग्वत्— वारेशार्चनपूर्वम् । वारेषु सप्तसु रविवारादिषु । सप्तभिः— कर्णिकाद्यैः ।
अत्वारग्वधस्य द्विरुपादानं सर्वदा च तत्प्राप्त वारेषु च होमविधानार्थम् । प्रोक्तेषु—
हन्द्युद्धादिषु । एतदुक्तं भवति— प्रातैः पुष्टैः सप्तभिः प्राग्वतसप्तवारेषु तत्प्राप्ते—
शार्चनपूर्वकमारग्वधैः सर्वदा च होमात् प्रोक्तफलसिद्धिरिति ॥३३॥

शत्रोरित्यादिभिः संशय इत्यन्तेरिकविंशत्या शोकेस्तिथिवारादिषु द्रव्यविशेषैः

(१) अग्रातेष्वतुरग्न्यन् बलं रोगार्दिंतं भवेत् ।
 तेनास्य विजयोभूयान्निधनेनापि वा पुनः ॥३६॥
 अर्कवारेऽर्कजैरिध्मैः समिद्वैऽन्नौ तदुद्गवैः ।
 पवैः पुष्टैः फलैः कारणैः मूलैश्चापि हुनेतक्रमात् ॥३७॥
 सवर्णार्णवत्साया घृतसिक्तैस्तु मण्डलात् ।
 अग्रातिदिङ्गमुखोभूत्वा कुरुण्डे वास्त्रे विधानतः ॥३८॥
 पलायते वा रोगातः प्रगमेद्वा भयान्वितः ।
 वैरी बलसमयोपि श्रीर्यमानान्वितोऽपि च ॥३९॥
 पलाशीधानले तस्य पञ्चाङ्गै(२)स्तरघृताप्नुतैः ।
 होमेन सोमवारे(३) च भवेत्प्राग्वन्न संशयः ॥४०॥
 खदिरधानले तस्य पञ्चाङ्गैस्तरघृताप्नुतैः ।
 वारे भौमस्य हवनात्तदाप्नोति मुनिश्चितम् ॥४१॥
 अपामार्गधर्जे वङ्गौ तत्समिद्विरुद्धेनेत्यथा ।
 बुधवारेषु शुभायाः सवत्साया घृतान्वितम् ॥४२॥

होमविशेषविधानाद्विजयप्राप्ति प्रकारानुपदिशति । तत्र तत्समिद्विः—नक्षत्रबृक्ष-
 समिद्विः । तत्र—शत्रवः ॥४३॥ समिद्विः—मूल्यारितिशेषः ॥४४॥ निधनेन—शत्रु-
 बलस्येतिशेषः ॥४५॥ तदुद्गवैः—अर्कसंभदैः । क्रमात्—उद्दिष्टक्रमैः पवाद्यै-
 मूलान्नौः पञ्चभिरङ्गैरित्यर्थः ॥४६॥ सवर्णार्णवत्सायाः—अरुणवर्णवत्सायाः
 अरुणवर्णायाः गोरित्यर्थः । घृतसिक्तैः—पूर्वीक्तपञ्चाङ्गैरित्यर्थः । मण्डलात्—
 प्राग्वत् एकोनपञ्चाशहिनैरित्यर्थः । चामे—विकोणकुरुण्डे इत्यर्थः ॥४७॥४८॥
 तस्य—पलाशस्य । पञ्चाङ्गैः—पत्रपुष्टफलकारण्डमूलैः । पुनश्च तत्घृताप्नुतैः—
 सवर्णवत्सारुण्गोघृताप्नुतैः । प्राग्वदिति भिन्नक्रमः । प्राग्वद्विवेदिति—विजयो
 भवेदित्यर्थः ॥४९॥ तस्य—खदिरस्य । पञ्चाङ्गानि प्राग्वत् । तदुत्ताप्नुतैः—प्राग्वत् ।
 तत्र—विजयफलम् ॥५०॥ तत्समिद्विः—अपामार्गस्य समिद्विः ॥५१॥ पूर्वीक्तफलसं

(१) आगत चतुर्हां तु इति भू० प० पा० ।

(२) ईसघृतप्रत्यरिति मू० प० पा० ।

(३) वारेषु इति मू० प० पा० ।

पूर्वोक्तफलसंसिद्धिर्भवत्येव च तद्दिनैः ।
 तत्त्वारेषु(?) ते जन्म पूर्वमेव हि(१) तत्क्रिया ॥४३॥
 सर्वत्र प्रोक्तहोमार्चाजपमन्वादिकर्मसु ।
 तत्तत्त्वित्यार्चनं तत्त्वारेशदयपूजनम् ॥४४॥
 विधाय पश्चात् कर्माणि तानि कुर्यात् समाहितः ।
 शौष्ठ्रं तत्फलसंसिद्धौ भवत्येवान्यथाऽन्यथा ॥४५॥
 पिप्पलाग्नौ गुरौ वारे तदुत्थैस्तद्वृत्प्रत्यैः ।
 हुनेत्यथा तत्फलास्त्रित्वद्दिनैः स्यादसंशयम् ॥४६॥
 उदुम्बराग्नौ भृगुजे वारे होमं तदुद्वैः ।
 तत्सिक्तैर्विदधीतेत्यं तद्दिनैस्तत्त्वं सिद्धाति ॥४७॥
 शमोवङ्गौ तदुत्थैस्तु जुहुयात् कृष्णगोष्टैः ।
 तद्दिनात्तत्फलानि स्युरिति वारेषु सप्तसु ॥४८॥
 विजयोऽभिहितः सम्यक् हवनात्तिथिचक्षयोः ।
 विजयं शृणु देवेशि ! कथयामि क्रमेण ते ॥४९॥

सिद्धिः—विजयसिद्धिरित्यर्थः । तद्दिनैः—मरणलादित्यर्थः । तक्षिया—भवेदिति शेषः॥४३॥ सर्वत्र—तत्त्वे इत्यर्थः । तत्तत्त्वित्यार्चनमिति—तत्तत्त्विवसप्राप्ततत्तत्त्वित्य-प्राप्तनित्यां (२)चार्चयेदित्यभिधत्ते ॥४४॥ अन्यथा—नित्यदयार्चाकरणी । अन्यथा—निष्फलानि । एतदुक्तं भवति—सर्वत्र तत्त्वे षु सर्वप्रयोगेषु तत्तत्प्रयोगदिनप्राप्तं तत्तत्त्वित्यप्राप्तं नित्यां तदारंशदयं च पूजयित्वा पश्चात् प्रयोगान् कुर्यादिति ॥४५॥ पिप्पलाग्नौ—अश्वत्ये घनवङ्गा । तदुत्थैः—अश्वत्यमिद्दिरित्यर्थः । तदुद्वृत्प्रत्यैः—सवर्णवत्सम्भूत्वगोष्टाप्रत्यैः । तत्फलासिः—जयासिः । तद्दिनैः—प्राग्वत्सरणलात् ॥४६॥ उदुम्बराग्नौ—प्राग्वदुदुम्बरस्यनवङ्गा । तदुद्वैः—उदुम्बरसमिद्धिरित्यर्थः । तत्सिक्तः—पूर्वोक्तशुभ्वगोष्टतसिक्तैः । तद्दिनैः—प्राग्वत् । तत्—जयफलमिति शेषः ॥४७॥ शमोवङ्गा प्राग्वत् शमोस्यनिःग्नौ । तदुत्थैः—शमोसमिद्धिरित्यर्थः । जुहुयात् मन्द्वार इतिशेषः । कृष्णगोष्टैः—सवर्णवत्स-

(१) हितक्रिया इति म० पु० पा० ।

(२) नित्याचर्चितमिति वङ्ग प० पा० ।

प्रतिपत्तिथिमारभ्य पञ्चम्यन्तक्रमेण वै ।
 शालौचगाकमुद्दैश्च यवमाषैश्च होमतः ॥५०॥
 महिषाज्यग्न्तैस्ताभिस्तिथिभिः समवाप्नुयात् ।
 षष्ठ्यादि च दशम्यन्तमजाभवघृतैस्तथा ॥५१॥
 प्रागुक्तैर्निसुषैर्हीमात्प्रागुक्तफलमाप्नुयात् ।
 तदृधर्वं पञ्चदश्यन्ते समस्तैश्च(१) तिलदद्यैः ॥५२॥
 सितान्नैः पायसैः सितैराविकैसु घृतैस्तथा ।
 हवनात्तदवाप्नोति यदासौ फलमागितम् ॥५३॥
 एवं नक्षत्रवृक्षोत्थवङ्गौ तैस्तैर्मधुम्नुतैः ।
 हवनादपि तत्प्राप्तिर्भवत्येव न संशयः ॥५४॥

कृष्णगोदृतैः । तद्दिनात् - प्रागवन्धगडलात् । तत्फलानि - जयफलानि । इति—
 प्रोक्तरूपतः ॥४८॥ विजयोऽभिहित इति पूर्ववान्वयः । हवनादिति पूर्वापरयोर
 च्च ति । पूर्वसु इति-एवमुक्तप्रकारतः समवारेषु च जयोऽभिहित इत्यर्थः । अप-
 रसु तिथिक्तयोर्हवनादश्यमाणं विजयं शृणित्यर्थः ॥४९॥५०॥ताभिः तिथिभिः—
 प्रतिपदादिभिः पञ्चम्यन्ताभिः पञ्चभिः । समवाप्नुयात्—विजयमितिशेषः । तथा-
 षष्ठ्यादिभिर्दशम्यन्ताभिः पञ्चतिथिभिः ॥५१॥ प्रागुक्तः - शाल्यादिभिः पञ्चभिः ।
 निस्तुषेः - विगतलगादिभिः । प्रागुक्तं फलं—विजयफलम् । तदृधर्वं पञ्चदश्यन्ते--
 एकादश्यादिपञ्चदश्यन्ते तिथिपञ्चक इत्यर्थः । समस्तैः—शाल्यादिभिः पञ्चभिः
 एकादश्याम् । तिलदद्यैः कृष्णसितरूपेः हादश्यां कृष्णरूपेः, लयोदश्यां सितरूपैश्च
 तिलैर्जुहुयादित्यर्थः॥५२॥ सितान्नैः - केवलान्नैः । तैश्चतुर्दश्याम् । पायसैः पञ्चदश्याम् ।
 सितैः - शाल्यादिभिः समस्तपञ्चकादिभिः । तथा—ताभिस्तिथिभिः । फल-
 मोरितं विजयफलमित्यर्थः ॥५३॥ नक्षत्रवृक्षोत्थवङ्गौ विषवृक्षादितसक्षत्र-
 वृक्षेभ्यन्देव वङ्गौ । तैस्तैः—तत्तत्रक्षत्रवृक्षाङ्गैस्तत्तत्समिद्धिरित्यर्थः । मधु—क्षीद्रम् ।
 हवनात्—नित्यशः । तत्प्राप्तिः - विजयप्राप्तिः । एतदुक्तं भवति - अश्विन्यादिषु
 समविंशतिसङ्केषु नक्षत्रेषु एकस्मिन् क्रमात् तत्तत्रक्षत्रोक्तवृक्षेभ्यन्देव वङ्गौ तत्तदृक्ष-
 समिद्धिः मधुसितैर्हीमात् तत्तत्फलावाप्तिरिति ॥५४॥

(१) बलिइर्यन्ति म् प० पा० ।

विद्यायां प्राग्वद्गार्णि पञ्च युज्ञगात् स्वरैस्तथा ।
 अशीत्यर्णवतौं विद्यां तैर्यन्वाणि शृणु प्रिये ! ॥५५॥
 प्राक् प्रत्यक् दक्षिणोदक् च दशसूत्रनिपातनात् ।
 एकाशीतिपदानि स्युस्तेषु तानि लिखेत् क्रमात् ॥५६॥
 मध्यकोष्ठे अभिधां कृत्वा प्रागुक्तविधिना युतम् ।
 शूलोकृत्य च रेखाग्राख्यत्रावाह्याभिपूज्य ताम् ॥५७॥
 उपासीत पुरोविद्यां जपं नित्यं समर्चयेत् ।
 विद्याक्रमं तत्र यन्ते यजेत् तप्फलमाप्नुयात् ॥५८॥

विद्यायामित्यादिभिराप्नुयादित्यन्ते शतर्थिः शोकैः स्वरविकृतमूलविद्यापञ्चक-
 जनिताशीत्यक्षरनिर्मितकोष्ठयन्वपूजनेन विजयप्राप्निमुपदिशति । तत्र प्राग्वत्—
 अपुनरुक्तानीत्यर्थः । पञ्च—तानि भकारमकाररेफयकारोकाराक्षराणि वक्ष्य-
 माणानि । जाकारविक्षोरनुपादानं स्वरत्वपौनकृत्यात् । स्वरैः—षोडशभिः ।
 तथा—प्रागुक्तकमादित्यर्थः । स तु प्रत्यक्षरं षोडशस्वरयोजनारूपः । तैः—अच्चरैः ।
 यन्वाणि—वक्ष्यमाणानि ॥५५॥ दशसूत्रनिपातनात्—समान्तरालमिति शेषः ।
 तेषु—कोष्ठेषु । तानि—विद्याक्षराख्यशोतिमङ्गानाति शेषः । क्रमात् अग्रात् प्रा-
 दक्षिणशपवेशगत्येर्थः ॥५६॥ मध्यकोष्ठे—एकाशीतिमें । अभिधां—साधक-
 साधकर्मणाम् । प्रागुक्तविधिना—उत्तराधरान्तरालं वित्यर्थः । रेखाग्राणि—चत्वा-
 रिं शतसङ्क्षयानि । अत्र—यन्ते । तां—विजयानित्याम् ॥५७॥ उपासीत—पूजा-
 जपादिना । नित्यं—स्वनित्यक्रमम् । विद्याक्रमं—विद्याक्रमं प्रयोगार्थम् । अस्मिन्—
 यन्ते स्वनित्यक्रमं प्रयोगार्थं विद्याक्रमं च पूजयेदित्यर्थः । यजेत्—प्रोक्तप्रकारिण ।
 तत्पफलं—विजयफलम् । अयमत यन्त्रविरचनाक्रमो यथा—प्राक् प्रत्यक् दक्षिणो-
 दक्च समान्तरालं दशसूत्राख्यास्काल्यं तेन सञ्चातिषु एकाशीतिमङ्गे षु कोष्ठेषु सर्वा-
 धः स्थपड़क्रिमध्यस्थकोष्ठमारभ्य प्रादक्षिणशपवेशगत्या स्वरविकृतमूलविद्याक्षराख्य-
 शोतिमङ्गान्यालिख्य शिष्टे एकस्मिन्मध्यकोष्ठे प्रागुक्तलेखनक्रमतः साधकादि-
 व्रयाभिधामालिख्य यन्त्रस्य विंशतिरेखानां चत्वारिं शटग्राणि वहिः क्रिच्छिकास्य
 प्रत्येकं त्रिशूलोकृत्य तस्मिन्यन्ते विजयानित्यां तामावाह्यं पूर्वीक्षनित्यसपर्या-
 मण्डलमपास्य ततः स्वनित्यक्रमं नित्यमर्चयेत् । तस्मिन् प्रयोगार्थं विद्याक्रमस्वार्च-
 येत् । तेन विजयफलसिद्धिरिति ॥५८॥

प्राक्प्रत्यक्तदक्षिणोदक् च चतुःसूतनिपातनात् ।
 नवानि सम्बवन्त्यव कोष्ठानि परमेष्वरि ॥५६॥
 तेषु प्रत्येकमज्ञानि चाष्टपञ्चाणि संलिखेत् ।
 तेषु मध्यस्थपद्मस्य कर्णिकायां समालिखेत् ॥६०॥
 नामगर्भान्तु तां विद्यां तद्विश्वाष्टपवके ।
 तेष्वादितोऽष्टौ संलिख्य विन्दुना तद्विश्वस्था ॥६१॥
 कर्णिकायां तु नाम्नैकं बहिरष्टौ तथाऽष्टसु ।
 एवमष्टसु संलिख्य वेष्टयेन्माटकाक्षरैः ॥६२॥
 विलोमैरनुलोमैश्च मायाविन्दुसमन्वितैः ।
 चतुरस्त्रये बाह्यै(१) यन्त्रस्याये समालिखेत् ॥६३॥
 एवं कृत्वा हस्तयुग्ममाने कुम्भं निधाय ताम् ।
 विद्याक्षरैषधिक्वाथजलैरापूर्य पूर्ववत् ॥६४॥

प्रागित्यादिभिः पुष्कलामित्यन्तेरडर्थः पञ्चदशभिः श्लोकैनवकीष्टस्थपद्मयन्त्रमभिषेकार्चनादिना विजयादिफलावामिमुपदिश्यति । तत्र चतुःसूतनिपातनात्—समान्तरालमितिशेषः । अत्र—सूतपातप्रदेशे ॥५८॥ तेषु—नवसु कोष्ठेषु तेषु—पद्मेषु नवसु ॥६०॥ नामगर्भां—*भक्तारोदरे(साधनात् समान्तरालमिति शेषः)साधकस्य रेफांशे साध्यस्य तटन्तराले कर्मणाथालेवनतः । तां विद्याम् विज्ञाताम् । तद्विः—कर्णिकादिहः । तेषु—सर्वस्त्रविकातविद्याक्षरंषु अशोतिषु । अष्टौ—वर्णान् । विन्दुना सर्वतिशेषः । तद्विः मध्यपद्मात् बहिः स्थितेषु पद्मेषु ॥६१॥ एकं—पूर्व (पूर्व) लिखिताष्टकादुपरितनं उपरितनम् । बहिः—कर्णिकायाः । अष्टौ—कर्णिकायां लिखिताक्षरःलिखिताक्षरादुपरितनमष्टकम् । अष्टसु—दलेषु । एवं—उक्तरूपतः । अष्टसु—मध्यस्थपद्मवर्जितेषु सर्वाधिस्थपद्मक्रियानिषु पञ्चेष्वित्यर्थः ॥६२॥ माया—विसर्जनोयः । चतुररूपतये—चतुरसूतव्यान्तरालवीथोदये इत्यर्थः । तत्—माटकास्थानम् । बाह्यै—चतुरस्त्रयात् । अये यन्त्रस्यास्य बाह्ये इत्यत्रात्ययः ॥६३॥ हस्तयुग्ममाने—नवकोष्ठे इति शेषः । नवकोष्ठे हस्तइयमानं कुर्यादित्यर्थः ।

(१) लक्षावश्च इति सौ० प० पा० । लक्षावश्च इति मू० प० पा० । * तकारो इति बै० प० पा० ।

अभार्च्य विद्यामयुतं जपित्वा तैर्विधानतः ।
 अभिषिञ्चेत्ततः क्लेशैर्विमुक्तो जायते सुखौ ॥६५॥
 विजयः सर्वतोभूयात् तत् प्रोक्तेष्वपि सप्तम् ।
 नवग्रहातीर्गिपुभिः सर्वतः क्लेशसम्बवे ॥६६॥
 समरस्योदयमे कौर्तिसमृद्ध्योरथवाऽप्य ।
 पुत्रामौ वाञ्छितप्रामौ त्रिषु जन्मसु(१) कारयेत् ॥६७॥
 एतद्यन्वं गैरिकेन पौठे संलिख्य तत्र ताम् ।
 देवौमावाह्य सप्तुज्य जपेद्दिद्यां तथाऽयुतम् ॥६८॥

तं—कुरुं प्रतिकर्णिकमितिशेषः । पूर्ववत्—फलपञ्चवादिभिः ॥६४॥ अभ्यर्च्य—
 नित्यक्रमादितः विद्या—अविकृताम् । अयुतसंख्योऽक्षिरकाच्चरत्वात् (तः—जलैः)
 ततः—अभिषेकतः ॥६५॥ प्रोक्तेषु सप्तम्—अन्यस्मिन् पठले पूर्ववत् त्रिंशत्तमश्चोक-
 प्रोक्तेषु इन्द्रधुडादिषु सप्तम् च ॥६६॥ कार्तिसमृद्ध्योरित्येतत् वाञ्छितहयम् । त्रिषु
 जन्मसु प्राप्नवत् । कारयेत् अभिषेकमिति शेषः । एभिनवभिः श्लोकैरतदुक्तं भवति ।
 प्राक् प्रत्यक् दक्षिणादक्च हस्तहयमिते प्रदेशे समान्तरालं चतुःस्त्रवनिपातनाच्चव-
 कोष्ठानि कृत्वा तं पु नव पद्मानि अष्टदलोपेतानि कृत्वा तं त्रिषु मध्यकोष्ठस्थपद्म-
 कर्णिकामध्ये विद्यामविकृतां प्राग्वद्वामगर्भामालिख्य स्वरविकृतमूलविद्याच्चरेष्व-
 शः तिष्वादितोष्टकं अष्टसु दलेषु अयादिप्रादच्छिख्यात् प्रतिदलमिकमेकं सविन्दुकमा-
 लिखेत् । तद्विष्णु सर्वधिष्यपद्मक्रिमध्यकोष्ठस्थादिष्वष्टसु प्रादच्छिख्यात् पूर्वपूर्व-
 लिखितोष्टकादुपरितनोपरितनाम्बकमक्षरं साध्यकर्णिकायां तदुपरितनोपरितन-
 कोष्ठाच्चराष्टकमष्टदलेष्वष्टदलेष्वयात् प्रदच्छिणादालिख्य एवमणोतिभिरक्षरैर्नवपद्मो-
 दः नवकोष्ठयन्वत् कृत्वा तद्विष्णुः चतुरमृद्यमिकाङ्गुलान्तरगलं कृत्वा तदन्तरगल-
 वोष्ठीद्येऽन्तर्विष्ण्यां माठकां विलोमां सविसर्जनीया आलिख्य तद्विष्ण्यां
 तामेव सविन्दुकामनुलोमामालिख्य सर्वयन्वत्वाह्ये इये लक्ष्मित्यच्चरहयं चालिख्य
 तेषु नवसु कोष्ठस्थपद्मनवकर्णिकामध्ये प्रतिपद्ममिकमेकं कुरुं निधाय विद्यावर्णो-
 धधिक्षायजलैरापूर्य प्राग्वत् संपूज्य नित्यक्रमतः फलपञ्चवादिकं निधाय तत्र
 देवौमावाह्य नित्यक्रमतोऽभ्यर्च्य सञ्चाप्य त्रिषु जन्मस्वभिषेकात् प्राक्तफलसिद्धि-
 रिति ॥६७॥

(१) सप्तम् इति मृ० प० पा० ।

एवं विसप्तिः सप्तरात्राहिष्वं वशं नयेत् ।
 गजानं वनितां मर्यानन्यांश्च प्राणिनोऽग्निलान् ॥६६॥
 हरिद्रायाः पटे कृत्वा कलशे वा शरावयोः ।
 निधाय भित्तिमध्ये वा शयनस्थानके निजे ॥७०॥
 अभ्यर्च्च विद्यया जापं कुर्यात् सन्ध्यासु नित्यशः ।
 सहस्रं प्रोक्तकालेन स्तम्भयद्ग्विलं दृढम् ॥७१॥
 शतोरुद्योगरोषाभ्यामनिष्टकरणं तथा ।
 अवहारं रणोद्योगं वार्द वाचं मतिं रुषाम् ॥७२॥
 एतत्प्रागुक्तसुरभिद्व्यैरालित्य तत्र ताम् ।
 सन्ध्यासु पूजयन्नित्यं सहस्रं प्रजपेत्यथा ॥७३॥
 प्रोक्तकालप्रयोगेण श्रियं प्राप्नोति पुष्कलाम् ।
 अथान्यद्वज्रस्तुपं तु यंत्रं वच्येतिवैभवम् ॥७४॥
 प्राग्वद्विसप्तसूत्राणां पातेनोत्पादयत्यथा ।
 कोष्ठानि नवषष्ठ्या च युतं शतमितिस्फुटम् ॥७५॥

एतत् - नवपद्मोदरनवकोष्ठरूपम् तत्र - यन्त्रे तथा - सम्पूर्ज्य नित्यक्रमतः ।
 तथा - यथाऽभिधिक ॥६८॥ विसप्तिः सप्तरात्रात् । एतदुक्तं भवति विरात्रात्-
 सप्तरात्रादेकविंशतिरात्राहेति । विश्वं - वच्यमाणाराजादिसङ्गुहोक्तिः । अग्निलान्-
 उक्तशेषान् तिर्यगादीनपि प्राणिनः ॥६९॥ कृत्वा - नवकोष्ठयन्वनितिं शेषः । शरावयोः-
 ऊर्ध्वाधिः स्थायारन्योन्याभिमुखाश्शिष्मुखयोः । वा - विकल्पे । शयनस्थानके - स्थाप-
 यित्वेति शेषः ॥७०॥ सहस्रं - प्रतिसन्ध्यम् । प्रोक्तकालेन - विरात्रादिना । अग्निलं-
 वच्यमाणम् ॥७१॥ वार्दे तर्के । वाचं - प्रतिवादिनः ॥७२॥ एतत् - यन्त्रम् ।
 प्रागुक्तसुरभिद्व्यैः - अष्टमपट्लोकैश्चन्दनागुरुक्षुर्गुरुक्षुर्मैः । तत्र - यन्त्रे ।
 तां - विजयानित्याम् । प्रयोगदिनषु - सहस्रं प्रतिसन्ध्यम् ॥७३॥ प्रोक्तकालात्
 प्राग्वत्पुष्कलां राज्यश्रीसमाम् ।

अथान्यदित्यादिभिः समारिताइत्यन्तेरड्यैः षड् विंशत्या श्लोकैः
 स्वरविक्षतमूलविद्याच्चरैरिकाशेतिकोष्ठवच्यन्वनिर्माणं तत्प्रयोगं स्तत्फलानि
 चोपदिशति । तत्र अतिवैभवं - अन्येभ्यः ॥७४॥ प्राग्वत् - प्राक् प्रत्यक्-

तत्त्वतुष्टकोणकोष्ठानि मार्जयेत् सैकविंशतिम् ।
 मध्ये च सम्भवत्येवाशौतिकोष्ठैर्यथाविधि ॥७६॥

तत्त्वतुर्दिन्द्रिये विलिखित्विकोणान्येककोष्ठतः ।
 सर्वमध्यस्थकोष्ठे च चतुर्दिन्द्वयतस्था ॥७७॥

विद्यां नामोदरां कृत्वा प्राग्वद्वर्णास्तु संलिखेत् ।
 एतदयचतुष्कस्य स्पर्शाच्चित्तुरस्तकम् ॥७८॥

विधाय तत्र विलिखेन्माटकां प्राग्विधानतः ।
 एकेन वज्रयन्वेण विजया विजयप्रदाः ॥७९॥

एतत् प्रोक्तेषु संलिख्य स्थापयेत् प्रोक्तरूपतः ।
 विजयं समवाप्नोति प्रोक्तोऽवपि च सप्तसु ॥८०॥

दक्षिणोदक्च । हिमसूत्राणां चतुर्दशसूत्राणाम् ॥७५॥ सैकविंशतिं—
 प्रतिकोणमिति शेषः । मध्ये—वज्रं प्रागुक्तरूपतः ॥७६॥ एककोष्ठतः—
 प्रतिदिशमिति ॥७७॥ विद्यां—अविकृताम् । नामोदराम्—प्रागवत् सर्वाधःस्थपड़—
 क्तिस्थकोष्ठत्वयमध्यकोष्ठादिप्रादक्षिण्यप्रवेशगत्यामुक्तकमादित्यर्थः । वर्णान्—स्वर—
 विकृतानर्णातिसङ्घान् । एतदयचतुष्कस्य स्पर्शात्—यन्वायभूतचतुर्दिग्मत्तिकोणचतुष्कायमार्जीदित्यर्थः । त्रिचतुरमूकं—अन्तर्बहिर्विभागाच्चतुरस्त्रयमित्यर्थः ॥७८॥ तत्र तदन्तरालवायीहये । प्राग्विधानतः—सविमर्जनोयां विलोमां
 सविन्दुकामनुलोमां चेत्यर्थः । एकन—अन्यनिरपेक्षण । यन्वविरचनाक्रमो
 यथा—प्राक् प्रत्यक्दक्षिणोदक्च चतुर्दशमित्यतुर्दशभिः सूक्तैरास्फालितैः
 समान्तरालं नवघष्टराधिकं शतं कोष्ठानि प्रागुक्तेन क्रमेण निष्पाद्य तेषु
 कोणेषु चतुष्टयेऽपि मध्ये वज्राकारं यथा भवति तथा प्रतिकोणमेकविंशति-
 कोष्ठानि मार्जयित्वा शिष्टेषु पञ्चाशीतिकोष्ठेषु चतुर्दिन्द्रिये प्रतिदिश-
 मेकैककोष्ठमार्जनतस्त्रिकोणचतुष्टयं कृत्वा शिष्टेष्वेकाशीतिकोष्ठेषु सर्वमध्य-
 स्थकोष्ठदिग्मत्तव्रास्ते चतुष्टये चाविकृतां प्राग्वद्वामसम्पृष्ठां मूलविद्यां
 लिखित्वा ततः शिष्टेष्वेकाशीतिकोष्ठेषु सर्वाधःस्थपड़—क्तिकोष्ठत्वयमध्यकोष्ठादि-
 प्रादक्षिण्यप्रवेशगत्या मुक्तकमं स्वरविकृतमूलविद्याच्चराशीतिकमात् समालिख्य-
 दिग्मत्तव्रामृचतुष्कायस्पर्शादन्तर्बहिर्विभागाच्चतुरमृतयं विधाय तदन्तरालवायीहये

विलिख्या प्रवत्थफलकातले यन्त्र कुचन्दनैः ।
जपाराधनसंसिङ्गं स्थापयेच्छून्यवेशमसु ॥८१॥

देशे वा तव दिनशो वर्षते श्रीरचम्बला ।
पिशाचा राच्चसाः कृत्या वेतालाः स्युर्न तव वै ॥८२॥

पलाशफलकायान्तु विलिख्यैतद्यथाविधि ।
स्थापयेद्यत्वकुवापि तत्त्वेत्वं ब्राह्मणास्पदम् ॥८३॥

पूर्वोक्तस्थापनाद्राजधानी भवति मुस्तिग ।
वटे विलिख्य खननात् पत्तनं भवति ध्रुवम् ॥८४॥

उदुम्बरे विधायेत्यं स्थापनादचिरणं वै ।
आहितानाश्रयं स्थानं भवत्येव न संशयः ॥८५॥

वचस्य दिक्तिकोणान्तरालात् कुर्यात् विशूलकम् ।
दाहव्याप्ते स्वसंयुक्ते लिखित् तच्छूद्धमध्ययोः ॥८६॥

तव संस्थाप्य गदिनं विद्याजप्तिवभूतिना ।
भालस्थेनाभिजप्तेन तमाविष्य गदो वदेत् ॥ ८७ ॥

प्राग्वन्द्यात्कां विलोमां सविसर्जनीयां तामेवानुलोमां सविन्दुकामन्तर्वाह्निगत्या
विलिख्य अनेन यन्त्रेणान्यनिरपेक्षेण विनियोगतो विजयादिमर्वफलप्राप्ति-
रिति ॥८८॥ प्रोक्तेषु—अष्टमपत्नोक्तलोहवयादिषु । प्रोक्तेष्वपि च सप्तसु—अस्मिन्
पटले त्रिंशत्तमेन स्तोकेन प्रोक्तदन्तर्यादिषु सप्तस्त्रियर्थः ॥ ८९ ॥ यन्त्र—वचा-
कारम् । कुचन्दनैः—प्राग्वत् । देशे—शून्य इति शेषः । तव—गृहदेशयोः ॥ ९० ॥ यन्त्र—वचा-
कारम् । एतद्व्यरूपं यन्त्रम् । यत्र कुवापि—केव इति शेषः । पूर्वोक्तस्थापनात् राज-
धानी—स्थापितभूः । पत्तनं—स्थापितदेशः ॥ ९१ ॥ स्थानं—यन्त्राधिष्ठितम् ॥ ९२ ॥
वचस्य दिक्तिकोणान्तरालात्—चतुर्दिगतिकोणमध्यावकाशादित्यर्थः । दाह-
व्याप्ते—रेफयकारौ । स्वभिति विन्दुः । तत्शूद्धमध्ययोः—तिकोणान्तरालगत-
तिशूलमध्यरेखापार्श्वदेशशूद्धयोः । एतदुक्तं भवति—प्रागुक्तवच्चदिगतिकोणगत-
मध्यावकाशे विशूलं कृत्वा तच्छूद्धयोः रेफयकारौ वर्जिमारुताम्बको सविन्दुकौ
विलिख्य तव वच्चमाणं प्रयोगं कुर्यादिति ॥ ९३ ॥ तव—विशूलोपेते वचे । तं—

स्वाविशकारणं कर्मस्यापयापक्रम यथा ।
 यहभूतपिशाचाद्याः अस्याविश्यापयान्ति वै ॥८८॥
 तदैवदासवत्स्य वशे भवति तडलात् ।
 यन्वमेतद्विलिख्याश्मन्यभ्यर्च्य स्यापयेत् क्वचित् ॥८९॥
 राज्ञो गेहि तस्य राजन्मा मुञ्चति नावयम् ।
 स्थाने गजानां वाहानां नव कृत्वा नवस्वपि ॥९०॥
 स्थानेषु स्यापितान्येतान्यर्चयेद्विनशस्था ।
 दिक्षु मध्ये च तवैव रोगाः कृत्वा परेरिताः ॥९१॥
 वीचितुं तं तु ते नैव शक्ताः स्युक्तत्प्रभावतः ।
 चन्द्रचन्दनकाश्मौरैरालिख्याभिनवे पटे ॥९२॥
 अभ्यर्च्य विद्याजप्तं तं पटमास्तौर्य शाययेत् ।
 दाहज्वरार्तमचिरान्मुच्यते तज्ज्वरेण सः ॥९३॥
 अन्येष्वपि गदेष्वेवं कारयेत्तद्विमुक्तये ।
 समरेषु महीपानां यन्वमेतदुदीरितम् ॥९४॥
 निशाने पटहेऽन्येषु वायेषु च समालिखित् ।
 दरदेनाथ तम्भ्ये तामावाह्नि समर्चयेत् ॥९५॥
 विजयां विजयावासौ युगपत्ताड्यन् ब्रजेत् ।
 प्रत्यर्थिसेना तच्छब्दश्ववणेन पलायते ॥९६॥
 दिशो दश भयोद्विमो नाभियाति कदाचन ।
 सजीवद्यूतकालेषु यन्वमेतद्विनिर्मितम् ॥९७॥

गदिनम् ॥ ८७ ॥ यथा—गदः ॥ ८८ ॥ यन्व—दिशूलरहितम् ॥ ८९ ॥ चमा—
 भूमिः ॥ ९० ॥ नव—स्थानापेक्षया । नवसु—स्थानेषु ॥ ९१ ॥ तत्प्रभावतः ।
 चन्द्रचन्दनकाश्मौरैः—सम्प्रिलितैः ॥ ९२ ॥ दाहज्वरार्तमचिरिति शाययेद्वित्वा-
 न्वयः । स—गदी ॥ ९३ ॥ तद्विमुक्तये—रोगविमुक्तये । एतत्—वच-
 रपम् ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ताड्यन्—निष्ठारायन् । तच्छब्द इति निष्ठारण

गुलकोकृत्य तत्करणे बहु पश्चात् योजयेत् ।
 एतद्वर्णनमावेष पलायने दिशो दश ॥६८॥
 निर्जीवेषु च तद्यन्तं जयमाप्नोति सर्वतः ।
 नासाध्यं विद्यते तेन वच्चयन्वेष पार्वति । ॥६९॥
 ध्यायेद्वक्षे रिपोर्यन्वं विद्यां वा लोहिताकृतिम् ।
 तदैव दासवन्नस्य वशो भवति तद्वलात् ॥१००॥
 इति ते विजयानित्यावैभवाः स्युः समौरिताः ।
 नेवतत्त्वमयौ व्याप्तिरिति सम्यक् समौरिता ॥
 अस्या निष्फालजाच्छिते तत्तत्त्वं स्वात्मसात्कृतम् ॥१०१॥

इति घोड़शनित्यातन्वेषु श्रौकादिमतेऽष्टादशं
 पटलं परिपूर्णं परमामृष्टम् ॥१८॥

शब्दः ॥८६॥८७॥ तत्करणे—कुकुटादिकरणे ॥८८॥ जयमाप्नोति—दध्नान
 इति शेषः ॥८८॥ विद्यां मूलविद्यां वाविकर्षेन । लोहिताकृतिमिति यन्वस्यापि
 विशेषणं तदा लोहिताकृतीत्यन्वेति । तस्य—धातुः । भवति रिपुरिति शेषः ।
 तद्वलात्—ध्यानवलात् । उत्तमप्रकारतः ॥१००॥

इति श्रौषोड़शनित्यातन्वेषु श्रौकादिमतास्यस्य तन्वस्य परिपूर्णस्य तन्वस्य
 प्रपञ्चसारसिंहराजप्रकाशभिधानेन श्रीसुभगानन्दनाथेन विरचितायां
 मनोरमाख्यायां व्याख्यायां शिवदूतैनित्याविद्याविधान-
 प्रकाशनपरमष्टादशपटलं परिपूर्णं
 परमामृष्टम् ॥१९॥

अन्यसङ्गा—

यम्भाणि इदश व्याख्यागन्यास्त्वष्टादशं शतम् ।
 सार्वपादत्रिपादोर्हहानवत्यायुतं स्मृताः ॥

अनविंशपटलम् ।

अथ षोडशनित्यामु या प्रोक्ता तु चतुर्दशी ।
 एकाक्षरा सा कथिता विद्या सा सर्वमङ्गला ॥१॥
 न्यासक्रमं ध्यानविधिं शक्तौरावरणस्थिताः ।
 पूजाक्रमं साधनम्भु विनियोगादिकान् क्रमात् ॥२॥
 मूलविद्याक्षरैर्दीर्घस्वरभिन्नैः षडङ्गकम् ।
 तानि तत्स्वरभिन्नानि न्यसेत् स्वेषु मनोऽवधि ॥३॥
 सुवर्णवर्णस्तचिरां मुक्तामाणिक्यभूषणाम् ।
 माणिक्यमुकुटां नेत्रदयप्रेष्ट्वद्याभराम् ॥४॥

पूर्वस्मिन्नादशे पटले ल्योदश्या विजयानित्याया विघानमुपदिश्यानन्तरं
 चतुर्दश्याः सर्वमङ्गलानित्याया विधानमुपदिशति अथ षोडशेत्यादिना अपि
 चेत्यन्तेन श्लोकशतरूपेण एकोनविंशेन पटलेन । तत्र अथ षोडशेत्यादिना क्रमा-
 दित्यन्तेन श्लोकद्वयेन पटलार्थानुपदिशति । तत्र कथिता द्वतीये पटले । विनियोगा-
 दिकान् यन्नादीनामिति शेषः ॥ २ ॥

मूलविद्येत्यादिना श्लोकेन न्यासजातक्रममुपदिशति । तत्र मूलविद्याक्षरैर्मूल-
 विद्यायाः सकारवकारविन्दुभिः पिण्डोभूतैरित्यर्थः । अत्र बहुवचनं अवान्तर-
 व्यापेत्यया दीर्घस्वरभिन्नैः प्राप्तवत् । एतदुक्तं मवति स्वां इत्यादि क्रमेण मूल-
 विद्यया दीर्घस्वरयुजाषड्विधिविद्यास्तरूपाणि स्वेषु श्रोत्रादिषु ज्ञानेन्द्रियेषु पञ्चसु । मनो-
 ऽवधि मनःषष्ठेष्वित्यर्थः । तत्र श्रोत्रादिषु चतुर्षु दन्तस्थानेष्वपि प्रतिहन्तमेकमेक-
 मक्षरं व्यवेदित्यर्थः । तत्र लचि न्यासः प्राप्तवत् । सर्वन्यासजातस्थानन्तरं व्यापकं ।
 प्राप्तव्यस्तेदिति सम्भादयः ॥ ३ ॥

सुवर्णेत्यादिभिः स्थिता इत्यन्तैः पञ्चभिः श्लोकैर्देव्याः सपरिवाराया नित्य-
 सपर्यामण्डलनिर्माणगर्भं नित्यपूजाध्यानादिकमुपदिशति । तत्र नेत्रदयप्रेष्ट्वद्या-

द्विभुजां स्वासनां पद्मे त्वष्टषोङ्गशतहयैः ।
 पत्रैरुपेते सच्चतुर्द्वारभूसद्गयुग्मगे ॥५॥
 मातुलुङ्कफलं दक्षे दधानां करपङ्गजे ।
 वामेन निजभक्तानां प्रयच्छन्तौं धनादिकम् ॥६॥
 स्वसमानाभिरभितः शक्तिभिः परिवारिताम् ।
 षट्सप्ततिभिरन्याभिरक्षरोत्थाभिरन्विताम् ॥७॥
 प्रयोगेष्वन्यदा नित्यसपर्यासूक्तशक्तिकाम् ।
 ताः शक्तौः शृणु देवेशि या नित्यावरणे स्थिताः ॥८॥
 भद्रां भवानौ भव्याच्च विशालाक्षौ सुविस्मिताम् ।
 करुणां कमलां कल्पां पूजयेदष्टपतके ॥९॥

भरां रक्तारणकारुण्यभरस्यामृतांशुनेत्रहयां इत्यर्थः । स्वासनां पद्मे वस्त्रमाणरुपे
 भरणले भुखस्थितां इत्यर्थः । अष्टषोङ्गशतहयैः पतैः तद्वैरिति षोङ्गशतहयैरिति
 यावत् । दात्रिंशतपत्रैरित्यर्थः । एतदुक्तं भवति आन्तरकमादष्टपतैः षोङ्गशपतैः
 दात्रिंशतपत्रैरुपेत इति । सच्चतुर्द्वारभूसद्गयुग्मगे चतुर्दिक्षु चतुर्द्वारयुतचतुरस्त्र-
 हयमध्यगे इत्यर्थः । तत्रित्यसपर्यामङ्गलनिर्वाणकमो यथा । यथामानमन्तर्बिहि-
 र्विभागरूपं चतुर्दिमातचतुर्द्वारोपेत समवतुरस्त्रहयं कल्पा तत्त्वाच्च दात्रिंशहलं पद्मं
 तदलः षोङ्गशर्दलं पद्मं तदन्तरष्टदलं च पद्मं कल्पा तत्कर्णिकायां देवीमष्टपतादिषु
 परिवारशक्तीश्वावराच्च पूजयेदित्यर्थः । वामेन करपङ्गजेनेति शेषः । शक्तिभिः
 नित्यवरणशक्तिभिः । षट्सप्ततिभिः अष्टत्रिंशमित्युनरूपाभिः । अन्याभि-
 रित्यक्षरोत्थशक्तिविशेषणम् । अक्षरोत्थाभिः वस्त्रमाणाभिरमृताद्याभिः सोम-
 सूर्यान्विरूपाचरशक्तिभिः अन्विताम् । प्रयोगेष्विति सम्बन्धः । अन्यदा नित्यसपर्या-
 स्त्रिति सम्बन्धः । उक्तशक्तिकां वस्त्रमाणभद्रादिशक्तिकां स्मरेदिति प्रकरणशेषः ।
 शक्तौः नित्यपूजावरणशक्तौः । एतदुक्तम् भवति नित्यसपर्यायां भद्रादिशक्ति
 सहितमेव प्रयोगादिषु ताभित्य वस्त्रमाणाभिरमृतादिभिर्मातृकाक्षरोत्थाभिः
 सोमसूर्यान्विकलाख्याभिरष्टत्रिंशमित्युनरूपतः । षट्सप्ततिभिः शक्तिभिसान्वितां
 प्रोक्तारूपतो ध्यात्वा पूजयेदिति ॥ ९ ॥

भद्रामित्यादिभिः सहस्रकमित्यमैर्नवभिः श्वोकैः नित्यसपर्यावरणपञ्चकशक्ति-

कलाच्च पूरिणौ नित्याममृतां जीवितां दयाम् ।
 अशोकाममलां पूर्णां पुण्यां भाग्यामधोद्यताम् ॥१०॥
 विवेकां विभवां विश्वां वितताच्छाष्टयुग्मके ।
 पूजयेदभितः शक्तौः प्रादक्षिण्यक्रमेण वै ॥११॥
 कामिनौ खिचरौ सर्वां पुराणां परमेश्वरौम् ।
 गौरौं शिवाममेयाच्च विमलां विजयां पराम् ॥१२॥
 पवित्रां पद्मिनौ दिव्यां विश्वेशौं शिवबलभाम् ।
 अश्वेषरूपामानन्दामम्बुजाक्षीमनिन्दिताम् ॥१३॥
 वरदां वाक्प्रदां वाणौं विविधां वेदविद्यहाम् ।
 विद्यां वागीश्वरौं सभ्यां संयाताच्च सरस्वतीम् ॥१४॥
 निर्मलां दानरूपाच्च पूजयेत् षोडशद्वये ।
 प्रावदिन्द्रादिभिः सर्वाः क्रमादन्वर्थसंज्ञकाः ॥१५॥

नामानि पूजासमाप्नादिकच्चापदिशति । तत्र भद्रामित्यादिना श्लोकेनाएषपदपूज्य-
 शक्त्यष्टकनामान्युपदिशति । कलामित्यादिना श्लोकेन षोडशदलपूज्यशक्तिषु द्वादश-
 शक्तिनामान्युपदिशति ॥ विवेकामित्यादिना श्लोकेनावशिष्टशक्तिचतुष्टयनामानि
 सर्वाः शक्तीरथादिप्रादक्षिण्यात् पूजयेदिति चोपदिशति । तत्राएषुग्मके षोडश-
 दलेषु । कामिनीभित्यादिना श्लोकेन द्वात्रिंशहलपूज्यशक्तिष्वेकादशशक्तिनामान्युप-
 दिशति । पवित्रामित्यादिना श्लोकेनावशिष्टासु एकविंशतिशक्तिषु नवशक्तिनामा-
 न्युपदिशति । वरदामित्यादिना श्लोकेनावशिष्टासु द्वादशशक्तिषु दशशक्तिनामा-
 न्युपदिशति । तत्र वागीश्वरीमिति मसविंशतिशक्तिनाम । निर्मलामित्यादिना
 श्लोकेनावशिष्टशक्तिहयं तत्पूजादिकच्चापदिशति । तत्र षोडशद्वये द्वात्रिंशहले-
 वित्यर्थः । प्रावत् प्रदक्षिणादन्यादिलोकपालाख्या इन्द्रादीशान्ता अष्टौ शक्तौः
 श्लोरूपाः द्वारेषु पार्श्वद्वयमहितेषु पश्चिमादिचतस्सः पश्चिमादिचतुर्दिग्मतद्वारेषु
 चतुर्षु प्रतिहारं चतस्सः चतस्स षूर्जयेदित्यर्थः । चतस्स इति शब्दस्यार्थद्वयवशा-
 हिरन्वयो भवति तेनान्दा चतस्स इत्यनन्तवद्विनियतिकालशक्तय उच्चन्ते ।
 प्राक्तिविद्याः सम्भूय विंशतिशक्तीषु पूजयेदित्यर्थः । नित्यानित्यापटलोकारभ-

ब्राह्मगाया लोकपालास्याः शक्तीर्ष्णरेषु पूजयेत् ।
 पश्चिमादिचतुर्दिन्कु चतस्रः प्रोक्तविग्रहाः ॥१६॥
 वलिहयस्त्र होमस्त्र कुर्यात् प्राग्वत् समापनम् ।
 जपन्तु नित्यशः कुर्यादग्ने तस्याः सहस्रकम् ॥१७॥
 प्राग्वत्तां साधयेद्विद्यां द्वाविंशत्संख्यामानतः ।
 होमं दशांशतः कुर्यादद्वाज्याभ्यां घृतेन वा ॥१८॥
 एवं संसिङ्गविद्यास्त्रु कुर्यात् प्रोक्तानशेषतः ।
 प्रयोगानन्यथा तस्य नैष्फल्यमयशो मृतिम् ॥१९॥
 विद्ध्यात्तेन तां प्रोक्तक्रमेणागाराध्य भक्तिः ।
 संसाध्य पश्चात् कुर्वीत मङ्गलान्मङ्गलोदितान् ॥२०॥

वच्चतुरस्त्रदिग्तहारपार्वत्यस्यानगा इत्यर्थः । एतदुक्तं भवति ब्राह्मगायष्टमात् रिद्वादा ईशान्ता अष्टलोकपालशक्तीः एवं सशय षोडशशक्तीश्चतुरस्त्रहार-चतुष्टये प्रतिद्वारं चतस्र इति क्रमेण पूजने तु ब्राह्मगायष्टो पश्चिमाद्वारदक्ष-पार्वत्यदितहामपार्वतं अष्टसु पार्वत्येषु पूजयित्वा ततश्चतुरस्त्रपूर्व्यहारोक्तरपार्वत्य-दुश्तर्पूर्व्यपार्वत्यवसानम् इद्वादिलोकपालशक्तीरष्टौ समभ्यर्थ्य ततोऽनन्तब्रह्म-नियविकालशक्तीश्चतुरस्त्राम्बे यादीशान्तेषु कोणीवर्ष्येत् । एवं त्रिरावर्त्तनात् पूजने कृते प्रतिदिशं पश्चिमादिचतुर्दिग्तहारेषु चतस्रस्त्रतस्रः कोणादिषु एकैका चैव विंशतिशक्तयस्तिष्ठन्तीति । वलिहयं प्राग्वत् समापनम् । प्राग्वत्तेज-स्त्रयभावनादिना । तस्या देव्याः ॥ १७ ॥

प्राग्वदित्यादिभिर्दितानित्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैः पुरश्चरणविघानं क्षतपुरश्चरणस्य प्रयोगविधानयोग्यतां अन्यथाकरणे प्रत्यवायादिकमुपदिशति । तत्र प्राग्वत् क्षतसन्ध्यावयपूजनादिभिः । वा विकल्पे अन्यथा प्रोक्तसाधनादैनामकरणे तस्य साधकस्य नैष्फल्यादिकं विद्ध्याहिद्येति शेषः । तेन कारणेन तां मूलविद्याम् आराध्य नित्योपासनादिभिः संसाध्य पुरस्यैषं पश्चात् साधनादेः मङ्गलान् प्रयोगान्तिशेषः । मङ्गलोदितान् सर्वमङ्गलोक्तान् । एतत्पूर्वमङ्गलापटलोक्तान्मङ्गलान् प्रयोगानित्यर्थः ॥ २० ॥

प्रयोगार्था वर्णशक्तीर्वच्ये देवीः शृणु प्रिये ।
 सोमसूर्याग्निरूपास्त्र तास्त्वष्टविंशदेव ताः ॥२१॥
 अस्त्रता मानदा पूषा तुष्टिः पुष्टौ रतिर्धृतिः ।
 शंशिनौ चन्द्रिका कान्तिर्ज्योत्स्त्रा श्रौः प्रौतिरङ्गदा ॥२२॥
 पूर्णा पूर्णास्त्रता कामदायिन्यः सखराः कलाः ।
 एताः षोडश चन्द्रस्य कलाः कल्पद्रुमोपमाः ॥२३॥
 तपिनौ तापिनौ धूमा मरौचिर्ज्वालिनौ रुचिः ।
 सुषुम्ना भोगदा विश्वा बोधनौ धारणौ चमा ॥ २४ ॥
 एताः स्युः शक्तयः प्रोक्ताः क्रमाद्यादशभानुगाः ।
 भकारादि डकारान्तवर्णीचारो विलोमतः ॥२५॥

प्रयोगेत्यादिभिर्भवेदित्यन्ते स्वयोदगभिः षोडशविंशत्कलारूपमिथुनीभूताः
 प्राक् प्रसुता माटकाच्चरशक्तीः प्रयोगार्थमुपदिशति । तत्र प्रयोगार्थाः । पूर्वप्रयोगे
 व्यिहस्तं स्मारयति । वर्णशक्तीः माटकायाः ताः पूर्वोक्तरूपमन्त्या मिथुनरूपतः
 सोमसूर्याग्निरूपाः माटकाया वच्यमाणकमाः अच्चरविभागतः तद्रूपास्त्रा मिथुनी-
 भूताः शक्तीः ॥ अस्त्रतेत्यादिना श्वोकेन षोडशसु सोमकलासु चतुर्दशशक्तीरूप
 दिशति । तत्र पूषेति टावन्ता । पुष्टीरतिः पुष्टिः रतिः इति पदच्छेदः ॥ पूर्णे
 त्यादिना श्वोकेन शिष्ठकलाहादयनामनी तामसेकैकस्याः षोडशस्वराणामेकैकस्य
 क्रमाद्योजनादिकमुपदिशति । तत्र कामदायिन्यः इष्टप्रदाः । अत्र बहुवचनं
 षोडशत्वापेक्षया । सखराः स्वराणां षोडशानामेकैकस्य क्रमणादौ योजनातः ॥
 तपिनीत्यादिना श्वोकेन सूर्यकलाहादशनामान्युपदिशति । क्रमादुद्दिष्टाद्विलोमतः
 भादिडान्तानि हादशाक्षराणि विलोमरूपाणि तासां मूलोक्तक्रमाणां आदौ प्राग्व-
 दयोजयेदित्यर्थः ॥ धातंत्यादिना श्वोकेन हादशाक्तनामसु दशनामान्युपदिशति ।
 तत्र समनस्तरः नवमस्य दशम इत्यर्थः । त्वं एत्यादिना श्वोकेन शिष्ठनामहयं तदक्ष-
 राणि चोपदिशति । तत्र कादिडान्तार्णतनवः इन्द्रुलोमतः ककारादिठकारान्ताच्चर-
 हादशकं तत्रामादौ योजयेदित्यर्थः । तत्र तन्मन्त्रयोजनाक्रमः पूर्वोक्ततपिन्यादि-
 शक्तिदश्वरसहितः । यथाक्रमं कं भं धातृतपिनौभ्यां नमः इत्यादयः ठं डं विष्णु

धातार्थ्यमा च मिवश वरुणः शैभगस्तथा ।
 विवस्वानिन्द्रपूषाकाः पर्जन्यः समनन्तरः ॥२६॥
 त्वष्टा विष्णुरिति प्रोक्ता हादशकाः क्रमेण वै ।
 कादिक्षान्तार्णतनवः सर्वगाः सर्व्वसिङ्गिदाः ॥२७॥
 धूमार्चिरुषा च्चलिनी ज्वालिनी विस्फुलिङ्गिनी ।
 सुश्रीः सुरूपा कपिला हृव्यक्व्यवहै अपि ॥२८॥
 यादिक्षान्ताचरमयाः शक्तयो दश कौर्त्तिताः ।
 तेषां दशानां नामानि वासनोक्तानि ते शिवे ॥२९॥
 कादिक्षान्ताचराणान्तु हाविंशन्मिथुनानि वै ।
 प्रोक्तक्रमेण संपूज्य विधिं युज्ञात् सर्वतः ॥३०॥
 स्वराणान्तु स्वतन्त्रत्वात् स्वतन्त्राः शक्तयस्तथा ।
 तासां नाथास्तत्सदृशनामरूपाः समीरिताः ॥३१॥

द्वामाभ्यां नमः इत्यन्ता हादशमन्ता एवं हादशमिथुनरूपेणाकर्कलादेवतास्तुविंशतिः ॥ धूमे त्यादिना श्वोक्तन वङ्गिकलादशकनामान्युपदिशति । तत्र हृव्यक्व्यवहै हृव्यवहा क्व्यवहा च । यादिक्षान्ताचरमयाः यकारादिक्षकारान्ताचरदशकपूर्वा इत्यर्थः । तेषां दशानां वङ्गीमां वासनोक्तानि पञ्चतिंशे वासनापटले अग्निर्वङ्गिरित्यादिनोक्तानि । एतदुक्तं भवति यकारादि-क्षकारान्ताचरदशकं क्रमेण वङ्गिकलानामैकेकस्या आदावेकमेकं वङ्गिनामानि च तदृशं योजयेदिति । तत्पत्ना यथा यं अग्निधूमार्चिर्भ्यां नमः इत्यादयः च यामक्व्यवहाभ्यां नमः इत्यन्ता दशमन्त्राः एवं वङ्गिकलादेवतामिथुनदशकरूपत्वात् विश्वितः हाविंशन्मिथुनानि सौराणि हादश आम्नेयानि दश एवं सम्भूय कादिक्षान्ताचराणां हाविंशन्मिथुनानीत्यर्थः । प्रोक्तक्रमेण तत्र क्रमोऽस्माभिर्दिशितः । स्वतन्त्रत्वात् स्वयं राजन्ते इति निर्वचनात् स्वतन्त्राः स्वरमयत्वात् तत्सदृशनामरूपाः शक्तिनामानि पुमन्तानि योजयेदित्यर्थः । एतदुक्तं भवति स्वराणां स्वतन्त्रत्वात्सदृशावरात्सु शक्तयः सोमकलाः पूर्वोक्ता अस्ताद्याः षोडश स्वतन्त्राः तेन तत्पत्यस्तत्सदृशरूपनामानः तस्माच्छक्तिनामानि पुमन्तानि योजयेदित्यर्थः । पतदुक्तं भवति स्वरादिकानि

मिथुनान्येवमुक्तानि विंशदष्टकमेण वै ।
 तानि संपूर्ज्य तत्त्वेजस्वयात्मनि जले शिवे ॥३२॥
 प्रोक्तानि दवतारूपाख्यावाह्नाभ्यर्च्च तैर्जलैः ।
 अभिषेकात् तत्त्वेजस्वयं देव्यात्मता भवेत् ॥३३॥
 वातादौर्यासमायान्तैः षट्सप्ततियुतैः श्रतैः ।
 पञ्चभिर्योजयेन्नित्यां विद्यां तां सर्वमङ्गलाम् ॥३४॥
 ततस्या वलस्यानि स्वरगान् षोडश योजयेत् ।
 ततः सहस्रैर्वभिर्द्विंशतेन च षोडश ॥३५॥

तानि स्वप्रन्तान्येव योजनीश्वानि । तत्प्रन्ता यथा अं अमृतामृताभ्यां नम इत्यादयः अः पृण्मृतपृण्मृताभ्यां नम इत्यन्ताः षोडश । एतानि सोमकला-मिथुनानि सर्वमिथुनानामादौ पूज्यानि । अत सूर्यकलाशक्तिमिथुनानां प्रत्येकं वर्णदयात्मकत्वं तन्मिथुनं भेदविवचयोपपत्रम् । अन्येषां मिथुनानामिकाक्षरात्म-कत्वं मिथुनैक्यविवक्षया चोपपत्रम् । विंशदष्टौ अष्टतिंशदित्यर्थः । एतदुक्तं भवति सोमकलाशक्तिमिथुनवोडशकेन सूर्यकलामिथुनदादशकेन वङ्किकला-दशकेन चैवमष्टतिंशत्तियुनैः षट्सप्ततिः कला माटकाक्षराः सन्ति । तान्युक्त-क्रमेण विनियुज्ञगादिति तत्त्वेजस्वयात्मनि प्रोक्तमिथुनार्चनतः । शिवे इति सम्बुद्धिः । प्रोक्तानि सर्वतत्त्वेषृक्तानि स्वाभिमतानीत्यर्थः । अभ्यर्च्च तत्क्रमतः तत्त्वेजस्वयं देव्यात्मता सर्वदेवतानां सोमसूर्योग्निमयमाटकाक्षररूपत्वात् तत्त्वेव-तात्मतत्यर्थः । अभिषेच्यस्येति शेषः ॥३२॥

वातित्यादिभिर्वदमि ते इत्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैः मूलविद्यायाः स्वरूपबाहुल्योप-देशं तद्विनियोगप्रस्तावन्न करोति । तत्र वातादौर्यासमायान्तैरकारादौः चक्कारान्तैः माटकाविसराक्षरैः प्रोक्तसंख्यैरित्यर्थः । श्रतैः पञ्चभिः पञ्चशतैरित्यर्थः । एतदुक्तं भवति अकारादीनां षोडशानां स्वरगाणां ककारादिक्कारान्तानां पञ्चतिंशताच्च प्रत्येकं षोडशस्वरयोजनतः षोडशानां षोडशानाच्चैवं सम्भूय षट्सप्तत्यधिक-पञ्चशतसंख्यानां माटकाविसराक्षराणां मूलविद्याया आदौ क्रमशः प्रत्येकं योज-नतः षट्सप्तत्यधिकपञ्चशतसंख्यानि विद्यारूपाणि भवन्ति इति । तस्या वल-स्यानि मूलविद्यायाश्वर्तुश्वस्वरस्यानि स्वरान् षोडश योजयेत् । षोडशस्वरान् क्रमशः

रूपाणि नित्याविद्याया जायन्ते परमेश्वरि ।
 तैर्यन्वाणि प्रयोगांसु फलानि च वदामि ते ॥३६॥
 हृत्तदयं विधायास्य वर्हः षट्कोणमालिखेत् ।
 तद्विश्वाष्टपवाङ्मा तद्विश्वाष्टपवाङ्मा तथा ॥३७॥
 कृत्वा तेषु न्यसीद्विद्याकृटान्युक्तक्रमेण तु ।
 तेष्वाद्यं मध्यतः साध्यसमेतं विलिखेद्वहिः ॥३८॥
 वहिः कोणेषु चत्वारि प्रत्येकं विलिखेत्ततः ।
 अष्टच्छदेषु प्रत्येकं पञ्च पञ्च समालिखेत् ॥३९॥
 वहिर्वृत्तान्तरयुगे भाट्कां माययान्विताम् ।
 विलोमामनुलोमाञ्च स्वेन सम्यक् समालिखेत् ॥४०॥

प्रत्येकं योजयेत् । नित्याविद्यायाः मर्वमङ्गलानित्याविद्यायाः । एतदुक्तं भवति
 पूर्वीकैर्विद्यादियोजितैः षट्समयधिकपञ्चशतसंख्यैर्मालिकाविमराज्ञरैस्तत्संख्य-
 रूपमेदाया अन्त्ये प्रत्येकं क्रमात् श्रीडशस्वरयोजनतः सषोडशहिगताधिकनव-
 महस्तसंख्याविद्यातत्त्वरूपाणि भवन्तीति । तैः प्रोक्तसंख्यैर्विद्यारूपैः प्रयोगान्
 यन्त्रैरिति गेषः ॥३६॥

हृत्तदयमित्यादिभिः क्रमादित्यत्वैः षड्भिः श्लोकैः प्रोक्तसंख्याविद्यारूपैरिकैका
 हृत्तितश्त्रयत्वार्दिशदधिकगतयन्वाख्यपदिशति । तत्र अस्य हृत्तदयस्य । तदहिः
 षट्कोणाद्वहिः । तदहिः अष्टपवाङ्माद्वहिः । तत्त्वयं हृत्तत्रयं क्त्वेति मर्वत्रान्वयः ।
 तेषु स्थानेषु विद्याकृटान् भूलविद्यायाः प्रोक्तसङ्केतरूपानिर्वर्थः । उक्तक्रमेण वच्छ-
 माणक्रमेण । तेष्वाद्यं प्रोक्तसंख्येषु वृट्टेष्वाद्यं मध्यतः मर्वमध्यतः साध्यसमेतं सकार-
 स्याधस्ताद्वकारमालित्य तयार्मध्यान्तरालप्रदेशे च माधकादित्रयं निर्वेदित्यर्थः ।
 वहिर्मध्यात् चत्वारि चत्वारि प्रतिक्रियां तानि च मध्यलिंगिताज्ञरादीनि सम्भूय षट्कोणलिंगवनीयाज्ञराणि चतुर्विंशतिः । वहिः षट्कोणात् प्रत्येकं पञ्च पञ्च प्रतिदलं
 पञ्च पञ्चाज्ञराणि निर्वेदित्यर्थः । सम्भूयाष्टपवलेखनीयाज्ञराणि चत्वारिंशत् ।
 एवं सम्भूय चास्मिन् यन्त्रे लेखनीयाज्ञराणि चतुर्षष्ठिः । वहिः अष्टपवात् । हृत्ता-
 न्तरयुगे अष्टपववाह्यगतहृत्तत्रयान्तरालवीयौदये । मायया विसर्जनीयेन ।
 स्वेन विन्दना । अन्तःषड्नात्तरालेषु अन्तर्गतषट्कोणषड्नात्तरालेषु पर्यायदिनसभ्ये

अनःषड्नरालेषु पर्यायदिनसमवे ।
 नित्ये लिखेदयतस्तु प्रादक्षिण्येन सर्वतः ॥४१॥
 एवं यन्ताणि जायन्ते तैः कूटैक्तमभेदतः ।
 शतम्भ चत्वारिंशत्त्वा चत्वारि च ततः क्रमात् ॥४२॥
 एवमन्यानि कूटानि प्रोक्तानि विलिखित् क्रमात् ।
 मध्ये नामसमेतानि तदन्यान्यभितो लिखत् ॥४३॥

नित्ये प्रत्येकमन्तरत्वयामकतया षड्चररूपे विद्ये । सर्वतः यन्तस्य सर्वस्थानेषु । एवमुक्तयोगत इत्यवान्यथः । उक्तयोगत इत्येतदुक्तं भवति पूर्वपूर्वलिखिताचरचतुः-षष्ठिकादुपरितनमुपरितनं चतुःषष्ठिकं वहिर्वहिर्वं चक्षिणोक्तसंख्यविद्याक्षरे-रेकाङ्काहृत्तिः प्रोक्तसंख्यानि यन्ताणि जायन्ते इति । यन्तविरचनाक्रमो यथा—
 प्रागुक्तमानतः षट्कोणं हृत्तदयगम्भैः कृत्वा तद्विः अष्टदलं पद्मं कृत्वा तदाश्च-हृत्तदयाद्विर्वृत्तदयं विधाय सर्वमध्ये मषोडशहिंशताधिकनवसहस्रसंख्येषु
 माट्काविसरस्वरसंयोगादुतपन्नयोगमञ्चार्तषु विद्यारूपेष्वाद्यं प्राग्वत् सनामक-
 मालिख्य तद्विः षट्कोणेषु प्रतिकोणं मध्यलिखिताचरादीनि चत्वारि चत्वा-
 र्थतराणि सम्भूय चतुर्विंशत्यन्नाणानि तद्विरष्टपत्रेषु प्रतिपत्रं षट्कोणाभिलिखितचतुर्विंशतिकादुपरितनानि पञ्चपञ्चाचराणि सम्भूय तत्र चत्वा-
 रिंशदचराण्यानि ख्यैवं सम्भूय चतुःषष्ठिमङ्ग्यान्यन्नतराण्यानि तद्विर्वृत्त-
 त्रयान्तरालवीर्याहये माट्कां विलोमां मविर्जनीयामन्तर्वीथ्यामालिख्य तदाश्च-
 वाद्यामनुलोमां सविन्दुकामालिख्वत् । एतत् प्रथमं यन्तम् । एवं पूर्वोक्तयन्त-
 लिखितचतुःषष्ठिकादुपरितनमुपरितनं चतुःषष्ठिकम् एवं कमणीक्षमङ्ग्यानां विद्या-
 चराणामिकाहृत्तिः वहिर्वहिलेखनतयत्यत्वारिंशदधिक शतमन्यानि यन्ताणि
 जायन्ते इति ॥४२॥

एवमित्यादिभिर्वदेदित्यन्तश्चतुभिः श्लोकैः पूर्वोक्तानां चतुशत्वारिंशदधिक-
 शतसंख्यानां यन्ताणामिवाच्चरन्यासम्यानभेदेन जातानां यन्ताणां संख्यामन्यनित्या-
 पञ्चदशकस्याप्येवं कमण्ग यन्ताणि सम्भवल्लोति चापदिग्भाति । तत्र एवमुक्तप्रकारेण
 अन्यानि कूटानि प्रोक्तानि पूर्वोक्तानां पूर्वोक्तसंख्यानां यन्ताणां मध्यलिखितकूटाचरा-

वयोदशमितैर्लक्ष्मैः सप्तविंशतिसंख्यकैः ।
 सहस्रैश्च शतेनापि चतुर्भिस्तानि संख्यया ॥४४॥
 यन्नाणि देवि जायन्ते तैश्चासौ सर्वं मङ्गला ।
 एवमासान्तु नित्यानां यन्नाणि स्युः पृथक् पृथक् ॥४५॥

दुपरितनमुपरितनं कूटाक्षरमुपरितनानां प्रोक्तसंख्यानां यन्नाणां मध्ये मध्ये लिखेदित्यर्थः । तदन्यानि तत्तत्प्रथमप्रथमयन्ते षु मध्यमध्यलिखिताक्षरादीनि चतुः-
 षष्ठिसंख्यानि । सप्तविंशतिसंख्यकैः महस्तैः सप्तविंशतिसहस्रैरित्यर्थः । तैर्यन्तैः ।
 एतदुक्तं भवति यथा पूर्वोक्तानां चतुशत्वारिंशदधिकशतानां यन्नाणां प्रथमस्य
 यन्नस्य मध्ये सप्तोडशाद्विशताधिकनवसहस्रसंख्यानां विद्यारूपकूटाक्षराणां
 प्रथमं मध्ये विलिख्य तदवहिः स्थानेषु प्रोक्तेषु लिखितैर्मध्यलिखितप्रथमाक्षरादिकै-
 चतुःषष्ठिकृटैः प्रथमं यन्नम् । द्वितीयं पञ्चषष्ठितमकूटादिकैर्विर्लिखितैश्चतुःषष्ठिकैः
 एवं कमेण सर्वप्रथमकृटे कर्णिकास्य एवोक्तमंख्यानि यन्नाणि लिखितानि । तथा
 द्वितीयं कूटं तत्प्रथमस्य यन्नस्य मध्ये विलिख्य वहिस्तदादिकैश्चतुःषष्ठिकैश्चतुः-
 षष्ठिकैर्लिखितैश्चतुशत्वारिंशदधिकशतसंख्यानि यन्नाणि जायन्ते । एवं तेषां तेषां
 तथा तथा एकैककूटमध्यस्य एव लेखनात् प्रोक्तसंख्यानि यन्नाणेऽप्येवमेव । मध्यतः
 प्रोक्तसंख्यानां मर्वेषां कूटानां क्रमात् यावत्तत्कमेण कूटसंख्यात्पत्तिलेखनतः ।
 सप्तोडशाद्विशताधिकनवसहस्रसंख्ययन्नाणां चतुशत्वारिंशदधिकशतकं सधूय
 वयोदशलक्षं चतुरुत्तरशताधिकसप्तविंशतिसहस्रोत्तरं यन्नाणि भवन्तीति । तत्र
 पूर्वपूर्वचतुशत्वारिंशदधिकशतयन्नप्रथमप्रथमयन्नमध्यमध्यलिखितकूटात् पूर्व-
 पूर्वकूटाक्षराणि तत्तच्चरमचरमयन्नस्य चरमचरमाक्षराणि भवन्ति इति ॥
 एवमासान्तु नित्यानां यन्नाणि स्युः पृथक् पृथक् । एतदुक्तं भवति षोडशानां
 नित्यानां प्रत्येकं हृष्टेखावतीनां दशानां तस्यां हृष्टेखायामेवं सर्वमङ्गला-
 वदायन्तयोर्मालिकाविसरस्वरषोडशकयाजनतः सर्वमङ्गलोक्तमंख्यानि तस्या
 रूपाणि भवन्ति । तैस्तद्वात् तत्संख्यानि यन्नाणि च विधेयानि । हृष्टेखा-
 विहीनानां यन्नाणां पञ्चानां सर्वमङ्गलावदायन्तराणामाद्यन्तयोर्मालिका-
 विसरस्वरयोजनतस्तसंख्यानि रूपाणि तैस्तसंख्यानि च यन्नाणि भवन्ति ।
 ततस्यैस्तस्तास्त्वाः सिद्धयश्च भवन्तीति । तत्र भेरण्डाकुलसुन्दरीनित्ययोराद्या-

तस्मादाभिरसाधानि न कदाचिच्च कुवचित् ।
 विद्यन्ते तेषु यत्किञ्चिद्वच्ये कः श्रेष्ठतो वदेत् ॥४६॥
 नाथात्मकानि येन सुर्वेन तानि नवक्रमैः ।
 भित्त्वा षोडशधा देवि विद्ध्याद्विनियोगकम् ॥४७॥
 विशालामध्यविन्यासं विधाय नवकोष्ठकम् ।
 प्रागादिमध्यसंयुक्तं नाथान् देवौच्च तत्क्रमात् ॥४८॥४९॥

* * * * *
 यद्यद्विवाच्छ्रुतं कर्म तत्तेषु विनियोजयेत् ।
 पौठे वा भूतले वापि पूजयेत् प्रोक्तवासरम् ॥५०॥

क्षरस्य हलमात्राभावात् मात्रकाविसरमादिं कृत्वा तस्य विद्याक्षरस्य
 स्थाने प्रत्येकं षोडशस्वरयोगेन तत्तत्संख्यां सम्पादयेदित्युपदेशः । एवमत्राति-
 रहस्यमपि नाथान्नाण्या सर्वे विविच्य समीर्चीनमुक्तमस्माभिः । आभिः पञ्चदश-
 नियाभिः असाधानि कार्याणि कदाचित् काले कुत्रित्वा त्वं च तेषु कार्येषु
 यत्किञ्चिद्वेकदेशतः । अतः कः श्रेष्ठतो वदेत् साकल्येन तत्साधानि कार्याणि
 अहमपि वक्तुं न शक्नोमीत्यर्थः ॥ ४६ ॥

नाथात्मकानोन्नादिभिर्जपादिनेत्यन्तैस्त्रयोदशभिः श्वोकैः प्रोक्तयन्वाणां विनि-
 योगप्रकारानुपटिशति । तत्र नाथात्मकानि येन नवसंख्यया आहरणे यन्नाणां
 निःश्रेष्ठत्वात् तानि यन्नाणि नवक्रमैर्भित्वा नवकं नवकं विभज्यत्यर्थः । षोडशधा
 भित्त्वे ति मिलित्वेति सम्बन्धः । पूर्वविभक्तं नवकं षोडशकं षोडशकं षोडशकं विभज्य
 विनियोगं कुर्यात् । तेन षोडशभिः षोडशभिर्नवकैर्विनियोगं कुर्यादित्युक्तं भवति ।
 विशालामध्यविन्यासं प्रतिकोष्ठं यन्वविनिर्माणायोग्यमध्यविकाशं विधाय नवकोष्ठ-
 कम् । यथा प्राक् प्रत्यग्दक्षिणोदक् च चतुर्भिः सूतैः समान्तरालमास्कालितैर्नव-
 कोष्ठानि कुर्यादिति । प्रागादिमध्यपर्थन्नं प्रादक्षिण्यक्रमात् लिखेत् । नवानि
 नवसु प्राग्दिग्नितपङ्क्तिस्यकोष्ठतयमध्यकोष्ठमारभ्य मध्यमध्यस्यकोष्ठान्तं प्रादक्षिण्ये
 ना(सु)युक्तक्रमं नवयन्नाणि लिखेदित्यर्थः । तेषु नवसु यन्ते षु त्रयक्षराणि प्रथमेषु
 नवसु क्रमेणाश्चिन्नादीनि नव नक्षत्राणि हितीयनवके मध्यादीनि नव नक्षत्राणि
 द्वृतीयनवके मूलादीनि नव नक्षत्राणि एवं यावत् फलावास्यपरितनेषु नवकक्षये